

ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
ТРАНСПОРТУ ТА КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
«ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ МЕТОДИЧНЕ ОБ'ЄДНАННЯ ВИКЛАДАЧІВ
«ТРАНСПОРТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ»

ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ КОНКУРЕНЦІЇ

ЗБІРНИК ТЕЗ

м. Чернігів, 9 грудня 2021 р.

**Всеукраїнська
науково-практична конференція**

**НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ УКРАЇНИ
В УМОВАХ КОНКУРЕНЦІЇ**

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Тамара ЯНЧЕНКО – доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки і методики викладання історії та суспільних дисциплін Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Віктор РАДЧЕНКО – кандидат педагогічних наук, доцент, викладач-методист, директор ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»

Максим ДУБИНА – завідувач кафедрою фінансів, банківської справи та страхування, доктор економічних наук, професор Національного університету «Чернігівська політехніка»

Ольга КАЛЬЧЕНКО – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Національного університету «Чернігівська політехніка»

Лариса РЕВКО – заступник директора з навчальної роботи ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»

Ірина ПОЦЕЛУЙКО – голова циклової комісії філологічних та економічних дисциплін, методист, викладач вищої категорії ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»

Марина ЛІСОВА – викладач вищої категорії циклової комісії філологічних та економічних дисциплін ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»

Ірина ПІЩОЛКА – викладач першої категорії циклової комісії філологічних та економічних дисциплін ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»

Рекомендовано до друку цикловою комісією
філологічних та економічних дисциплін
ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій
Національного університету «Чернігівська політехніка»
(Протокол № 6 від 13 грудня 2021 р.)

© ВСП «ФКТКТ НУ «Чернігівська політехніка», 2021
© Автори, 2021

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1 ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

<i>Гулак Інна, Приступчук Олеся</i> СУЧАСНИЙ СТАН ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ	12
---	----

СЕКЦІЯ 2 ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

<i>Івах Світлана</i> УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	14
--	----

<i>Гринчук Олена</i> КОНТРОЛІНГ ЯК СИСТЕМА ЗОРІЄНТОВАНА НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ	16
---	----

<i>Піщолка Ірина, Деркач Микита</i> СОЦІАЛЬНИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ ПОРЯДОК В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	18
---	----

<i>Ступаченко Максим, Ступаченко Ольга</i> ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ЯК УМОВА УСПІШНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	19
--	----

<i>Турчин Ірина</i> ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ.....	21
--	----

<i>Ходзинська Олена</i> УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА	23
--	----

<i>Хуртена Ольга</i> СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ	25
---	----

<i>Шепель Любов</i> КОНФЛІКТИ ТА СПОСОБИ ЇХ ВИРІШЕННЯ.....	27
---	----

<i>Шишкіна Олена</i> МАРКЕТИНГОВІ РИЗИКИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ РОЗГОРТАННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ.....	30
--	----

СЕКЦІЯ 3
ЕКОНОМІКА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА,
АПК ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Мовчун Леся
АГРАРНІ РОЗПИСКИ В ЖИТТІ ПІДПРИЄМСТВА..... 32

Хитрик Алевтина
ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ДРОНІВ В АГРОБІЗНЕСІ..... 34

СЕКЦІЯ 4
ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ ЕКОНОМІКИ

Лісовий Єгор
НЕОБХІДНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНИХ ЕНЕРГЕТИЧНИХ СТРАТЕГІЙ
НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ..... 35

СЕКЦІЯ 5
ЕКОНОМІКА ПРОМИСЛОВОСТІ

Іванова Валентина
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ
ДЕРЖАВИ І ПІДПРИЄМСТВ РІЗНИХ ФОРМ ВЛАСНОСТІ..... 38

Лісова Марина
НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КОНЦЕПЦІЇ
«ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ 40

Мазурова Наталія
НАПРЯМИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ВІДТВОРЕННЯ
ТА ШЛЯХИ КРАЩОГО ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ ПІДПРИЄМСТВА..... 42

СЕКЦІЯ 6
ІННОВАЦІЇ ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Морозова Юлія, Зінченко Григорій
ЕФЕКТИВНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ РРО ДЛЯ МОБІЛЬНОСТІ
ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦТВА 44

СЕКЦІЯ 7
ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ,
СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

Науменко Володимир
НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ УКРАЇНИ
В УМОВАХ КОНКУРЕНЦІЇ..... 46

Піщолка Ірина
ОСОБИСТІСТЬ СУЧАСНОГО КЕРІВНИКА ПІДПРИЄМСТВА
ТА МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЙОГО ПРАЦІ..... 48

СЕКЦІЯ 8 ТУРИЗМ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА

<i>Владарчик Юлія</i> АРОМАМАРКЕТИНГ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ В ГОТЕЛЬНОМУ БІЗНЕСІ.....	50
<i>Zuikova Olena</i> TOURISM IN UKRAINE.....	52
<i>Trusevych Olena</i> Hospitality	53

СЕКЦІЯ 9 БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

<i>Ляшиченко Лариса, Кішман Валентина</i> АНАЛІЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ.....	55
---	----

СЕКЦІЯ 10 ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ

<i>Дубина Максим, Садчикова Ірина</i> ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	57
<i>Змійок Галина, Ковган Анна</i> БАНКИ-НЕВИДИМКИ - БАНКИ МАЙБУТНЬОГО.....	59
<i>Змійок Галина, Лоза Катерина</i> ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГ. ЦЬО ТАКЕ ВІРТУАЛЬНА ВАЛЮТА?.....	61
<i>Кальченко Ольга, Данилович Владислав</i> ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ: МОЖЛИВОСТІ ТА ЗАГРОЗИ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ	63
<i>Кобзар Катерина, Шара Марія</i> ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОДАТКОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ.....	65
<i>Кошова Анастасія</i> РОЗВИТОК СТРАХОВИХ ПОСЛУГ ПІД ВПЛИВОМ ПАНДЕМІЇ	67
<i>Майданюк Оксана</i> РОЗВИТОК СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ	69
<i>Парубець Олена, Колоток Марія</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЄДИНОГО РАХУНКУ ДЛЯ СПЛАТИ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ В УКРАЇНІ	70

СЕКЦІЯ 11 ЛОГІСТИКА ТА ТРАНСПОРТ

<i>Алфімова Вероніка</i> ЕКОЛОГІЧНА ТРАНСПОРТНА НЕБЕЗПЕКА ПРОМИСЛОВИХ МІСТ	73
<i>Антонюк Валентина, Шевченко Оксана, Кірічок Олександр</i> ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ ЯК ВАЖЛИВОЇ ГАЛУЗІ НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ.....	75
<i>Белаш Єгор</i> ЛОГІСТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ПИТАННЯ РОЗПОДІЛУ ВАНТАЖІВ У СКЛАДСЬКИХ ПРИМІЩЕННЯХ	76
<i>Богдан Анатолій</i> ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНИЙ ТРАВМАТИЗМ СЕРЕД МОЛОДІ І ПРОБЛЕМИ ЇХ ВИРІШЕННЯ.....	78
<i>Бородич Кирило</i> ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ АВТОМОБІЛІВ У СУЧАСНОМУ СВІТІ.....	79
<i>Волосна Крістіна</i> ВДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ МОРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ВИРОБНИЦТВА	80
<i>Лось Оксана</i> НАЙКРАЩИЙ ТРАНСПОРТ ДЛЯ ЛОГІСТИКИ В УКРАЇНІ.....	82
<i>Лотоцька Вікторія</i> ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ НА РОБОТУ АВТОТРАНСПОРТУ.....	84
<i>Мірошниченко Катерина</i> БЕЗПІЛОТНІ ВАНТАЖОПЕРЕВЕЗЕННЯ TUSIMPLE.....	85
<i>Поцелуйко Ірина</i> ОРГАНІЗАЦІЯ КРОС-ДОКІНГУ НА СКЛАДАХ.....	86
<i>Смоліговець Марія</i> РОЛЬ ТРАНСПОРТУ В СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ ЙОГО РОЗВИТКУ	88
<i>Ткаченко Дмитро</i> СВІТОВИЙ СТАН ТРАНСПОРТНОЇ ТА ЛОГІСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ COVID-19.....	90
<i>Шулінок Марія</i> ВПЛИВ ТРАНСПОРТУ НА ЖИТТЯ	92
<i>Яловець Анна</i> ЛОГІСТИКА ТУРИЗМУ ТА ЇЇ РОЛЬ В УКРАЇНІ.....	93
<i>Яноха Вадим</i> ТРАНСПОРТНА ЛОГІСТИКА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ВИРОБНИЦТВА	94

СЕКЦІЯ 12
МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ
В ЕКОНОМІЦІ

Поцелуйко Ігор
ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ 96

СЕКЦІЯ 13
ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Вихор Ірина
ІСТОРИЧНА ДОЛЯ СОБОРУ РІЗДВА БОГОРОДИЦІ 98

Зайко Сергій
ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВЧОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ:
НА ПОЧАТКУ ШЛЯХУ ДО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ І ДЕМОКРАТІЇ..... 100

Кухаренко Ганна
СОФІЯ РУСОВА - ПЕДАГОГ, ДЕРЖАВНИЙ ДІЯЧ, ПРОСВІТИТЕЛЬ 101

Міщенко Еліна
КОЗАЦЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ НА ЗАПОРІЗЬКІЙ СІЧІ 104

Наумова Анастасія
ПЕРШІ СВДЧЕННЯ ПОЯВИ КОЗАКІВ
НА ТЕРЕНАХ ЛОЗІВЩИНИ..... 106

Стельмах Марія
ЗНАЧЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ
В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ..... 108

СЕКЦІЯ 14
ПРАВО

Марухленко Лілія
ПРОТИДІЯ ЗАКОННІЙ ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
ЯК ЗАСІБ ПОРУШЕННЯ РОЗВИТКУ
НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ..... 110

Науменко Ольга
ПРАВА ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ВІДСТОРОНЕННЯ 112

СЕКЦІЯ 15
СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

- Вихор Ірина*
ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ
НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯ ІСТОРІЇ 114
- Друшляк Тетяна*
ЗАСТОСУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ..... 116
- Дуднік Світлана, Зінченко Інна*
ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МУЗЕЙНО-ІСТОРИЧНОГО КОМПЛЕКСУ
ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ 118
- Івашенцева Євгенія*
ONLINE BOARDS: HELPFUL TOOLS FOR TEACHERS OF ENGLISH 120
- Ілленко Юлія*
РЕЗУЛЬТАТИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДСУМКОВОЇ АТЕСТАЦІЇ
У ФОРМІ ЗОВНІШНЬОГО НЕЗАЛЕЖНОГО ОЦІНЮВАННЯ ТА ЗОВНІШНЬОГО
НЕЗАЛЕЖНОГО ОЦІНЮВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ
ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ
ЗА 2020 ТА 2021 РОКИ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ, ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ТА МАТЕМАТИКИ 121
- Ковальова Тетяна*
ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ГАЛУЗІ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ..... 128
- Коновалова Ольга*
ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ
«ЕКОНОМІКА ТОРГІВЛІ» 130
- Петренко Людмила, Вольська Лариса*
ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ..... 131
- Ренська Ірина*
САМООСВІТА ВИКЛАДАЧА: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ
В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ 133
- Савенко Ангеліна*
МОЛОДІЖНА СТАРТАП-КУЛЬТУРА: ПРОБЛЕМИ ТА СТАН РОЗВИТКУ 135

СЕКЦІЯ 1

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

УДК 336.2

Гулак Інна

Комунальний заклад

«Ніжинський фаховий медичний коледж»

Чернігівської обласної ради

ПОДАТКИ - ЩО Ж ЦЕ? (ЕКСКУРС В ІСТОРІЮ СТАНОВЛЕННЯ ПОДАТКІВ)

*Політика є мистецтво
постійного знаходження
обґрунтувань для нових
податків*

Гарольд Нар

Ключові слова: економіка, історія, податки, податкова система, фінанси.

Сьогодні, коли в нашій державі стрімкими темпами розбудовується економіка ринкового типу, що є важливим чинником реальної незалежності, в історичній науці принципово актуальними стають нові підходи до аналізу управління народним господарством. Серед них особливе місце посідають фінансові інструменти й важелі економічного процесу. Так чи інакше, але фінансова система, передусім, суттєво впливали й впливають на якісне формування та зростання валового внутрішнього продукту й національного доходу, на їх розподіл і споживання, а відтак й на розвиток окремих підприємств і галузей народного господарства, на загальне становище та стандарти життя широких верств населення.

З одного боку, податки є основним інструментом реалізації розподільної функції фінансів і одним із головних каналів поповнення доходної частини державного бюджету. З іншого боку, виважена і науково обґрунтована податкова політика щодо запровадження пільг чи надання переваг в оподаткуванні є вагомим регулятором підприємницької діяльності в усіх сферах економіки.

У XIX ст. – п. XX ст. в умовах кардинальної зміни економіки, кризових явищ, особливо в аграрному секторі, податкова система Чернігівської губернії функціонувала ефективно тільки з фіскальних позицій, чим стримувала і гальмувала розвиток підприємницької діяльності.

Метою є спроба виділити основні етапи становлення податків від найдавніших часів до початку XX ст.

Податок – це одне з основних понять фінансової науки; одночасно економічне, господарське і політичне явище сучасного життя. До середини XVIII ст. у російській мові для позначення державних зборів використовувалося слово «подать». Вперше в економічній літературі термін «податок» ужив у 1765 р. відомий російський історик А. Поленов (1738–1816 рр.) у своїй праці «Про кріпацьке становище селян у Росії». А з XIX ст. термін «податок» став основним у Російській імперії при характеристиці процесу вилучення коштів у скарбницю держави.

Ще у XVIII ст. сформувався уявлення про те, що податок має не тільки економічний, але і правовий зміст. Саме в цей період податок став розглядатися як юридичний обов'язок громадян перед державою: у Франції – «import», що означає «примусовий платіж», у Росії – «податок», від «накласти», «обкласти», тобто примусити, в Англії – «tax», тобто «такса», «норма». Російський економіст М. М. Алексєєнко у XIX ст. писав: «Податок – це елемент розподілу, одна із складових частин ціни, аналізу якої (тобто ціни) власне і почалася економічна наука. З іншого боку, встановлення, розподіл, стягування і споживання податків становить одну з функцій держави» [2, с. 5].

Сучасна історична і економічна література вельми розмаїта щодо оцінок і поглядів на історію формування та розвитку системи податків та оподаткування [4, с. 42]. Такі вчені як Мельник В., Омелянович Л., Олійник О., Філон І. вважають, що на серйозному науково-теоретичному рівні такі розробки почали провадитися в епоху середньовіччя та Ренесансу. Це було пов'язано з появою та розвитком виробництва, переходом від натурального господарства до грошових суспільних відносин, утворенням нових держав. Саме утворення держав та відповідного механізму утримання його складових (адміністрації, армії, судочинства тощо) призвело до появи податкових систем, у яких визначались об'єкти і суб'єкти оподаткування. Є й інші переконання. Так М. Кучерявенко щодо розвитку фінансових вчень наводить думку, що вчення про податки існувало ще в давніх державах Сходу, стародавній Греції та Риму. Ще у Римській імперії податковою системою міста Пальміри було встановлено платників і розміри плати за користування різними благами. До платників податків належали господарі кравецьких та взуттєвих лавок, користувачі джерел питної води, постачальники товарів, які ввозили товар через встановлені кордони.

У Стародавньому Єгипті кожний господар земельної ділянки щорічно сплачував поземельний податок. У Стародавній Греції платниками податків визнавалися всі мешканці, які отримували прибутки. Там же було введено акцизи у вигляді приворотних зборів (біля воріт міста), які витрачалися на утримання найманих армій, зведення укріплень, будівництво храмів, доріг, допомогу біднякам та інші суспільні потреби [1, с. 6-8].

Так, наприклад, у давнину про податки згадується в релігійних книгах та інших історичних джерелах. Однак у них наводиться лише те, скільки і кому належить сплачувати або ж догматичні твердження без будь-яких тлумачень. Обґрунтування необхідності такої сплати (крім силового погрожування у деяких випадках) та розробки механізму сплати у цих джерелах немає. Це дає підстави стверджувати, що до середньовіччя не було теоретичних поглядів на вчення як такого про податки.

Початок другого етапу тобто зародження власної фінансової науки з елементами теоретичного обґрунтування податків слід датувати не раніше як XV ст. Підтвердження цієї думки знаходимо ще в авторів початку XX ст.: «Слабкий розвиток фінансового господарства в середні віки також не сприяв розвитку фінансової науки, і про розвиток останньої навряд чи можна говорити раніше XV століття» [3, с. 72].

Починаючи з XV до останньої чверті XVIII ст. податкова політика пройшла еволюцію від заперечень податків як звичайних доходів держави до сприйняття їх у такій ролі. Однак протягом усього цього часу розроблялися лише питання прикладного характеру, що

потребували їх вирішення в той чи інший момент [4, с. 47]. Найбільш суттєвими моментами в еволюції цього етапу є:

– кінець XV ст. – початок XVI ст.: перетворення податку з «дозволеної форми пограбування» у «неосудний», надзвичайний дохід держави (Н. Маккіавеллі, Ф. Бекон, У. Петті, Т. Мен, Т. Гоббс, Дж. Локк);

– кінець XVII ст. – початок XVIII ст.: з'ясування зв'язку між рівнем розвитку національного господарства, рівнем доходів та спроможністю сплачувати податки; приділення уваги граничності податкоспроможності і неприпустимості захоплення лише фіскальною стороною податків (К. Клок, Л. фон Секендор);

– середина XVIII ст.: усвідомлення неминучості застосування оподаткування для акумуляції доходів держави, розгляд податків як їх майбутнього джерела (Ф. Юсті, І. Зоненфельд);

– кінець XVIII ст.: обґрунтування зв'язку між оподаткуванням та обсягами й ефективністю виробництва (Ф. Кенне, А. Тюрго, О. Мірабо, Мерсьє де-ла-Рів'єр) [5; с. 10-11].

Теоретичні розробки в галузі податкових фінансів, починаючи з останньої чверті XVIII ст., почали випереджати практику. Вони вже не обмежуються дослідженням окремих питань прикладного характеру. Особливо це стосується

XIX ст., коли рекомендації з питань податкового регулювання економіки значно випередили практику оподаткування та використовуються при розробленні податкового законодавства й концепцій податкових реформ держав.

Основними етапами розвитку цього періоду є:

– остання чверть XVIII ст.: початок застосування різних форм оподаткування; формулювання принципів оподаткування (А. Сміт);

– перша половина XIX ст.: обґрунтування необхідності скорочення податків та фінансування функцій держави; сприйняття податку як важеля соціального регулювання (Ж. Сей, Ф. Бастіа);

– середина – друга половина XIX ст.: наукове обґрунтування прогресивного оподаткування (К. Маркс, А. Вегнер, А. Шеффле);

– кінець XIX ст. й дотепер: теоретичні розробки в галузі фінансів підпорядковано розв'язанню двох проблем: регульованої ролі податків щодо економічної діяльності (Ф. Нітті, Дж. Кейнс, В. Нордгаус) та прогресії в оподаткуванні й обґрунтування її рівня (А. Лаффер, М. Берне, Г. Стайн) [3; с. 11-12].

Використані джерела

1. Кучерявенко Н. П. Основы налогового права. Харьков: Издательство «Константа». 1996. 220 с.
2. Олійник О. В., Філон О. В. Податкова система. Київ: Наука, 2006. 456 с.
3. Омелянович Л. О. Податкова система. Донецьк: ДонДЦЕТ, 2005. 276 с.
4. Мельник В. М. Генеза теорій податків. *Фінанси України*. 2004. № 8. С. 42–53.
5. Мельник Л. Г. Промисловий переворот в Росії і на Україні у XIX ст. Київ: Вид-во Київ. ун-ту, 1969. 69 с.

УДК 330.33

*Пристапчук Олеся**Академія Державної пенітенціарної служби*

СУЧАСНИЙ СТАН ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Ключові слова: тіньова економіка, ВВП, тінь, методи, детінізація.

Тіньова економіка – господарська діяльність, яка розвивається поза державним обліком та контролем, а тому не відображається в офіційній статистиці. «Тіньові» підприємства не перерозподіляють власних доходів до бюджетів та державних цільових фондів, вони не сплачують податків, збільшуючи власні прибутки [1].

Рівень тіньової економіки в січні-червні 2021 року залишився незмінним порівняно з аналогічним періодом 2020 року і становить 31% ВВП, причому два методи з чотирьох показали підвищення рівня «тіні» (електричний і монетарний), два – зниження (метод «витрати населення – роздрібний оборот» і метод збитковості підприємств).

Як зазначається в аналітичній записці «Тіньова економіка. Загальні тенденції» за листопад 2021 року «За попередніми розрахунками Мінекономіки, рівень тіньової економіки в січні-червні 2021 року порівняно з відповідним періодом 2020 року не змінився і становить 31% від обсягу офіційного ВВП» [2].

Незмінність у рівні тіньової економіки свідчить про пристосування суб'єктів господарювання до діяльності в умовах перманентних обмежень та реалізацію гіпотези про вироблення ними нових каналів тіньової діяльності (які охоплюються існуючими методами оцінки рівня тіньової економіки лише частково). Слід зазначити, що наразі головною причиною збереження високого рівня тіньової економіки є природне бажання суб'єктів господарювання не допустити втрати активів в умовах коронакризи з її неординарними проявами, непередбачуваними у часі.

Неординарний характер проявів коронакризи засвідчується різноспрямованою динамікою рівнів тіньової економіки, розрахованих з використанням різних методів. Два з чотирьох методів, з використанням яких здійснюється оцінка рівня тіньової економіки, зафіксували збільшення рівня порівняно з січнем-червнем 2020 року:

електричний метод – на 2 в.п. (до 28% від обсягу офіційного ВВП);

монетарний метод – на 2 в.п. (до 33% від обсягу офіційного ВВП).

Два методи показали зменшення рівня тіньової економіки: метод «витрати населення – роздрібний товарооборот і послуги» – на 2 в.п. (до 23% від обсягу офіційного ВВП); метод збитковості підприємств – на 10 в.п. (до 22% від обсягу офіційного ВВП), що обумовлено дією об'єктивних чинників: по-перше, поступовим пошквалюванням ділової активності на тлі адаптування підприємств до умов перманентних обмежень та, як наслідок, покращення фінансових результатів їх діяльності у звітному періоді; по-друге, ймовірним обмеженням традиційних каналів тіньової діяльності, що стало одним з нетипових проявів коронакризи.

Як зазначило Мінекономіки, збільшення рівня «тіні» за електричним методом зберігалось на рівні підвищеного попиту на енергетичні ресурси в умовах нарощування активності, насамперед металургійними та машинобудівними підприємствами.

Зростання «тіні» за монетарним методом відбувалося на тлі зростання готівкового обороту, темпи розширення якого залишалися значними: 20,7% у річному вимірі в червні-

2021. Утім, мало місце й об'єктивне в період пандемічних обмежень збільшення обсягу безготівкових розрахунків, зазначає Мінекономіки.

«Гож залишається актуальною гіпотеза, що за нових моделей поведінки населення формуються нетрадиційні безготівкові канали тінізації, які не охоплені повністю наявним методом розрахунку» [2], – зазначили автори аналітичної записки.

Водночас метод «витрати населення – роздрібний товарообіг і послуги» продемонстрував зниження «тіні» на 2 п.п., до 23%, а метод збитковості підприємств – на 10 п.п., до 22% ВВП, що зумовлено об'єктивними причинами. По-перше, поступове поживлення ділової активності на тлі адаптації підприємств до перманентних обмежень і, як результат, поліпшення фінрезультатів їхньої роботи у звітному періоді. Друга причина – ймовірне обмеження традиційних каналів тіньової діяльності, що стало одним із нетипових проявів коронакризи, пояснює міністерство.

Говорячи про метод збитковості підприємств, Мінекономіки зазначає, що практично всі види економічної діяльності, крім будівництва, показали тенденцію до скорочення рівня тіньової економіки.

Щодо методу «витрати населення – роздрібний товарообіг», то тут розрахунки міністерства могли не врахувати торгівлю «неорганізованими» інтернет-майданчиками, які певною мірою замістили зупинені внаслідок карантинних обмежень неорганізовані точки торгівлі.

При цьому зазначається, що розрахунок рівня тіньової економіки здійснено з використанням удосконалених методичних рекомендацій, затверджених наказом Мінекономіки від 20 січня 2021 року №104.

Головною причиною збереження високого рівня тіньової економіки є природне бажання бізнесу не втратити активи в умовах коронакризи з її неординарними проявами, не прогнозованими в часі, прокоментувало міністерство.

Пріоритетними напрямками детінізації економіки є [3, с. 143]:

- посилення боротьби з корупцією та очищення влади;
- створення умов для легалізації зайнятості;
- удосконалення контролю за зовнішньоекономічною діяльністю;
- створення сприятливого бізнес-середовища;
- протидія легалізації (відмиванню) тіньових доходів .

Використані джерела

1. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації. Київ: НІСД, 2006. 574 с.
2. Міністерство економіки України. Департамент стратегічного планування та макроекономічного прогнозування. Загальні тенденції тіньової економіки (січень-червень 2021). 2021. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>
3. Тіньова економіка в Україні: стан, тенденції, шляхи подолання: аналіт. огляд. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2017. 152 с.

СЕКЦІЯ 2

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 338.1

Івах Світлана

*Харківський державний
автомобільно-дорожній коледж*

УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Ключові слова: підприємство, конкурентоспроможність, інноваційний розвиток, конкурентне середовище.

Сучасна ринкова економіка України функціонує в умовах жорсткого загострення конкурентної боротьби у світі, яка з кожним роком набуває більш глобальних масштабів. За таких умов можливості стабільного економічного зростання як в цілому економіки України, так й окремого її товаровиробника багато в чому залежать від ефективного вирішення питання щодо підвищення рівня конкурентоспроможності кожного із суб'єктів господарювання.

Конкурентоспроможність підприємства є однією з найважливіших категорій ринкової економіки, що характеризує можливість і ефективність адаптації підприємства до умов ринкового конкурентного середовища [1, с. 34]. Для виживання і збереження конкурентоспроможності промислових підприємств в сучасних швидкоплинних умовах функціонування потрібне постійне коректування їх господарської діяльності з врахуванням змін навколишнього середовища. Управління змінами на вітчизняних підприємствах має бути більшою мірою орієнтоване не на вирішення існуючих проблем, а на використання наявних можливостей і сильних сторін підприємства. Інакше кажучи, управління організаційними змінами має здійснюватися на засадах адаптивного підходу, який передбачає використання в якості бази організаційних змін існуючого потенціалу підприємства та виявлення його резервів.

Присутність конкурентного середовища між суб'єктами господарювання є необхідною умовою для нормального функціонування ринкової економіки. В умовах конкуренції підприємство змушене швидко реагувати на зміни, що відбуваються на ринку та постійно займатися пошуком інноваційних рішень задля того аби залишатися конкурентоспроможним та здобувати переваги перед конкурентами. Вітчизняні підприємства мають можливість конкурувати не тільки між собою, а й на світовому ринку. Саме в

конкурентній боротьбі відбувається «природний відбір» підприємств, що є найбільш ефективними.

Питанням конкурентоспроможності підприємства в умовах нестабільного середовища приділине увагу такими науковцями та практиками: І. Ансофф, Д. Барабась, А. Вакуленко, І. Вагнер, І. Должанський, Л. Азоев О. Дудова, А. Зуб, В. Карпюк, Я. Ларіна, О. Литовченко, Т. Загорна, А. Мазаракі, Р. Фатхутдинов, А. Холіна, С. Шевельової та інші [3, с. 81].

Для досягнення успіху у довготривалому періоді, робота по забезпеченню конкурентоспроможності підприємства повинна проводитись на всіх підрозділах підприємства та в усіх сферах його діяльності. Підприємство повинно постійно слідкувати за усіма успіхами важливих конкурентів, а також за параметрами вподобань споживачів для того, щоб приводити у відповідність показники своєї діяльності.

Рівень конкурентоспроможності підприємства залежить від рівня його інноваційного розвитку, тому впровадження інновацій у виробництво є одним із наймогутніших важелів конкурентної боротьби на ринку. Інновації є ключовим фактором конкурентоспроможності для більшості підприємств, тому варто досліджувати особливості інноваційних процесів, які є запорукою оптимізації всього виробничо-господарського потенціалу підприємства та економічного стану країни загалом.

Ефективне впровадження інновацій дозволяє створити суттєві стратегічні переваги в найбільш конкурентних галузях. Інноваційна діяльність спирається на процес поліпшення, прогресу, відкриття нового, тобто на результативне засвоєння та впровадження нововведень, спрямованих як на оновлення технологій, техніки, організації виробництва та розроблення нової продукції, так і на проведення соціальних інновацій, спрямованих на ефективну зміну поведінки персоналу з метою отримання запланованих результатів. Саме поєднання всіх складових дозволяє системі не тільки вижити в умовах загострення конкуренції, але й досягти необхідного рівня конкурентоспроможності.

Інновації значно впливають на економічне зростання країни, яке, в свою чергу, впливає на зростання продуктивності праці, ефективність вкладеного капіталу та конкурентоспроможність. Завдяки втіленню інновацій країни мають конкурентні привілеї, тобто досягнувши на національному рівні інноваційної конкурентоспроможності, це дозволить їм бути учасником у формуванні світової економічної системи.

Використані джерела

1. Варналій З. С. Конкурентоспроможність національної економіки: проблеми та пріоритети інноваційного забезпечення. Київ: Знання, 2013. 387 с.
2. Вишинська Т. Л. Інвестиційне забезпечення розвитку економіки України. *Економіка і організація управління*. № 3 (19) – 4 (20). 2014. С. 62–67.
3. Інноваційний розвиток економіки та напрямки його прискорення: Наукова доповідь / Ю. М. Бажал, І. В. Одотюк, М. С. Данько, О. О. Лапко та ін.; ред. В. П. Александрова / НАН України; Інститут економічного прогнозування. Київ: Ін-т економічного прогнозування, 2017. С. 80–89.

УДК 338

*Гринчук Олена**Вінницький технічний фаховий коледж*

КОНТРОЛІНГ ЯК СИСТЕМА ЗОРІЄНТОВАНА НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Ключові слова: контролінг, стабільність, стійкість, надійність, рівновага, сталість, економічна стабільність, економічна стійкість.

У сучасних нестабільних умовах розвитку економіки, складної політичної та економічної ситуації в Україні, підвищився ризик втрати підприємствами економічної стабільності та, взагалі, можливості фізичного існування. Підприємства функціонують в умовах невизначеності, непередбачуваності стосовно подальшого ефективного функціонування, можливостей збереження свого статусу на ринку. Крім того, на розвиток підприємництва впливають ще й такі фактори, як недосконале податкове законодавство, криміналізація суспільства, корупція, шахрайство тощо. Все це різко загострило проблему забезпечення економічної безпеки підприємства.

Економічна безпека підприємства – це такий стан господарюючого суб'єкта, при якому він при найбільш ефективному використанні наявних ресурсів досягає запобігання, послаблення або захисту від існуючих небезпек та загроз або інших непередбачуваних обставин і в основному досягає цілей бізнесу в умовах конкуренції та господарського ризику. Виявлення, попередження небезпек та загроз, використання ресурсів для запобігання нанесенню шкоди, прийняття ризикових рішень, боротьба з конкурентами тощо – це шлях для досягнення стратегічних цілей бізнесу [1].

Одним з найбільш значимих елементів системи безпеки підприємства є механізм її забезпечення, який являє собою сукупність законодавчих актів, правових норм, рушійних мотивів та стимулів, методів, заходів, сил та засобів, за допомогою яких суб'єкт впливає на об'єкт для досягнення цілей безпеки та вирішення завдань. Не існує єдиної точки зору стосовно питань комплексного підходу до забезпечення економічної безпеки підприємств, механізмів його реалізації.

Стабільний розвиток підприємства забезпечується ефективним використанням ресурсів і підприємницьких можливостей, запобіганням внутрішнім та зовнішнім негативним впливам на його діяльність.

Виділимо основні функціональні цілі економічної безпеки підприємства:

- забезпечення високої фінансової ефективності роботи, стійкості та незалежності підприємства;
- забезпечення технологічної незалежності та високої конкурентоспроможності; висока ефективність менеджменту, оптимальність та ефективність його організаційної структури;
- високий рівень кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу;
- мінімізація шкідливого впливу результатів виробничої діяльності на довкілля;
- максимальна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства;
- захист інформаційного поля комерційної таємниці та досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи усіх підрозділів;

– забезпечення безпеки персоналу підприємства, його майна, комерційних інтересів [2].

Для реалізації цих завдань доцільно використати систему, яка зорієнтована на майбутній розвиток підприємства – контролінг. Контролінг можна схарактеризувати як систему визначення цілей, прогнозування й планування механізмів та інструментів досягнення цих цілей, а також перевірки того, наскільки успішно виконані поставлені цілі [3]. У разі відхилень факту від плану контролінг розробляє рекомендації щодо застосування коригуючих заходів. Іншими словами, контролінг є системою спостереження та вивчення економічного механізму конкретного підприємства і розробки шляхів для досягнення мети, яку воно ставить перед собою.

Для забезпечення економічної безпеки підприємства контролінг вирішує такі основні завдання: збір та аналіз внутрішньої і зовнішньої інформації, яка стосується об'єкта контролінгу; своєчасне реагування на появу нових можливостей (виявлення й розвиток сильних сторін); забезпечення постійного аналізу та контролю ризиків у фінансово-господарській діяльності, а також розробка заходів щодо їх нейтралізації; розробка стратегії розвитку підприємства та координація роботи з планування фінансово-господарської діяльності; аналіз відхилень фактичних показників діяльності від запланованих та вироблення на цій основі пропозицій щодо корекції планів або усунення перешкод на шляху їх виконання; проведення внутрішнього консалтингу та розробка методичного забезпечення діяльності окремих структурних підрозділів тощо [4].

Із наведених завдань контролінгу випливає необхідність його впровадження на підприємствах, які перебувають у фінансовій кризі. На таких підприємствах діяльність служб контролінгу має зосереджуватися на розглянутих далі трьох напрямках.

1. Впровадження (або підвищення ефективності функціонування) системи раннього попередження та реагування, що має на меті прискорити виявлення кризових явищ і забезпечити вжиття адекватних заходів для їх подолання.

2. Розробка ефективної санаційної концепції та плану санації, що має здійснюватися в тісному співробітництві із зовнішніми експертами.

3. Контроль за реалізацією плану санації та своєчасне виявлення відхилень, додаткових ризиків і шансів з відповідним коригуванням плану.

Таким чином, вирішення зазначених завдань, а відповідно забезпечення економічної безпеки підприємства, відбувається в ході виконання службами контролінгу своїх функцій та використання специфічних методів контролінгу.

Використані джерела

1. Іванюта Т. М., Заїчковський А. О. Економічна безпека підприємства. Київ: Центр учбової літератури. 2019. 256 с.
2. Пекун А. Економічна безпека підприємств як економіко-правова категорія. *Економіст*. № 8. 2018. С 23–25.
3. Стефанюк І. Б. Поняття, сутність і причини виникнення контролінгу. *Фінанси України*. 2018. № 2.
4. Стефаненко М. М. Застосування методологічного інструментарію контролінгу в фінансовому управлінні вітчизняних підприємств. *Фінанси України*. 2019. № 5.

УДК 005.72

*Піщолка Ірина, Деркач Микита**ВСП «Фаховий коледж транспорту
та комп'ютерних технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

СОЦІАЛЬНИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ ПОРЯДОК В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Кожне підприємство є складною соціально-економічною системою, яка поєднує у виробничому процесі різноманітні матеріальні елементи, людські ресурси та інформаційні зв'язки.

Порядок – це обмеження, що коригують і ринковий механізм саморегулювання, і інші складові механізму. Порядок – це якісна характеристика стану соціально-економічної системи щодо правових, морально-етичних і політичних норм [1]. Так, угоди та дії, що стримують конкуренцію дають змогу незалежним підприємствам опікуватися власними економічними інтересами на шкоду соціальним. Тому конкуренція потребує розробки порядку з метою створення норм з формування якості конкуренції, а також норм щодо захисту існування самої конкуренції.

Економічний порядок – це рамкові умови господарювання, тобто сукупність інститутів, необхідних для того, щоб економічні суб'єкти могли приймати рішення і здійснювати дії, «гарантувати права, свободи кожної людини» [2].

Основою забезпечення стійкого функціонування підприємств та їх здатності до розвитку є забезпечення належного рівня конкурентоспроможності, прибутковості, платоспроможності, стійкості та, як наслідок, зростання ринкової вартості підприємства. Ці параметри залежать від ефективності управління ними як на рівні підприємства в цілому, так і від взаємоузгодженості дій усіх підрозділів та фахівців підприємства. Практичне розв'язання цього завдання має забезпечуватися формуванням системи економічного управління підприємством.

З метою стимулювання досягнення персоналом встановленої мети, на підприємствах повинна розроблятися ефективна система мотивації. В її основу повинен бути покладений економічний інтерес.

В управлінських системах, які функціонують у соціальному середовищі, головним і провідним є людський фактор [3]. Людина – центр формування економічних і соціальних взаємин, особистий добробут її залежить від умов політичного середовища, соціальних умов життя та, особливо, від соціальної захищеності і самореалізації особистості незалежно від її внеску в результат виробництва.

Соціально-орієнтований підхід передбачає системне дослідження соціального життя працівників підприємства, розглядає його як комплекс чи окрема система, яка має свої функції, завдання, права, знання та навички. Застосування даного підходу для вдосконалення діяльності компаній стосується її внутрішнього змісту. Таким чином, це дозволяє виявити альтернативи розв'язання проблем, які виникають в управлінні соціальною системою. Одним із відомих методів розвитку підприємства є соціальне прогнозування, яке використовується керівниками та фінансистами підприємства для того, щоб створити інформаційну базу розробки планів соціального розвитку [3].

Соціальний та економічний порядок є тільки різними вимірниками й компонентами єдиного життєвого порядку, тому й мають відповідати один одному. Взаємозв'язок і взаємодоповнюваність економічного й соціального порядку впливає із взаємозв'язку і взаємодоповнюваності соціальної та економічної сфер.

Використані джерела

- 1 Економічне управління підприємством: конспект лекцій для студентів денної та заочної форм навчання за спеціальністю 051 «Економіка» / уклад. Л. С. Ларка. [електронне видання]. Харків: НТУ «ХПІ», 2017. 84 с.
- 2 Встановлення економічного порядку на підприємстві. *Ефективна економіка*. 2014. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3656>
- 3 Остряніна С. В. Функціональний підхід до соціального управління підприємством. Київ: НАУ. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. №3(71). С. 261–266. URL: http://www.psae-jrnl.nau.in.ua/journal/3_71_1_2019_ukr/37.pdf

УДК 338.314.055.4

*Ступаченко Максим**Київський національний економічний
університет імені В. Гетьмана**Ступаченко Ольга**Борзнянський аграрний фаховий коледж*

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ЯК УМОВА УСПІШНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Ключові слова: фінансова стійкість, підприємство, ефективність, фінансова стабільність, прибуток, фінансова незалежність, ліквідність, платоспроможність.

Особливістю розвитку національної економіки України сьогодні є виникнення дестабілізуючих чинників, викликаних екзогенними факторами. Такий стан впливає як на структуру національної економіки, так і на діяльність підприємств, у тому числі на їх фінансову ефективність.

Будь-яке підприємство прагне підвищити ефективність власної фінансової діяльності. Саме тому визначення рівня фінансової стійкості є одним із головних джерел отримання інформації про фінансовий стан підприємства сьогодні та його перспективи у майбутньому [3].

Фінансова стійкість – це динамічне, комплексне, складне і багатогранне поняття, що потребує зваженого підходу до визначення напрямів її забезпечення. Аналогічно до різних визначень існують різні показники фінансової стійкості підприємства.

На сьогоднішній день найбільше впливають на фінансову стійкість підприємства економічні та фінансові чинники. Вони можуть зумовити виникнення негативних явищ, банкрутство і ліквідацію підприємства. Необхідно зауважити, що на сучасному етапі розвитку економіки України фінансова стійкість багатьох підприємств значно погіршилася. Основними факторами цього є фінансово-економічна криза в Україні, зростання інфляції, нестабільна державна податкова і кредитна політика. Нестабільність економічної ситуації в

Україні зумовлює погіршення інвестиційного клімату в державі. Значний вплив на фінансову стійкість підприємств справляє також зовнішньоекономічна політика держави, яка охоплює експортну та імпорتنу політику. Така політика повинна бути спрямована на створення сприятливих умов для українських товаровиробників на світовому ринку [4].

На фінансову стійкість господарюючого суб'єкта істотно впливає етап економічного циклу, в якій перебуває економіка держави. У період кризи існує відставання темпів реалізації продукції від темпів її виробництва, що спостерігається сьогодні в Україні. Зменшуються інвестиції в товарні запаси, що ще більше скорочує збут. Зменшуються також і доходи підприємств, падають розміри прибутку. Це зумовлює зниження ліквідності підприємств, їх платоспроможності та породжує передумови для банкрутства [5].

Підприємство може впливати на внутрішні фактори впливу на фінансову стійкість. Саме тому найбільшій уваги необхідно приділяти саме цій групі чинників, адже забезпечення оптимального співвідношення між постійними і змінними витратами, вибір виду діяльності і структури продукції, ефективне управління не обіговими активами, забезпечення раціональної структури капіталу, правильний вибір стратегії і тактики управління фінансовими ресурсами і прибутком, введення нових технологічних моделей та забезпечення випуску конкурентоспроможної продукції, дослідження і розробка можливих шляхів розвитку фінансів підприємства в перспективі – чинники, які повністю або частково залежать від підприємств [2].

Фінансова стійкість залежить від фінансового потенціалу підприємства. Фінансовий потенціал визначається обсягом власних, позичених та залучених фінансових ресурсів підприємства, якими воно може розпоряджатися для здійснення поточних та перспективних витрат. Зважаючи на це, ефективність управління фінансовою стійкістю підприємства залежить від раціональності управління його фінансовим потенціалом.

Шляхами покращання фінансової стійкості можуть бути:

- вдосконалення виготовлюваної продукції, виконуваних робіт та надаваних послуг, підвищення якості продукції та впровадження нового асортименту та номенклатури, тим самим збільшуючи споживчий попит, що призведе до зростання прибутків підприємства і тим самим збільшення наявних власних оборотних коштів;
- проведення аналізу платоспроможності та фінансової стійкості покупців продукції, для того щоб запобігти ситуації несплати коштів за реалізовану продукцію, виконані роботи чи надані послуги або обумовлювати передоплату в договорах купівлі-продажу та доставки продукції, що дасть можливість підприємству частково фінансувати виробництво за рахунок даних грошей;
- для забезпечення стабільної діяльності застосування системи страхування безпосередньо страхування відповідальності, страхування майна тощо;
- постійне покращення методів праці, підвищення кваліфікації кадрів та, за можливості, використання позитивного досвіду ведення фінансово-господарської діяльності на інших підприємствах, що дасть змогу підвищити продуктивність праці на підприємстві, заощадити ресурси та виготовити більшу кількість продукції [5].

Фінансова стійкість є відображенням стабільного перевищення доходів над витратами, забезпечує вільне маневрування грошовими коштами підприємства і шляхом ефективного їх використання сприяє безперервному процесу виробництва та реалізації продукції. В свою чергу, позитивні значення показників фінансової стійкості є підґрунтям для нормального функціонування підприємства і поступового зростання його економічного потенціалу. Управління фінансовою стійкістю є одним із основних елементів фінансового менеджменту на підприємстві, необхідною передумовою стабільного розвитку підприємства. Тому саме зараз, у час підвищення процесів глобалізації в економіці, забезпечення фінансової стійкості та якісне управління нею є одним із пріоритетних завдань кожного підприємства [1].

Використані джерела

1. Круш П. В., Тульчинська С. О., Тульчинський Р. В., Кириченко С. О. та ін. Внутрішній економічний механізм функціонування підприємства : навч. пос. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 206 с.
2. Ковальчук Н. О., Руснак Т. В. Фінансова стійкість вітчизняних підприємств як передумова їх стабільного функціонування *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 11. С. 368–371.
3. Поддєрьогін А. М., Наумова Л. Ю. Фінансова стійкість підприємств в економіці України: монографія. Київ : КНЕУ, 2011. С. 184.
4. Тульчинська С. О., Нікітіна М. В. Проблеми оцінки фінансового стану підприємства і напрямки їх вирішення. *Сучасні проблеми економіки та підприємництва*. 2013. Вип. 12. С. 295–301.
5. Чегринєць К. В. Фінансова стійкість підприємства: економічна сутність та методи оцінки. *Управління розвитком*. 2012. № 10. С. 51–54.

УДК 005:658.7

*Турчин Ірина**ВСП «Бобровицький фаховий коледж імені О. Майнової НУБіП України»*

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

Ключові слова: інновації; інноваційний розвиток; аграрний сектор; агропромисловий комплекс; інноваційна діяльність.

Виклад основного матеріалу. Стратегічним імперативом сучасного розвитку світового господарства є його інноваційна спрямованість. Конкурентоспроможність національних економік в умовах сьогодення визначається насамперед наявним інноваційним потенціалом та ефективністю його використання. Сучасні реалії української економіки характеризуються безперервним збільшенням ролі інновацій як ключового чинника успіху у конкурентній боротьбі. Інноваційний шлях розвитку економіки є невід’ємною частиною загальносвітового науково-технічного прогресу в умовах глобалізації.

Аналіз шляхів подолання кризових явищ та вибір ефективних орієнтирів економічного розвитку АПК свідчить, що найоптимальнішим із можливих напрямків у сільськогосподарській сфері є інноваційний. Лише таким чином можна швидко й ефективно трансформувати сільськогосподарське виробництво, стимулювати мале і середнє підприємництво та водночас забезпечити вихід на світовий ринок, що надзвичайно важливо для нашої держави з її величезним потенціалом аграрної країни. Конкурентоспроможність продукції АПК та конкурентоспроможність суб’єктів господарювання має ґрунтуватися на певному рівні інноваційного розвитку, що сприятиме формуванню їх нових компетенцій.

В інноваційній сфері національної економіки сформувались суттєві системні перешкоди на шляху здійснення інноваційної діяльності через обмежене фінансування, значні втрати кадрового науково-інноваційного потенціалу, недостатній розвиток патентної діяльності, неефективне державне управління інноваційною діяльністю, відсутність модернізаційних перетворень в аграрному секторі, недостатню інтеграцію вітчизняних підприємств у світогосподарські процеси, низький рівень інноваційної культури та нерозвиненість інформаційної структури [5, 90–91; 14, 78].

Перший етап інноваційної діяльності (створення інновацій) реалізують переважно науково-дослідні установи АПК. Це вимагає розв'язання одночасно декількох різновекторних питань: від виділення коштів на розробку новацій, проведення фундаментальних і прикладних досліджень, визначення об'єктів інтелектуальної власності до виробництва й реалізації наукоємної продукції та впровадження нововведень у виробництво. В даному напрямку важливо забезпечити скорочення термінів створення інновацій, підвищення рівня новизни й забезпечення перевищення за основними характеристиками традиційного аналога. Актуальним є вирішення питання організації оперативного трансферу інновацій сільгоспвиробникам. Зазвичай вважається, що на етапі створення інновацій держава повинна повністю забезпечити фінансування фундаментальних досліджень, а прикладні проекти, орієнтовані на конкретні запити ринку, можуть фінансуватися як за рахунок державних, так і приватних джерел. Найбільш поширеними новаціями є: нові сорти й гібриди рослин і породи тварин, штами мікроорганізмів, марки та модифікації сільськогосподарської техніки, технології, хімічні й біологічні препарати (вакцини), економічні розробки.

Важливу роль у забезпеченні ефективного функціонування інноваційного підприємництва відіграє інноваційна інфраструктура. Зокрема, такі її основні елементи, як технопарки, бізнес-інкубатори, технополіси, які сприятимуть виходу інновацій на ринок. На сьогоднішній день інноваційна інфраструктура України ще дуже слабка і характеризується неповнотою, а тому потребує всебічної підтримки з боку держави. До того ж, слід зазначити, що інвестиції та інновації – це лише половина справи, а інша половина полягає у підготовці високопрофесійного персоналу, особливо управлінського. Сучасний менеджер повинен зосереджуватися не лише на дослідженнях чи науково-дослідній діяльності, а й повинен приділяти багато уваги споживачеві нових знань, бути ще й маркетологом, вивчати попит на нововведення [3, 47].

Проголошений курс керівництва країни на інноваційний розвиток економіки вимагає фахівців-професіоналів для його реалізації у сфері управління інноваційними процесами в АПК. Досвід сьогодні показує, що розвиток наміченого курсу стримує відсутність інноваційного мислення та інноваційної культури в суспільстві, а також брак сучасних креативних знань [2, 77].

Висновок. Інноваційні підходи до розвитку аграрної сфери є вагомим стимулятором зростання національної економіки в цілому та засобом вирішення різноманітних соціально-економічних та глобальних викликів як у розвинених країнах, так і країнах, що розвиваються. Особлива потреба в них виникає у період, коли економіка країни перебуває на етапі подолання економічного спаду. За таких умов система державних пріоритетів повинна спрямовуватися на формування інноваційного потенціалу в усіх сферах суспільного розвитку, зокрема і в аграрному секторі, акцентуючи при цьому увагу на відтворенні людського капіталу, зростанні капіталізації ринкової вартості компаній, що здійснюють інноваційні розробки.

На основі зазначеного можна зробити висновок, що аграрний сектор України потребує не тільки відродження агропромислового виробництва за попередніми параметрами, якими б якісними вони не здавалися, але й на здійснення інноваційних структурних перетворень, досягнення випереджаючих параметрів розвитку продуктивних сил та суспільних відносин та становлення якісно нової структури АПК.

Використані джерела

1. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобальних викликів: Постанова Верховної Ради України від 21.10.2010 № 2632-VI. URL: www.zakon1.rada.gov.
2. Гросул В. А. Проблеми інноваційної діяльності в Україні. *Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму*. 2010. №1(3), Т. 1. С. 76–82.
3. Каракай Ю. Роль держави у стимулюванні інноваційної діяльності. *Економіка України*. 2007. №3. С. 40–51.
4. Саблук П. Стан і перспективи розвитку агропромислового комплексу України. *Економіка України*. 2008. №12. С. 4–18.
5. Федуллова Л. І. Тенденції розвитку інноваційної політики та її вплив на економічне зростання. *Економіка і прогнозування*. 2011. №2. С. 63–81.

УДК 005.658.7

Ходзинська Олена

*ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж
Державного університету
«Одеська політехніка»*

УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Ключові слова: управління людськими ресурсами, людський капітал, вартість людських ресурсів, процедури управління.

Управління людськими ресурсами (УЛР) – це діяльність, спрямована на формування людських ресурсів підприємства та їх координацію [1].

Управління людськими ресурсами (УЛР) можна визначити як стратегічний і логічно послідовний підхід до управління найбільш цінним активом підприємства: працюючими там людьми, які колективно і індивідуально вносять внесок у вирішення завдань підприємства [2].

Управління людськими ресурсами містить види діяльності, спрямовані на формування і координацію людських ресурсів підприємства. Людські ресурси на будь-якому підприємстві є одним з найбільших капіталовкладень. Цінність і вартість людських ресурсів найчастіше стає очевидною при продажу підприємства. При цьому ціна продажу може бути набагато вищою, ніж загальна вартість фізичного майна і фінансових активів. Ця різниця (часто описувана терміном «престижність підприємства») частково відображає вартість людських ресурсів підприємства. Крім різноманітних виплат (зарплата, різноманітні премії і бонуси), підприємство часто здійснює інші значні інвестиції в людські ресурси. Наприклад, капіталовкладення йдуть у здійснення таких функцій, як відбір, найм, навчання персоналу [1].

Основними характеристиками УЛР є:

– задоволення потреби у стратегічному підході до управління людськими ресурсами, що дозволяє привести у відповідність діяльність підприємства з реалізації стратегічних цілей;

– застосування всебічного та логічно послідовного підходу до забезпечення взаємної підтримки теоретичних методик і практики трудової зайнятості за допомогою розвитку інтегрованої теорії і практики ЛР;

- досягнення прихильності до місії і цінностям даного підприємства;
- розглядання працівників як активу або людського капіталу;
- відношення до людських ресурсів як джерелу конкурентної переваги поряд з концепцією стратегії, що ґрунтується на ресурсах;
- поділ працівниками інтересів роботодавця, навіть якщо вони не будуть збігатися з власними;
- здійснення і вироблення УЛР – це завдання керівників підрозділів.

Основна мета УЛР – забезпечити досягнення успіху даного підприємства за допомогою людей. Важливе місце в досягненні успіху підприємства займає підбір ресурсів та їх розвиток.

Щоб дане підприємство отримувало і зберігало необхідну кваліфіковану, віддану і добре мотивовану робочу силу, потрібно:

- Правильно оцінювати і задовольняти потреби підприємства в працівниках;
- Посилювати і розвивати властиві співробітникам здібності (внесок у діяльність підприємства, потенціал і можливість використовувати їх працю надалі).

Для цього підприємство повинно надати співробітникам можливість навчатися і постійно розвиватися. Цей підбір ресурсів може полягати в розробці систем з високими показниками праці, які підвищують гнучкість і охоплюють процедури ретельного відбору і прийому на роботу, системи преміальної оплати праці, яка залежить від показників роботи, і діяльність з розвитку та навчання керівного складу, прив'язану до потреб даного підприємства [2].

УЛР має підвищувати мотивацію і прихильність шляхом введення такої політики і процедур, які демонструють, що людей цінують і винагороджують за те, що вони роблять і чого домагаються, а також за досягнутий ними рівень кваліфікації та компетентності.

Однією з цілей УЧР є створення такої атмосфери, в якій можна підтримувати продуктивні і гармонійні відносини між керівниками і співробітниками і де може процвітати командна робота. Слід застосовувати процедури управління, спрямовані на те, щоб показати, що працівники є цінними зацікавленими особами для даного підприємства, сприяти розвитку клімату співпраці і взаємної довіри. УЛР має допомагати підприємству врівноважувати інтереси і адаптуватися до потреб груп, зацікавлених у її діяльності (власників, державних органів чи піклувальників, керівників, працівників, замовників, постачальників і широкої громадськості). Нарешті, цілі УЛР – це управляти різноманітною робочою силою, беручи до уваги індивідуальні та групові відмінності між потребами працівників, їх стилем роботи і прагненнями. УЛР повинно забезпечити рівні можливості всім працівникам, застосовуючи етичний підхід до управління з турботою про людей, справедливо і прозоро [3].

Використані джерела

1. Баєрса Л. Л., Ру Л. В. Управління людськими ресурсами: навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2009. 250 с.
2. Щьокин Г. В. Теорія и практика управління персоналом : навч. посіб. 2-е вид., КНЕУ, 2003. 278 с.
3. Крушельницька О. В. Управління персоналом: навч. посібник 2-е вид., перер. і доп. Київ: Кондор, 2005. 308.

УДК 005.21(477)

*Хуртена Ольга**ВСП «Бобровицький фаховий коледж
імені О. Майнкової НУБіП України»*

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Ключові слова: стратегічне управління, проблеми запровадження стратегії, перспективи розвитку стратегічного управління, вибір стратегії.

Перехід національної економіки на ринкові засади функціонування призвів, з одного боку, до ускладнення і зростання нестабільності середовища діяльності кожного підприємства незалежно від його форми власності та організаційно-економічної структури, а з іншого, до перебудови системи управління, у тому числі на рівні підприємства, на засадах відмови від обов'язкового довгострокового і середньострокового (п'ятирічного) планування, спрощення процедури складання і структури річних планів та надання пріоритету ринковому саморегулюванню. Однак, діючи в умовах нестабільного середовища ринкової економіки, підприємства можуть досягти успіху в бізнесі тільки тоді (і це засвідчує та підтверджує, узагальнена з початку 50-х років ХХ ст., світова практика ведення бізнесу в умовах ринкової економіки), коли їм вдається передбачати зміни і відповідно вживати запобіжні адаптивні заходи щодо них. Відтак, забезпечення стабільної ефективної діяльності підприємств у довготривалому періоді в умовах постійного ускладнення і нестабільності зовнішнього середовища їх функціонування: посилення конкуренції, зміни технологій, появи різноманітних нових цілей тощо висуває на перший план вимогу пошуку нових підходів до управління вітчизняним підприємством як суб'єктом господарювання. На сьогодні у світовій практиці таким підходом до забезпечення ефективності і конкурентоспроможності господарювання підприємств у довгостроковому періоді в нестабільному агресивному ринковому середовищі і є стратегічний менеджмент – управлінський процес створення та підтримки стратегічної відповідності між цілями підприємства, його потенціалом і можливостями у зовнішньому середовищі. На жаль, в Україні теорія і практика стратегічного управління не знайшли широкого поширення. Більшість керівників не вбачають потреби необхідності у виробленні довгострокових стратегій, помилково вважаючи, що в сучасних динамічних умовах неможливо вирішувати перспективні питання розвитку. Хоча саме стратегічне управління є найважливішим засобом забезпечення успішного виживання підприємства в агресивному динамічному конкурентному середовищі, засобом його адаптації до змін в цьому середовищі [2].

Відсутність орієнтирів, місії і цільової спрямованості розвитку підприємства, можливості розпізнання впливу його зовнішнього оточення й адекватної реакції на нього, а також здатності адаптуватися чи навіть активно впливати на це середовище, на жаль, робить українські підприємства безпомічними сьогодні і безперспективними на майбутнє. У випадку застосування стратегічного управління на підприємстві, в кожен даний момент буде фіксуватися інформація про те, що підприємство повинно робити в даний час, щоб досягти бажаної мети у майбутньому, виходячи при цьому з того, що оточення й умови функціонування підприємства будуть змінюватися. При цьому слід мати на увазі, що вибір стратегії і її виконання є основними частинами стратегічного управління. А продумана стратегія дасть змогу вирішити питання узгодженості виробничих і відтворювальних процесів, скоординувати діяльність різних підсистем і тим самим підвищити потенціал підприємства та його адаптивні можливості. Застосування стратегічного підходу до

діяльності підприємства сприятиме створенню системи, в якій конкретні управлінські рішення забезпечують збалансований розвиток усіх компонентів діяльності підприємства відповідно до умов зовнішнього середовища [1, с. 67].

Проблема запровадження системи стратегічного менеджменту на вітчизняних підприємствах полягає також і в тому, що єдиного стандартного рецепту організації оптимального управління підприємством у довгостроковому періоді не існує і тому треба постійно обирати той тип менеджменту, який є найбільш адекватним і певному типу підприємств, і певному виду проблем. Тобто, стратегічний менеджмент не можна звести до уніфікованих рутинних схем і одноразових процедур (хоча існують і певні загальні правила та рекомендації щодо стратегічного аналізу, вироблення, вибору і реалізації стратегії), а треба до його запровадження на підприємстві підходити творчо і в індивідуальному порядку. Таким чином, хоча запровадження системи стратегічного менеджменту в Україні і є об'єктивно необхідним процесом в сфері організації управління бізнесом, який підвищує готовність підприємницьких організацій адекватно реагувати на непередбачені зміни і сприяє обґрунтованому, узгодженому вирішенню як поточних так і стратегічних проблем (бо стратегічне управління в конкретний момент визначає, організація має діяти в сучасних умовах, щоб досягти бажаної мети майбутньому, виходячи з того, що оточення змінюватиметься), але на жаль, поки що воно на своєму шляху зустрічає багато як об'єктивних, так і суб'єктивних перешкод. На сьогодні, основні засади і підходи стратегічного менеджменту (як управлінського процесу створення та підтримки стратегічної відповідності між цілями організації, її потенціалом і можливостями у зовнішньому середовищі) до українських підприємств запозичені переважно з розробок зарубіжних учених і практики американських, японських і європейських корпорацій з огляду на те, що досвід України у цій сфері невеликий. Безперечними лідерами у цій галузі є США і Японія [3].

Стратегічна проблематика підприємств в Україні повинна бути пов'язана не стільки з прискоренням віддачі інвестицій, з підвищенням вартості акцій чи з завоюванням нових ринків, скільки з загальною економічною кризою, критичним станом виробництва тощо. Тому йдеться, у першу чергу, про антикризове управління в умовах відсутності раціональної структури і нестабільності економіки. Тільки успішне оволодіння методами і підходами сучасного стратегічного менеджменту з урахуванням ризику появи кризових ситуацій і його успішне впровадження дозволить підприємствам функціонувати стабільно та забезпечить їм позитивні перспективи щодо зростання. А творчий підхід до вивчення іноземного досвіду і перенесення його на ґрунті українських підприємств, з урахуванням специфіки господарювання в українській перехідній економіці, посприяє вітчизняному бізнесу в становленні конкурентоспроможного виробництва і зростанню його ефективності.

Висновок: Стратегічна проблематика підприємств в Україні повинна бути пов'язана не стільки з прискоренням віддачі інвестицій, з підвищенням вартості акцій чи з завоюванням нових ринків, скільки з загальною економічною кризою, критичним станом виробництва тощо. Тільки успішне оволодіння методами і підходами сучасного стратегічного менеджменту з урахуванням ризику появи кризових ситуацій і його успішне впровадження дозволить підприємствам функціонувати стабільно та забезпечить їм позитивні перспективи щодо зростання. На вітчизняних підприємствах запровадження системи стратегічного менеджменту буде пов'язане з багатьма проблемами, зокрема з усвідомленням того, що для отримання бажаного результату потрібно одночасно вирішувати як поточні, так і стратегічні завдання. Але підприємство, яке володіє стратегією і запроваджує стратегічний менеджмент, завжди має можливість поводитися послідовно і системно, що збільшує імовірність досягнення ними поставленої мети. І, як показує зарубіжний, більшість успішних підприємств регулярно розробляють стратегію свого розвитку. А основним завданням такого управління на цих підприємствах є забезпечення досягнення прибутку не тільки сьогодні, але й постійно в довготривалій перспективі. Тому при постановці стратегічного менеджменту на вітчизняних підприємствах необхідно:

- 1) по-перше, переконатися, що перша особа підприємства дійсно прагне і готова займатися стратегічним управлінням;

2) по-друге, створити відділ стратегічного розвитку на підприємстві, перед яким повинні ставитися завдання зведення усіх стратегічних напрацювань у задані певним форматом проекти рішень і становлення й удосконалення усіх конкретних робіт зі стратегічного менеджменту, тобто здійснення спеціалізованої циклічної діяльності з розробки, реалізації і розвитку стратегії підприємства.

3) по-третє, дотримуватися певних принципів розроблення ефективних стратегій.

А вдумливий, творчий підхід до вивчення наявного іноземного досвіду в сфері стратегічного менеджменту і перенесення його, з урахуванням специфічних умов розвитку економіки України, на вітчизняні підприємства надасть допомогу вітчизняному бізнесу в становленні необхідних виробництв і зростанні їх ефективності.

Використані джерела

1. Олійник І. В. Стратегічний маркетинг: навчальний посібник [Текст]. Київ, 2001. 134 с.
2. Стратегічне управління в Україні. URL: <http://elib.lutsk-ntu.com.ua/book/fb/pesp/2012/12-40/page9.html>
3. Стратегія фірми. URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/17290/6/UI_posibnyk_2016.pdf
4. Сирцева С. В. Інноваційний потенціал як складова економічного потенціалу сільсько-господарського підприємства. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2008. № 4 (47). С. 115–121.
5. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004–2015 роки) «Шляхом європейської інтеграції» / [авт. кол. : А. С. Гальчицький, В. М. Геєць та ін.] ; Нац. ін-т стратег. досліджень, Ін-т. екон. прогнозування НАН України, Мін-во економіки та з питань європ. інтеграції України. Київ : ІВЦ Держкомстату України, 2004. 416 с.

УДК 005:658.7

Шепель Любов

*ВСП «Фаховий коледж транспорту
та комп'ютерних технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

КОНФЛІКТИ ТА СПОСОБИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Ключові слова: конфлікт, проблема, вирішення конфліктних ситуацій.

Проблема конфлікту завжди є і була актуальна. Адже з конфліктом стикається кожна людина, будучи істотою соціальною. Іноді конфлікти покращують результати роботи та відносини завдяки новій інформації, обліку протилежних інтересів, появі креативних рішень. Але якщо енергія сторін конфлікту звернена один проти одного, конфлікти можуть стати руйнівними як для самих учасників, так і для організації в цілому.

Сутність конфлікту не є конкретною. Слово конфлікт має декілька пояснень, наприклад:

– конфлікт (від лат. *conflictus* – зіткнення) – зіткнення протилежно спрямованих цілей, інтересів, позицій, думок чи поглядів опонентів чи суб'єктів взаємодії (Психологічний словник, Л. А. Карпенко);

– конфлікт – боротьба за цінності та претензії на певний статус, владу та ресурси, в якій цілями противника є нейтралізація, заподіяння шкоди чи усунення суперника (Л. Козер);

– конфлікт це найважливіша сторона взаємодії людей суспільстві, свого роду клітина соціального буття. Це форма відносин між потенційними чи актуальними суб'єктами соціальної дії, мотивація яких обумовлена протистоянням цінностей та норми, інтересів та потребам (Л. Г. Здравомислов).

Визначення конфліктної ситуації є більш конкретним. Конфліктна ситуація – це об'єктивна основа конфлікту, що фіксує виникнення реальної суперечності в інтересах та потребах сторін. По суті, це ще сам конфлікт, оскільки існуюче об'єктивне протиріччя може певний час не усвідомлюватися учасниками взаємодії.

В конфліктній ситуації досить проста структура. Вона складається з об'єкту конфлікту та двох сторін у кожній з яких є внутрішня та зовнішня позиції.

Ще в нашому повсякденному житті досить часто трапляються інциденти. Що ж таке «Інцидент»? Інцидент – це ситуація взаємодії, що дозволяє усвідомити його учасникам наявності об'єктивної суперечності в їх інтересах та цілях. Тобто інцидент – це усвідомлення конфліктної ситуації.

Сам конфлікт виникає не одразу. В нього є своя динаміка, що складається з 4 стадій:

I стадія Виникнення об'єктивної конфліктної ситуації;

II стадія Усвідомлення конфлікту;

III стадія Конфліктні дії;

IV стадія Вирішення конфлікту.

Також конфлікт не може виникати без причини. Основними є:

1) розподіл ресурсів;

2) взаємозалежність завдань;

3) відмінності з метою;

4) відмінності в уявленнях та цінностях;

5) відмінності в манері поведінки та життєвому досвіді;

6) незадовільні комунікації.

Конфлікт це не завжди погано, як ми звикли думати. Він має три функції, одна з яких досить позитивна. Вона називається конструктивною. У конструктивній функції конфлікт є важливим джерелом розвитку особистості, групи. Міжособистісних відносин, дозволяє їм піднятися на нову висоту, розширити та змінити сферу та способи взаємодії. Через відкриту конфронтацію конфлікт звільняє групу від факторів, що її підточують, знижує ймовірність застою та занепаду групи. Конфлікт сприяє розвитку взаєморозуміння між учасниками взаємодії.

Негативна функція конфлікту називається деструктивною. Вона руйнує спільну діяльність, погіршує чи зовсім призводить до розпаду відносин, погіршує самопочуття учасників тощо.

Третя функція конфлікту більш нейтральна. Вона ніби заморожує дії учасників. Ця функція називається брехня. Брехня (заморожування) – наприклад, силою розтягли суб'єктів конфлікту в сторони.

Конфлікт має свою класифікацію. Рівень конфлікту залежить від рангу суб'єкта. Він класифікується як:

- внутрішньоособистісний конфлікт;
- міжособистісний (між окремими людьми);
- конфлікт між особистістю та групою;
- міжгруповий конфлікт (між членами різних груп);
- системний конфлікт (у них фігурують «групи груп», державний, міжетнічний).

Існує два типи конфлікту. Об'єктивний, в основі якого лежить реальна проблема та суб'єктивний «поле для роботи з психологом»: конфлікт як особистий комунікативний стиль людини, та конфлікт як скидання негативної енергії.

Крім типів конфлікт має свої види. А саме: інформаційний; структурний; ціннісний; конфлікт відносин та поведінковий конфлікт. Кожний з них ми можемо зустріти у повсякденному житті.

Кожен з нас підсвідомо обирає свою стратегію поведінки під час конфлікту. Дехто намагається зайняти позицію уникнення (не хочу брати участь у цьому, не можу вплинути на ситуацію тощо), а дехто стратегію пристосування (підлаштовується під партнера). Комусь краще суперництво, а комусь компроміс (частково задовольняємо мої інтереси, частково – інтереси партнера), а хтось обирає співробітництво. Ми всі різні, тому і поведінка в нас різна.

Характеристика результатів конфліктів (форми його вирішення) також є різною. Зняття інциденту це спроба пригасити конфлікт, або перевівши його на стадію усвідомлення (без конфліктних дій), або на стадію конфліктної ситуації, що не усвідомлюється; Забезпечення виграшу однієї із сторін; Зняття конфлікту з допомогою брехні; Повне фізичне чи функціональне розведення учасників; Внутрішнє переструктурування образу ситуацій; Вирішення конфлікту через конфронтацію до співпраці.

У висновок до цієї теми можу сказати, що не потрібно дозволяти собі засмучуватися через дрібниці, якими слід знехтувати та забути. Пам'ятайте, що життя занадто коротке, щоб витратити його на дрібниці! Уміння відрізнити головне від другорядного має допомогти кожному знайти правильну лінію поведінки у конфліктах...

Використані джерела

1. Конфлікт і шляхи його вирішення. URL: <http://agrokebety.com>
2. Поняття конфлікту. Методики аналізу та вирішення конфліктів. URL: <http://vntu.edu.ua>
3. Способи вирішення конфліктів, Управління конфліктною ситуацією, структурні методи, Уникнення або догляд, поступливість, протидія, компроміс, співробітництво, Характеристика результатів конфлікту – Психологія спілкування – Підручники для студентів онлайн. URL: <http://stud.com.ua>

УДК 339.138

*Шишкіна Олена**Національний університет
«Чернігівська політехніка»*

МАРКЕТИНГОВІ РИЗИКИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ РОЗГОРТАННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Сучасний стан економічного розвитку України характеризується високим рівнем мінливості зовнішнього і внутрішнього середовища і породжує численні фінансово-економічні і маркетингові ризики промислових підприємств – фундаменту реального сектора економіки, які здатні спричинити суттєві втрати прибутку / доходу / капіталу.

Зменшення рівня невизначеності, мінімізація або уникнення різних видів ризиків при прийнятті фінансово-господарських рішень можливі за умови збільшення уваги фінансових і ризик-менеджерів до маркетингової діяльності промислового підприємства. Маркетингова діяльність тривалий час залишалась недооціненою в контексті створення ефективної системи управління промисловим підприємством і часто сприймалась як допоміжна функція, пов'язана із процесом збуту продукції. Однак, сьогодні саме на цю діяльність і на маркетингову службу, яка її реалізує, спираються інші системні складові підрозділи промислового підприємства, у тому числі, його виробничі, транспортні та інші підрозділи.

Актуальність маркетингової діяльності в компанії визначається забезпеченням товаровиробника всією необхідною інформацією щодо ринків ресурсів і збуту. Будь-який виробник повинен уміти аналізувати кон'юнктуру ринкову, зіставляти і планувати свою діяльність з урахуванням свого конкурентного положення, розробляти заходи щодо її вдосконалення, тобто володіти теорією і практикою маркетингу з урахуванням особливостей галузі до якої належить те чи інше підприємство [1, 2].

Зростання інтересу науковців і практиків до окресленої тематики знайшло відображення у численних наукових дослідженнях, серед яких вважаю доцільним виділити роботи Ілляшенко С. М., Крикавського Є. В., Максимової Т. С., Орлова П. А., Павленко А. Ф., Старостіної А. О. [3] та багатьох інших.

Ймовірність виникнення збитків, або недоотримання доходів в результаті здійснення маркетингової діяльності породжують численні маркетингові ризики, види і ступінь впливу яких визначаються спектром і особливостями прояву ризикоформуєчих факторів зовнішнього і внутрішнього середовища. Відповідно з таким поділом маркетингові ризики промислових підприємств можна поділити на внутрішні (наприклад, ризик низької кваліфікації працівників служби маркетингу, ризик затягування терміну проведення маркетингового дослідження, ризики, пов'язані з організацією та контролем маркетингової діяльності на підприємстві тощо) та зовнішні (наприклад, ризик повного несприйняття нового товару на товарному ринку через недооцінення потреб споживачів).

За маркетинговими інструментами, або за причинами виникнення можна виділити такі види маркетингових ризиків: цінові – ризики, спричинюються існуючою політикою ціноутворення на підприємстві; товарні – обумовлені товарною політикою; збутові – ризики пов'язані з політикою просування готової продукції на різних ринках; комунікаційні – ризики пов'язані із укладенням угод і створенням збутової мережі в межах і за межами країни.

За джерелами виникнення можна виділити такі види маркетингових ризиків: ринкові – ризики, пов'язані з сегментом ринку і ринковою нішею яку займає підприємство; постачальницькі – ризики, пов'язані діями постачальників сировини, матеріалів,

комплектуючих, запасних частин і які, серед іншого можуть бути спричинені порушенням договірних умов; конкурентні – ризики, пов’язані з діями конкурентів; посередницькі – ризики, спричинені діяльністю конкурентів; ризики споживачів – які спричинюються змінами попиту на продукцію, коливанням цін, що можуть зумовити відмову окремих груп споживачів від продукції тощо; ризики контактних аудиторій (посередників, банківських установ, страхових компаній тощо).

Ці та інші маркетингові ризики потребують особливої уваги у процесі маркетингової роботи підприємства на стадії розробки планів маркетингу та прийняття маркетингових рішень, які серед іншого повинні бути враховані під час формування тактичних і стратегічних цілей та задач й розробки планів і програм функціонування і розвитку промислових підприємств, що набуває особливої актуальності в умовах фінансово-економічної кризи.

Неврахування маркетингових ризиків може призвести до небажаних наслідків в діяльності економічного суб’єкта – промислового підприємства, а саме – зниження обсягів виробництва і реалізації продукції, зростанні простоїв, а, отже накладних витрат, зростання вартості залучення фінансових ресурсів із зовнішніх джерел і т. ін., що врешті респ. здатне спричинити втрату прибутку (допустимий ризик), доходу (критичний ризик) та капіталу (катастрофічний ризик). Отже, обрана тема є достатньо актуальною, а окреслені проблеми – потребують подальших наукових досліджень.

Використані джерела

1. Berzin, P., Shyshkina, O., Kuzmenko, O., & Yarovenko, H. (2018). Innovations in the Risk Management of the Business Activity of Economic Agents. *Marketing and Management of Innovations*, 4, 221-233. URL: <http://doi.org/10.21272/mmi.2018.4-20>
2. Сударкіна С. П., Маслій О. О. Планування маркетингової діяльності підприємства в сучасних умовах: інструменти і організація. *Вісник Національного технічного університету «Ський політехнічний інститут» (економічні науки)*. Харків: НТУ «ХПІ». 2016. № 28(1200). С. 95–99.
3. Старостіна А. О., Кравченко В. А. Ризик-менеджмент: теорія та практика: навч. посіб. Київ: Кондор, 2004. 200 с.

СЕКЦІЯ 3

ЕКОНОМІКА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА, АПК ТА ПРИРОДОКРИСТУВАННЯ

УДК 0056:658.7

Мовчун Леся

*ВСП «Бобровицький фаховий коледж
ім. О. Майнової НУБіП України»*

АГРАРНІ РОЗПИСКИ В ЖИТТІ ПІДПРИЄМСТВА

Ключові слова: аграрні розписки, товарна аграрна розписка, фінансова аграрна розписка, агробізнес, агровиробники, кредитори, застава.

Аграрний ринок України, незважаючи на останні кризові періоди, впевнено зростає. Однак значною проблемою аграрної галузі залишається відсутність доступного фінансування, за наявності якого галузь могла б зростати ще активніше.

Робота переважної більшості виробників сільськогосподарської продукції має сезонний характер. Найбільш гострою є потреба у фінансуванні на початку та впродовж посівної кампанії, коли необхідно закупляти засоби захисту рослин, посівний матеріал, паливно-мастильні матеріали, техніку, оплачувати працю, нести інші витрати, що пов'язані із посівною кампанією. Після збору та продажу урожаю аграрні товаровиробники отримують фінансові ресурси для оплати заборгованостей. Тому отримання фінансових ресурсів чи товарів у розстрочку є вкрай важливим для розвитку виробництва сільськогосподарської продукції. Доступність та ефективність фінансування посівної кампанії дозволить збільшити продуктивність використання сільськогосподарських угідь та призведе до активного розвитку галузі загалом. Серед основної проблеми залучення коштів чи необхідних товарно-матеріальних цінностей для посівної кампанії є відсутність у аграрних товаровиробників достатнього забезпечення для кредиторів, які в свою чергу розглядають фінансування аграріїв як ризикове. Це стосується не лише малих та середніх товаровиробників, але й великих кредитоспроможних агрохолдингів, які мають досвід обробки великих земельних масивів та мали б можливість розширювати свою присутність на аграрному ринку України, втім їхні основні активи у вигляді прав використання земельних площ не розглядаються потенційними кредиторами в якості достатнього забезпечення [2, с. 16].

Вирішити проблему фінансування агросектору України може такий альтернативний засіб забезпечення фінансування як аграрні розписки, який активно впроваджується в Україні за підтримки Міжнародної фінансової корпорації (IFC) члена Світового банку у партнерстві зі Швейцарською Конфедерацією в Україні. Міністерство з розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, профільні асоціації, учасники ринку (кредитори та

агровиробники) протягом п'яти років були партнерами проекту «Аграрні розписки в Україні», популяризацією якого займався IFC. Проект працював над системним впровадженням аграрних розписок на ринку агрофінансування України [3, с. 1].

Вперше в світовій практиці аграрні розписки, забезпечені майбутнім врожаєм, були використані в Бразилії в 1994 році в умовах економічної кризи. Тому надихнувшись бразильським досвідом «функціонування» аграрних розписок, депутати 6 листопада 2012 року ухвалили Закон «Про аграрні розписки» №5479-VI [1, с. 1]. Запровадження аграрних розписок має дати шанс аграріям отримувати фінансування від різних кредиторів, а не тільки від банків, і під нижчий відсоток. І, крім цього, для отримання кредитних ресурсів доведеться заставляти не власне майно, а майбутній врожай.

Законодавство визначає аграрну розписку як товаророзпорядчий документ, що фіксує безумовне зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених у ньому умовах [1, с. 4].

За суттю аграрна розписка є засобом забезпечення зобов'язання. Оформляючи аграрну розписку боржник зобов'язується поставити майбутній урожай – це *товарна аграрна розписка*, або сплатити грошові кошти на визначених у аграрній розписці умовах – це *фінансова аграрна розписка*, а таке зобов'язання забезпечується заставою майбутнього урожаю. В аграрній розписці зазначаються кількісні та якісні показники сільськогосподарської продукції та перелік земельних ділянок, на яких вона повинна бути виращена.

При оформленні аграрної розписки нотаріус перевіряє факт реєстрації права власності чи права користування земельними ділянками, що дає додаткові гарантії безпеки при оформленні та обігу аграрних розписок.

Перші аграрні розписки в Україні були видані в 2015 році на Полтавщині. У 2015-2017 роках працював пілотний реєстр аграрних розписок в декількох областях. А з 2018 р. можливість оформлення аграрної розписки стала доступною для аграріїв будь-якого регіону.

Аграрні розписки – універсальний інструмент фінансування для агробізнесу. Для агровиробників, аграрна розписка – це можливість отримати кредитні ресурси під заставу майбутнього врожаю агропродукції на вигідних комерційних умовах. Завдяки публічному державному реєстру в агровиробників є можливість формувати позитивну кредитну історію. Інструмент можуть використовувати фермерські господарства незалежно від розміру і спеціалізації, оскільки все, що потрібно, – це земля і майбутній врожай

Для кредиторів, компаній, які в будь-якій формі кредитують українських агровиробників, аграрні розписки – це надійний спосіб забезпечити виконання агровиробником своїх зобов'язань. Аграрні розписки поєднують в собі конкурентні переваги інших інструментів, поширених в агросекторі та забезпечують найбільш оперативне отримання від агровиробника сільськогосподарської продукції або розрахунку грошима.

Отже, аграрні розписки є ефективним інструментом фінансування виробників сільськогосподарської продукції, які можуть бути використані у різних видах договорів, за якими фінансується посівна кампанія та поточна діяльність аграріїв. Аграрні розписки як інструмент, з однієї сторони, дозволяє сторонам на власний розсуд врегулювати порядок виконання зобов'язань за аграрними розписками, з іншої сторони, законодавство встановлює додаткові загальні гарантії виконання зобов'язань за ними для комплексного захисту кредиторів та мінімізації ризику невиконання зобов'язань.

Використані джерела

1. Закон України «Про аграрні розписки» №5479-VI від 6.11. 2012 р.
2. Як працюють аграрні розписки. URL: <https://yak-pracyuyut-agrarni-rozpiski.html>.
3. Аграрні розписки стали успішним інструментом залучення фінансування. Київ: Мінекономіки. URL: (kmu.gov.ua)

УДК 631.15:656.7

*Хитрик Алевтина**ВСП «Фаховий коледж транспорту
та комп'ютерний технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ДРОНІВ В АГРОБІЗНЕСІ

В Україні поступово відбувається розвиток у сільському господарстві за допомогою використання новітніх технологій. Спеціалізований літак для внесення необхідних пестицидів є збитковим варіантом для фермерів, які не можуть дозволити собі такі послуги. У зв'язку з цим, ринковий попит на внесення добрив дронами у 2021 році зріс у рази, і є більш рентабельним варіантом у сільськогосподарському виробництві. Цими безпілотниками можна виконувати різні функції. Наприклад, збір інформації на полях, монітор посіву, обприскування або навіть внесення трихограми.

На початку дрони використовувались виключно для знімання полів у видимому діапазоні та побудови на основі знімків детальних карт посів. Завдяки високій роздільній здатності подібні карти значно вигравали, як у традиційних топографічних картах, так і у супутникових знімків. Можливість же побудови цифрових моделей рельєфу полів дозволила підвищити ефективність виконання гідро-меліоративних та ряду інших агро-технічних заходів. NDVI (Normalized Difference Vegetation Index) – нормалізований вегетаційний індекс, дозволяє визначити, які рослини є здоровими, а які ні [1]. Зараз же з удосконаленням технологій розробки дронів, з'являється все більше пристроїв орієнтованих на використання дронів, саме для обробки посівів. Наприклад, дрон DJI AGRAS MG-1, дозволяє обробляти 7-10 акрів посівів на годину, переносючи до 10 кілограмів розчину [1].

За даними, що поширюються постачальниками дрон-послуг, економія добрив та отруто-хімікатів при правильному використанні даних зйомки з дрону становить до 30%, економія насіннєвого матеріалу, залежно від рельєфу, може сягати до 15%. Виходячи з досвіду фермерів французької OCEALIA Group, завдяки застосуванню дронів підвищення врожаю становило в середньому до 10%. Прибуток від використання «безпілотників» в аграрній сфері США спеціалістами оцінюється у 75 мільярдів доларів США до 2025 року за рахунок створення нових робочих місць та оптимізації існуючих процесів [2, с. 56-57].

Агродрон з максимальним «озброєнням», наприклад, Agras T20, коштує 642 тис. грн. Якщо взяти навіть найнижчу межу – 400 грн./га, то на обприскуванні 240 га можна заробити 96 тис. грн. бруто за одну робочу ніч. За сезон невелика сервісна бригада з двома дронами здатна закрити від 40 до 60 змін. Якщо усереднити кількість змін до 50, виходить, що місячний зарібок сервісної команди – 4,8 млн грн. Звичайно, потрібно відняти витрати на придбану техніку, податки, зарплати та бензин. Але все одно це двократний прибуток відносно початкових інвестицій [3].

Можливості розвитку у сільському господарстві в Україні зростають. Для того, щоб сільськогосподарське виробництво було ефективним, необхідно застосовувати відповідну техніку. Зокрема, використання інноваційних технологій до здійснення господарської діяльності, що сприяє докорінній зміні аграрної галузі. Отже, агродрони в економічній сфері ефективно впливатимуть в агробізнесі.

Використані джерела

1. Дрони в агробізнесі. URL: <http://www.50northspatial.org/ua/agriculture-business-drones/>
2. Водянка Л. Д. Суть та необхідність використання сучасних інноваційних технологій в сільському господарстві чернівецької області. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/5_2018/10.pdf
3. Безпілотники витісняють традиційну техніку: рентабельність та ефективність дронів. URL: <https://superagronom.com/news/13777-bezpilotniki-vitisnyayut-traditsiyu-rentabelnist-droniv>

СЕКЦІЯ 4

ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ ЕКОНОМІКИ

УДК 620.9:(477)

Лісовий Єгор

*ВСП «Фаховий коледж транспорту та
комп'ютерних технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

НЕОБХІДНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНИХ ЕНЕРГЕТИЧНИХ СТРАТЕГІЙ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Ключові слова: промислове підприємство, енергоефективність, енергозбереження, енергетична стратегія; енергоменеджмент.

Недосконалість українського енергетичного ринку, постійно зростаючі ціни на енергоносії, висока енергоємність продукції та міжнародні стандарти з енергоменеджменту вимагають від вітчизняних промислових підприємств суттєвого удосконалення власного енергетичного сектору. В сучасних умовах господарювання недостатньо підвищувати тільки технічний рівень виробництва, необхідно також застосовувати економічні підходи насамперед для обґрунтування енергоефективних управлінських рішень [2, с. 19].

Тому найважливішим завданням сучасних промислових підприємств є не тільки економне витрачання енергетичних ресурсів і підвищення ефективності їх використання на всіх стадіях виробництва, а велика увага має приділятися розробці енергетичних стратегій і проведенню організаційно-технічних та економічних заходів щодо підвищення енергоефективності виробництва, що забезпечить конкурентоспроможність підприємств і створить надійну основу майбутнього [3, с. 428]. Незважаючи на велику кількість науково-методичних розробок у цій сфері, проблема формування енергетичної стратегії та енергозбереження на промислових підприємствах в них практично не розглядається, залишаються актуальними питання щодо визначення та вдосконалення оптимальних шляхів реалізації енергетичних стратегій у виробничій діяльності підприємства.

Наявність детально відпрацьованої енергетичної стратегії, що містить план реалізації заходів, а також оптимальні схеми фінансування проектів, допоможе підприємствам відповісти на енергетичні виклики і мінімізувати ризики, пов'язані з енергопостачанням та ефективністю споживання енергії. У науковій літературі відсутнє однозначне визначення

поняття «енергетична стратегія підприємства». О. В. Кириленко розглядає поняття «енергетична стратегія» як процес формування генерального перспективного напрямку розвитку підприємства у сфері енергозбереження на основі визначення якісно нових цілей, узгодження внутрішніх можливостей підприємства з умовами зовнішнього середовища та розроблення комплексу енергозберігаючих заходів, які забезпечують його реалізацію [5, с. 713].

Інші науковці, зокрема Л. І. Гладка та А. О. Мироненко, вважають, що саме на промислових підприємствах доцільно використовувати, так звану, «стратегію енергозбереження», яка повинна відповідати основним напрямкам реалізації енергетичної стратегії держави та складається з наступних напрямів:

- розробка та моніторинг діяльності системи управління раціональним енергоспоживанням;
- дослідження ринку на вигідність придбання енергоресурсів (диверсифікація постачальників);
- технологічне переоснащення підприємства на менш енергомістке обладнання;
- перегляд та вдосконалення норм витрат на енергоресурси у сторону їх зменшення без істотної втрати якісних та кількісних показників діяльності підприємства;
- впровадження системи альтернативних джерел енергії для часткового та повного задоволення потреб промисловості [1, с. 23].

На думку фахівців консалтингової компанії ЕУ, енергетична стратегія охоплює різні сфери діяльності сучасного підприємства, так чи інакше пов'язаних з енергопостачанням та ефективністю споживання енергії, тому енергетична стратегія включає такі складники:

- енергетичний менеджмент, який являє собою комплексний інструмент для енергетичного планування та аналізу, контролю показників ефективності використання енергії, безперервної оцінки потенціалу підвищення енергетичної ефективності і розроблення відповідних заходів;
- операційну ефективність, яка розглядається як інструмент підтримки показників енергетичної ефективності на оптимальному рівні;
- модернізацію виробництва, яка містить низку проектів, які передбачають впровадження найкращих доступних технологій;
- поновлювані джерела енергії, впровадження яких призведе до скорочення витрат на енергоносії та підвищення стійкості бізнесу і пов'язаних із цим вигод [5, с. 714].

О. М. Лизунова відносить енергетичну стратегію до функціональних стратегій підприємства, тобто таких, що розробляються для кожного функціонального підрозділу в рамках окресленого напрямку діяльності. Вона також відмічає, що енергетична стратегія має взаємодіяти з бізнес-стратегією через ключові функціональні стратегії – у кожній з них є елементи енергетичної стратегії та заходи з енергоефективності, енергозбереження. Так, наприклад, кадрова політика включає заходи щодо підготовки кадрів для роботи на новому обладнанні, що підвищує енергоефективність і енергозбереження. Фінансова стратегія забезпечує бюджетування цільової енергетичної програми й отримання більш дешевих кредитів для цих цілей [4, с. 77].

В. О. Шишкіна та А. І. Оверченко розглядають енергетичну стратегію промислового підприємства як сукупність п'яти стратегічних напрямів:

1. Реалізація та підтримка системи управління енергоефективністю (система енергетичного менеджменту).
2. Розроблення інвестиційної стратегії підвищення енергоефективності, у тому числі стратегії забезпечення енергоресурсами, пов'язаної зі стратегією розвитку підприємства.
3. Забезпечення необхідної енергетичної результативності за рахунок підтримки обладнання в безпечному і працездатному стані.
4. Впровадження системи операційних поліпшень, що дає змогу створювати програми підвищення енергетичної ефективності завдяки реалізації організаційних заходів, пов'язаних із відносно невисокими інвестиціями.
5. Розроблення стратегії впровадження альтернативних джерел енергозабезпечення з урахуванням потенціалу підприємства, вартості енергоресурсів і особливостей виробничих циклів [5, с. 714].

Отже, узагальнивши підходи різних авторів щодо складників енергетичної стратегії, можна зазначити, що в основі впровадження ефективної енергетичної стратегії підприємства лежить індивідуальний набір факторів, які повинні бути в полі зору енергоменеджменту, оскільки під впливом тих або інших факторів формується потенціал енергозбереження і він повинен бути вчасно реалізований для підвищення конкурентоспроможності та стійкого соціально-економічного розвитку підприємства. Але в будь-якому випадку, її необхідно погоджувати з концепцією ощадливого виробництва, а також з управлінням екологічними аспектами і поточними ініціативами у сфері зниження негативного впливу на навколишнє середовище.

Використані джерела

1. Гладка Л. І., Мироненко А. О. Проблемні аспекти енергозбереження на промислових підприємствах України. *Молодий вчений*. 2016. № 6. С. 21–24.
2. Дегтярьова О. Формування стратегічних КРІ – моделей для енергетичного сектору промислового підприємства. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 1. Частина 2. С. 18–23.
3. Запашук Л. В. Енергозбереження як напрям підвищення ефективності виробничої діяльності. *Економіка і суспільство*. 2017. Випуск 9. С. 428–434.
4. Лизунова О. М., Пуханов О. О. Формування енергоефективної політики підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Випуск 16. С. 75–78.
5. Селезньова Г. О. Сутність та складові елементи стратегії енергозбереження підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. Випуск 13. С. 711–715.

СЕКЦІЯ 5

ЕКОНОМІКА ПРОМИСЛОВОСТІ

УДК 005:658.5

Іванова Валентина

*ВСП «Марганецький фаховий коледж
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»*

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ І ПІДПРИЄМСТВ РІЗНИХ ФОРМ ВЛАСНОСТІ

Ключові слова: амортизаційна політика, амортизаційні відрахування, методи амортизації, інвестиції.

Економічна практика останніх років довела, що ефективність розвитку будь-якої галузі або країни в цілому залежить, від рівня і характеру інвестиційної діяльності, що є основою тлумачення поняття «амортизаційна політика». Без її успішного впровадження неможливо забезпечити економічне зростання, приріст соціального ефекту, інституціональну збалансованість. Таким чином, сьогодні Україна стоїть перед необхідністю активізації інвестиційної діяльності, модернізації технологічного потенціалу діючих суб'єктів господарювання, а також створення конкурентоспроможних підприємств.

Хоча основні засоби є одним із найголовніших факторів виробництва, за останні роки спостерігається негативна тенденція у їх відтворенні. Ступінь зносу основних засобів, як економіки України в цілому так і підприємств промисловості перевищив 50% [2].

Технічний стан основних засобів можна визнати незадовільним, оновлення матеріально-технічної бази виробництва здійснюється низькими темпами запровадження нових технологій для багатьох підприємств стає досить проблематичним [1].

Враховуючи, що основним джерелом капітальних інвестицій підприємств України є власні кошти (прибуток, амортизація, внутрішні резерви), особливу увагу слід звернути на амортизаційні відрахування, цільове призначення яких – фінансування відтворювальних процесів. Саме амортизаційні відрахування є значним за обсягом джерелом фінансування інвестиційної діяльності.

Однак в умовах хронічного дефіциту оборотного капіталу, високої вартості кредитних ресурсів для фінансування операційної діяльності підприємства використовують накопичені амортизаційні відрахування на покриття поточних витрат.

Процес нарахування амортизація лежить в основі амортизаційної політики підприємства, метою якої є збільшення питомої ваги амортизаційного фонду у структурі джерел фінансування інвестицій за рахунок раціонального вибору методів нарахування амортизації та підвищення ефективності її використання для оновлення основних засобів.

Активна амортизаційна політика передбачає застосування методів прискореної амортизації, до яких належить метод зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості та кумулятивний [1]. Всі вони передбачають набагато більші суми амортизації в перші роки експлуатації об'єктів, що створює передумови для інтенсивного оновлення устаткування за рахунок своєчасної зміни на більш ефективне і сприяє стимулюванню науково-технічного прогресу. Однак, з іншого боку це призводить до збільшення собівартості продукції і як наслідок до зменшення величини прибутку.

Не менш важливою складовою амортизаційної політики є обґрунтування напрямків використання коштів амортизаційного фонду та здійснення моніторингу ефективності інвестицій в оновлення основних засобів.

Важливим фактором формування амортизаційної політики є економічна та науково-технічна стратегії розвитку підприємства, в рамках яких здійснюється вибір способів накопичення фінансових ресурсів за рахунок прибутку і амортизаційних відрахувань, реалізується вибір способів нарахування та використання амортизації.

В останні роки набули поширення прискорені методи накопичення амортизаційних відрахувань[3]. Досвід інших країн підтверджує ефективність накопичення амортизаційних відрахувань інтенсивними способами в перші 5 років експлуатації, тоді як їх надійне функціонування дає змогу скоротити витрати на ремонт та технічне обслуговування, тим самим вирівнює експлуатаційні витрати разом з амортизаційними відрахуваннями протягом всього періоду експлуатації [2].

Однак, обираючи той чи інший метод нарахування амортизації основних засобів, варто спиратися на оцінку фінансового стану підприємства, обсяги його інвестиційних програм та стан матеріально-технічної бази. Причому основним критерієм такого оцінювання є досягнення оптимального співвідношення між величиною отриманих амортизаційних коштів та їхнім впливом на цінову конкурентоспроможність продукції підприємства: ринкові ціни на продукцію суб'єкта господарювання можуть не витримати «перегріву», пов'язаного з застосуванням прискорених методів амортизації.

Використані джерела

1. Бакай В. Й., Бедін О. В. Амортизаційна політика та її вплив на фінансово-економічну діяльність підприємства. *Облік і фінанси*. 2017. Вип. 9 (33). Ч. 1.
2. Жердев Є. Методичні засади формування амортизаційної політики на підприємствах. *Облік і фінанси АПК*. URL: Бухгалтерський портал.
3. Орлов П. А., Орлов С. П. Амортизаційна політика як інструмент активізації інвестиційної та інноваційної діяльності підприємств. *Інновації: проблеми науки і практики* : монографія. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2016. С. 317–335.

УДК 338.242:504(477)

*Лісова Марина**ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КОНЦЕПЦІЇ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Ключові слова: сталий розвиток, «зелена» економіка, національна економіка, «зелені» технології, енергоефективність, ресурсозбереження, «зелені» інвестиції.

Сучасні процеси модернізації національної економіки України зіштовхуються з проблемами обмеженості ресурсів і забруднення навколишнього середовища. Подальший економічний розвиток потребує кардинальних змін існуючої економічної системи, переходу до нової парадигми господарювання та реалізація базових принципів сталого розвитку. Одним із оптимальних варіантів забезпечення таких змін, на думку багатьох вчених світу, є концепція, так званої, «зеленої» економіки.

В Україні необхідність упровадження концепції «зеленої» економіки пов'язана зі складною соціально-економічною ситуацією, низькою якістю навколишнього природного середовища, ресурсною та енергетичною залежністю від зовнішніх ринків, низькою енергоефективністю національних виробництв, погіршенням здоров'я нації та якості життя населення [1, с. 77].

Очевидно, що необхідні принципово нові кроки, перехід на таку концепцію розвитку, яка дозволить вирішувати соціальні, фінансові, паливні та кліматичні проблеми комплексно. Тому національна економіка потребує поступової заміни «коричневої» індустріальної економіки на нову «зелену», що дозволить забезпечити національну безпеку держави найближчим часом та врахувати сучасні екологічні вимоги світової спільноти [3, с. 43].

Уперше термін «зелена» економіка ввела група провідних вчених Д. Піарс, А. Маркандіа, Є. Барбієр у звіті Уряду Великобританії «Концепція зеленої економіки» (1989 р.) в рамках вирішення питань сталого розвитку. На сьогодні термін «зелена» економіка має різні тлумачення, оскільки ця концепція ще перебуває на стадії розроблення. Найбільш широке застосування і найбільш авторитетне визначення «зеленої» економіки на сьогоднішній день сформульовано аналітиками UNEP – Програми ООН з навколишнього середовища, які розглядають «зелену» економіку як таку, що сприяє «...поліпшенню добробуту людей та соціальній рівності, значно зменшуючи екологічні ризики й екологічні дефіцити» [5]. Згідно з визначенням ЮНЕМ «зелена» економіка – це економіка, яка призводить до підвищення добробуту людей і зміцнення соціальної справедливості за одночасного істотного зниження ризиків для довкілля та дефіциту екологічних ресурсів. На зустрічі міністрів з охорони навколишнього середовища країн Латинської Америки і Карибського басейну, яка відбулась під егідою ЮНЕП, учасники узгодили таке визначення: «зелена» економіка – це система економічної діяльності, пов'язана з виробництвом, розподілом і споживанням товарів і послуг, які призводять до підвищення добробуту людини впродовж тривалого часу, при цьому не піддаючи майбутні покоління значним екологічним ризикам або екологічному дефіциту [4, с. 160]. Сучасне трактування теоретичних засад «зеленої» економіки розроблено також всесвітнім об'єднанням учених Інституту «зеленої» економіки (Великобританія). Так, на думку директора цього інституту М. Кеннета, «зелена» економіка повертає науку з виключно кількісних вимірів «людини економічної» і розширює межі мейнстріму через використання комплексних і міждисциплінарних методів і

інструментів [2, с. 22]. Міжнародна торгова палата розглядає «зелену» економіку як таку, де економічне зростання та екологічна відповідальність взаємодоповнюють одне одного, підтримуючи прогрес у соціальному розвитку. А данські вчені визначають «зелену» економіку як процес трансформації, що нівелює диспропорції та дисфункції сучасної економіки, і результатом якого є добробут людства та справедливий доступ до ресурсів для кожного члена суспільства в умовах екологічної та економічної цілісності [4, с. 160].

Фактично «зелену» економіку розглядають як шлях до сталого розвитку, який передбачає об'єднання трьох складових: економічної, соціальної й екологічної. При цьому екологічна складова виступає пріоритетним напрямом сталого розвитку. Метою «зеленої» економіки є формування дієвого середовища для економічного і соціального прогресу, що базується на мінімізації негативного впливу на довкілля та ефективному використанні природних ресурсів при збереженні гідного рівня життя населення [3, с. 44]. «Зелена» економіка шукає рішення, яке одночасно дозволяє боротися з бідністю, глобальними змінами клімату, зниженням біорізноманіття та знищенням видів у межах забезпечення справедливості. «Зелена» економіка порушує та досліджує питання, яким чином створення дефіциту стало означати створення вартості в умовах обмежених ресурсів та як теорія зростання призвела до сьогоденної економічної мети – збільшення масового споживання [2, с. 22].

У «зеленій» економіці виділяють систему напрямків: впровадження відновлюваних джерел енергії; удосконалення системи управління відходами; удосконалення системи управління водними ресурсами; розвиток «чистого» (стійкого, «зеленого») транспорту; органічне землеробство в сільському господарстві; енергоефективність в житлово-комунальному господарстві; збереження та ефективне управління екосистемами [1, с. 78]. Зазначені напрями «зеленої» економіки розвиваються відповідно до принципів: рівність і справедливість у межах одного покоління і між поколіннями; відповідність принципам сталого розвитку; обережність щодо соціальних наслідків і впливу на навколишнє середовище; розуміння високої цінності природного й соціального капіталу; ефективність використання ресурсів, стійке споживання і виробництво; необхідність відповідності макроекономічним цілям у спосіб створення «зелених» робочих місць, підвищення рівня конкуренції і зростання в основних галузях [2, с. 22].

Серед напрямів реалізації «зеленої» економіки в Україні виділяють: раціональне використання природно-ресурсного потенціалу, диверсифікацію джерел енергопостачання, охорону навколишнього середовища, виробництво органічної сільськогосподарської продукції, модернізацію ЖКХ, формування нової екологічної поведінки населення [3, с. 50]. Саме «зелена» економіка може стати джерелом розвитку України, сприятиме запровадження дієвих фінансових інструментів, таких як: «зелені» облігації, «зелене» кредитування, створення фондів фінансування «зелених» проектів, оптимізація «зелених» тарифів. Проте для ефективного впровадження «зеленої» економіки в Україні необхідно проводити подальшу роботу над удосконаленням правових, організаційних та фінансових механізмів стимулювання залучення «зелених» інвестицій в перспективні екологічнобезпечні сектори економіки, а також адаптувати прогресивний світовий досвід у даній сфері [5]. Подальший розвиток «зеленої» економіки вимагає також розв'язання суперечностей екологізації виробництва, посилення ролі держави в стимулюванні «зелених» інвестицій та інновацій, створення умов для підвищення конкурентоспроможності національних виробників «зеленої» продукції та формування нового ставлення населення до навколишнього середовища [1, с. 80].

Використані джерела

1. Боровик Ю. Т., Єлагін Ю. В., Полякова О. М. Зелена економіка: сутність, принципи, перспективи для України. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2020. № 69. С. 75–83.
2. Галушкіна Т. П., Мусіна Л. А., Потапенко В. Г. та ін. Основні засади впровадження моделі «зеленої» економіки в Україні: навч. посіб. Київ: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування. 2017. 154 с.

3. Гура А. О., Гудан Т. Г. Зелена економіка: сутність, чинники та перспективи розвитку в Україні. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Економіка» 2017. Випуск 17. С 42–51.
4. Маковоз О. С., Передерій Т. С. Зелена економіка як запорука сталого розвитку. Європейський вектор модернізації економіки: креативність, прозорість та сталий розвиток: монографія. Харків: ФОП Панов А. М. 2018. С. 159–168.
5. Зелена економіка в Україні: правові аспекти і перспективи. URL: <https://www.businesslaw.org.ua/green-economy/>

УДК 005:658.5

Мазурова Наталія

*ВСП «Марганецький фаховий коледж
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»*

НАПРЯМИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ВІДТВОРЕННЯ ТА ШЛЯХИ КРАЩОГО ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ ПІДПРИЄМСТВА

Ключові слова: відновлення основних фондів, просте та розширене відтворення, самофінансування.

Забезпечення певних темпів розвитку і підвищення ефективності виробництва можливе за умови інтенсифікації відтворення та кращого використання діючих основних фондів і виробничих потужностей підприємств.

Відновлення основних фондів – це безперервний процес їх відтворення шляхом придбання нових, реконструкції, технічного переозброєння, модернізації та капітального ремонту вже діючих. Основні цілі цього процесу – відшкодування зношених основних фондів, збільшення маси основних фондів, забезпечення ними підприємств в відповідності з виробничою програмою і підтримання їх в робочому стані [2].

Форми відновлення основних фондів відрізняються між собою розмірами необхідного фінансування та отриманими результатами від їх проведення: звужене відтворення передбачає зменшення загальної сукупності основних фондів, просте відтворення – збереження споживчих вартостей основних фондів (відновлюється попередня виробнича потужність), а розширене відтворення – збільшення споживчих вартостей основних фондів, їх загальної кількості та якості, що забезпечує вищий рівень продуктивності обладнання.

Основною проблемою, з якою стикаються підприємства під час відновлення основних фондів – недостатність матеріальних ресурсів для його фінансування. Тож, на сьогодні, досить гостро постає питання пошуку джерел розширеного відтворення.

Першим кроком процесу відновлення основних виробничих фондів є саме визначення потреби у їх відновленні. На даному етапі виявляються причини неефективного функціонування необоротних засобів виробництва та розглядаються можливі шляхи

ліквідації чинників, що знижують ефективність їх використання, не застосовуючи механізм оновлення основних засобів [2].

Під час здійснення аналізу основних фондів щодо потреби їх відновлення, на підприємстві можуть бути виявлені засоби праці, які довгий час не використовувались, або ж взагалі були непридатними для використання в виробничій діяльності. Перебування таких основних фондів на балансі підприємства не лише не приносить користі, а й інколи негативно впливає на показники його діяльності, або ж взагалі потребує додаткових коштів для їх утримання [1]. Основні засоби підприємства, а інколи й ціла їх група, які з різних причин є непридатними для використання, підлягають ліквідації.

Основні засоби підприємства, які не використовуються, можуть бути продані чи надані в оренду іншим підприємствам. Це, в будь-якому випадку, принесе підприємству додаткові кошти, які воно потім зможе спрямувати на відновлення та покращення стану своїх основних фондів. Важливим також є правильне визначення спрямування цих коштів: вклавши їх в нові, технічно досконаліші елементи виробництва підприємство зможе вивести своє виробництво на якісно новий рівень. Таким чином, ліквідація не лише принесе додаткові грошові ресурси для підприємства, а й вплине на показники стану основних виробничих фондів в бік їх покращення [2].

Під час аналізу та вивчення структури джерел відновлення основних фондів слід враховувати те, що в даний час з'явилося безліч нових способів для додаткового залучення коштів на відновлення основних фондів, але у зв'язку з ризиком залучених джерел фінансування для оновлення перевага все ж таки надається самофінансуванню.

Основними джерелами власних коштів для фінансування капітальних інвестицій є нерозподілений прибуток та амортизаційні відрахування. Якщо виробничий процес необхідно підтримувати в колишньому обсязі, тобто здійснювати просте відтворення, то для відшкодування вартості зношеної частини основних фондів кожне підприємство робить амортизаційні відрахування.

Ще одним джерелом відновлення основних фондів є прибуток, що залишається у розпорядженні підприємства. Прибуток може бути використаний як на просту заміну виробничих потужностей, так і на їх удосконалення та покращення.

Існують й інші джерела фінансових ресурсів, які можуть бути спрямовані на розширене відновлення основних виробничих фондів підприємства. До них відносяться залучені та запозичені кошти. Але, їх недоліком є те, що вони мають такі риси як поверненість та платність [1].

Таким чином, на сучасному етапі питання використання саме власних джерел фінансування основних фондів для їх розширеного відтворення стають першочерговими для підприємств. Використання наведених вище джерел самофінансування при застосуванні розумної стратегії, дозволить сформуванню ефективної системи оновлення основних фондів підприємства, поліпшити його фінансове та економічне становище з уникненням підвищення ризику діяльності.

Використані джерела

1. Дмитренко Е. Д., Завіруха І. В. Відтворення основних фондів в сучасних умовах: форми, види та джерела. *Сучасна економіка*: випуск 3. Київ: ДІПК, 2017. 122 с.
2. Сазонов Р. В., Ширко О. В., Шпунт Т. М. Інноваційне відтворення основних фондів підприємств України. *Економічні науки. Серія : Облік і фінанси*. 2019. Вип. 11(2). С. 322–329.

СЕКЦІЯ 6

ІННОВАЦІЇ ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 336.717.1:334.722

Морозова Юлія, Зінченко Григорій

*ВСП «Новокаховський політехнічний
фаховий коледж
Державного університету
«Одеська політехніка»*

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ РРО ДЛЯ МОБІЛЬНОСТІ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦТВА

У сучасних умовах особливого значення набуває підвищення ролі держави як регулятора господарських та фінансових відносин. Українська держава, з одного боку, постала перед викликами продовження впровадження реформи дерегуляції у сфері підприємницької діяльності, а з іншого боку, повинна віднайти шляхи оптимізації можливостей для збільшення бюджетних надходжень. Саме тому виникає необхідність удосконалення норм господарського та фінансового права для покращення державної регуляторної політики.

Дієвою допомогою в цьому є впровадження новітніх моделей програмних комплексів, призначених для реєстрації розрахункових операцій, які дозволять спростити порядок реєстрації РРО та стимулюватимуть бізнес до використання сучасних ІТ-систем при здійсненні готівкових розрахунків. Окрім того, нова система підвищить ефективність контролю за розрахунковими операціями та дозволить максимально ефективно виявляти факти порушень законодавства у сфері торгівлі [1].

Серед переваг запровадження новітніх технологій РРО: розширення переліку моделей та функцій РРО, зокрема РРО третього покоління (з можливостями підключення до Інтернету, застосуванням методів шифрування для цифрового підпису кожного виданого електронного чеку); зменшення витрат та придбання і обслуговування РРО, сприяння автоматизації торгівлі, скорочення обсягів тіншового товарообігу; популяризація використання РРО у якості зручного і ефективного засобу контролю за бізнес-процесами на підприємстві [2].

Нагадаємо, що Законом про РРО обов'язок щодо застосування РРО покладено на: суб'єктів господарювання, які здійснюють розрахункові операції у готівковій та/або безготівковій формі при продажу товарів (наданні послуг), а також операції з приймання готівки для подальшого її переказу; уповноважені банки, що здійснюють операції з купівлі-продажу іноземної валюти; суб'єктів господарювання, які здійснюють операції з купівлі-продажу іноземної валюти на підставі агентських угод з уповноваженими банками.

Отже, обов'язок застосовувати РРО поширюється на суб'єктів великого, середнього та малого підприємництва, у тому числі мікропідприємництва (за винятком платників єдиного податку першої групи, крім платників, що здійснюють реалізацію технічно складних побутових товарів).

Слід зауважити, що висока вартість РРО та витрати на їх обслуговування (послуги екваера, ЦСО) здебільшого демотивують суб'єктів середнього та особливо малого підприємництва щодо їх придбання, і, як негативний наслідок, відбувається ухилення від сплати податків, розвиток недобросовісної конкуренції.

Досвід інших країн свідчить, що сучасні розробки у сфері виробництва касової техніки, програмного забезпечення повною мірою забезпечують фіскалізацію розрахункових операцій, передачу звітної інформації до контролюючих органів, при цьому задовольняють технічні та цінові потреби платників податків залежно від їх можливостей [3].

Отже, запровадження новітніх реєстраторів розрахункових операцій в Україні дає зробити такі висновки: дозволить суттєво мінімізувати витрати на забезпечення робочого місця осіб, для яких є обов'язковим застосування РРО, зокрема, відсутність потреби закуповувати спеціальне обладнання, відсутність потреби його реєстрації та перереєстрації в органах фіскальної служби, відсутність потреби спеціального навчання осіб, які мають здійснювати реєстрацію розрахункових операцій, крім того суттєво будуть зменшені поточні витрати, а саме, на закуповування касової стрічки, оплати сервісного обслуговування, зменшення ризиків пов'язаних з перебоями в електропостачанні тощо [4].

Крім того, є відміна подання до фіскальних органах спеціальної звітності, можливість в будь-який момент отримати інформацію про розрахункові операції за будь-який період, можливість перевірки фіскальних чеків. Необхідно також відмітити, що впровадження технології інноваційного (цифрового) РРО зменшить корупційні ризики і підстави для нарахування штрафних санкцій, що пов'язані з результатами перевірки застосування РРО. А найголовніше, запровадження новітніх РРО дає поштовх до мобільності та економічної ефективності підприємництва в нашій державі, що є позитивним для подальшого економічного розвитку.

При цьому механізм упровадження РРО має передбачати чіткий комплекс заходів, які б, з одного боку, заохочували до застосування РРО самих суб'єктів господарювання, а з іншого – мали б ефективні контролюючі можливості перевірки їхньої добросовісності виконання вимог чинного законодавства України. У процесі цього має бути обов'язково враховано, що: існуючі заходи з боротьби з пандемією суттєво обмежують фінансові можливості фізичних осіб – підприємців, а тому впровадження РРО має відбуватись за рахунок державних дотацій з повною або частковою компенсацією фінансових втрат суб'єктів господарювання; всі операції з реєстрації, проведення та обліку РРО мають бути максимально спрощені, доступні та автоматизовані; ефективність упровадження РРО напряму залежить від дієвості непрямих контрольних функцій, що будуть зосереджені в руках громадян України як споживачів товарів та послуг; держава має культивувати та підтримувати стимулюючими заходами культуру отримання фіскального чека споживачем від суб'єкта господарювання за отримані товари та/або надані послуги; потрібно зменшувати вплив людського фактору у сфері проведення перевірок контролюючими органами та масово запроваджувати дистанційні та електронні форми податкового контролю.

Використані джерела

1. URL: <http://ch.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/print-343324.html> (дата звернення <https://medoc.ua/blog/urjadovi-novaci-u-sferi-rro>)
2. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100008537-novatsiyi-u-reyestratsiyi-ta-zastovuvanni-rro>
3. URL: <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2016/10/Analitchna-robota-schodo-shlyahiv-liberalizatsiji-rynku-RRO-eksperty-RPR.pdf>

СЕКЦІЯ 7

ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

УДК 339.1

Науменко Володимир

Сумський державний університет

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ КОНКУРЕНЦІЇ

Конкуренція є важливим чинником, який впливає на внутрішній ринок країни. Існування великої кількості підприємств, які пропонують свої товари на внутрішньому ринку, породжує здорове змагання між виробниками, завдяки чому споживач отримує якісний продукт, а економічна система держави має можливість ефективно розвиватися відповідно до завдань національного господарства.

Дослідники глибоко вивчають особливості функціонування внутрішнього ринку в сучасних умовах. Аналіз наукових підходів до розуміння сутності внутрішнього ринку дає можливість зробити таке узагальнення: під цим поняттям потрібно розглядати комплексну систему, у якій тісно взаємодіють підприємства, установи і організації на основі економічних відносин у сфері товаро-грошового обігу. Завдяки такій взаємодії здійснюється перерозподіл товарів між виробником і покупцем всередині країни [1, с. 24].

Внутрішній ринок має складну структуру – до його складу відносять ринок споживчих товарів та засобів виробництва, ринок праці, фінансовий ринок (фондовий, страховий, валютний, грошовий ринок, ринок капіталів та ринок дорогоцінних металів), ринок нерухомості, землі та природних ресурсів, ринок інтелектуального капіталу, інновацій та інвестицій [2, с. 74].

Конкуренція здатна підсилити або загальмувати процеси, які відбуваються на внутрішньому ринку. Якщо конкурента боротьба між підприємствами є чесною та прозорою, то кожен виробник буде зацікавленим в тому, щоб діяти в рамках законодавства, пропонувати споживачу якісний продукт, розширювати виробничі потужності та отримувати максимально можливі доходи. В той же час якщо на ринку спостерігаються прояви недобросовісної конкуренції, то кількість виробників буде зменшуватися, значна їх частина буде змушена перейти «в тінь», а споживачі будуть страждати через недостатньо якісні товари, пропоновані монополістами.

Розвиток внутрішнього ринку в умовах конкуренції залежить від низки чинників. Для того, щоб оцінити, наскільки результативним є цей розвиток, варто порівняти параметри розвитку вітчизняної економічної системи, зокрема, показники ведення бізнесу, із

аналогічними даними розвинутих країн. Скористаємося інформацією із звіту «The Global Competitiveness Report», яке проводилося Всесвітнім економічним форумом.

Так, серед 141 країн, які бралися до уваги в цьому міжнародному дослідженні, у 2019 році Україна була на 85 місці за динамічністю бізнесу. 14 місце в цьому рейтингу Україна посіла за вартістю відкриття бізнесу. За часом початку бізнесу країна перебуває на 39 місці. На 109 місці Україна зафіксована за зростанням інноваційних компаній. А за показником нормативної бази щодо неплатоспроможності українська держава зайняла 88 місце [3].

Аналіз зазначених даних дає підстави стверджувати, що показники розвитку економіки та бізнесу в Україні є на недостатньому рівні. Відповідно, внутрішній ринок вимагає значної уваги з боку держави для того, щоб він міг ефективно розвиватися. До того ж, доволі часто на внутрішньому ринку спостерігаються прояви недобросовісної конкуренції, що негативно впливає на взаємодію суб'єктів в ринковому середовищі.

Загалом, можна сформулювати основні проблеми, які на сучасному етапі гальмують розвиток внутрішнього ринку та конкуренції на ньому. В першу чергу треба згадати той факт, що державні та місцеві органи влади доволі часто є незацікавленими в підтримці здорових конкурентних відносин між виробниками. Сюди ж варто віднести і те, що держава практично не бореться із монополістами у багатьох сферах, що дає їм можливість диктувати свої умови.

У сфері зовнішньоекономічної діяльності спостерігається незадовільна політика протекціонізму. Це означає, що внутрішній ринок країни насичений імпортними товарами, які часто є незадовільної якості. Аналогічні товари можуть вироблятися і в Україні, а не ввозитися з-за кордону.

Також слід відмітити нерозвиненість багатьох внутрішніх ринків, які відповідно до стандартів розвинених країн не мають ні розвинутої інфраструктури, ні налагодженої системи збуту тощо. До того ж, цінова політика не дозволяє вести мову про доступність усіх споживачів до товарів, які пропонуються на внутрішніх ринках.

Отже, для ефективного розвитку внутрішнього ринку України в умовах конкуренції потрібно наближати його до параметрів розвинених країн світу. Необхідно вживати заходів на рівні держави, які би захищали вітчизняного товаровиробника від нездорової конкуренції із неякісними імпортними товарами, які вигідні для споживача, зважаючи на низькі ціни. В той же час потрібно посилити дії держави в напрямі підвищення добробуту населення, оскільки саме таким чином можна підвищити попит на внутрішньому ринку.

Економічна система держава вимагає структурної перебудови та її модернізації. Саме це здатне посилити позицію внутрішнього ринку в країні. Поряд із цим, потрібно покращувати законодавче забезпечення добросовісної конкуренції, що допоможе ефективніше боротися з проявами монополізму на ринку. Реалізація зазначених напрямів здатна покращити ситуацію на внутрішньому ринку України, покращити конкурентоспроможність виробників товарів та вивести економіку держави на якісно новий рівень розвитку.

Використані джерела

1. Внутрішній ринок України: теорія та стратегія посткризового розвитку: наук.-метод. розробка / В. Г. Бодров, Н. І. Балдич, В. О. Гусев та ін.; за заг. ред. В. Г. Бодрова. Київ: НАДУ, 2011. 80 с.
2. Магас Н. В. Теоретичні основи дослідження внутрішнього ринку України в умовах глобалізації національної економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. № 18/2015. С. 73–76.
3. The Global Competitiveness Report, 2019. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (дата звернення: 21.11.2021)

УДК 005.95-051:005.336.1

*Піщолка Ірина**ВСП «Фаховий коледж транспорту та
комп'ютерних технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

ОСОБИСТІТЬ СУЧАСНОГО КЕРІВНИКА ПІДПРИЄМСТВА ТА МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЙОГО ПРАЦІ

*З усіх людських умінь найвищу ціну я дам
за вміння поводитися з людьми.*

Джон Д. Рокфеллер

Керівниками не народжуються – ними стають. Уміння керувати розвивається так само, як і будь-яка інша здатність: знанням принципів і щоденною практикою. Незважаючи на те, що управлінська діяльність висуває певні схожі вимоги до всіх керівників, проте кожна конкретна посада вимагає деякого унікального поєднання умінь і здібностей [2].

Постійна робота в напрямку особистісного росту дає керівнику можливість подолати свої слабкі риси характеру і розвинути сильні. Без саморозвитку не можна управляти розвитком організації. Навичка вирішувати проблеми повинен формуватися по лінії раціоналізації, планування, розширення методів збору інформації та контролю. Винахідливість і здатність до інновацій дозволяють керівнику економити ресурси, як матеріальні і тимчасові, так і людські. Творчий підхід відкриває можливості для подолання поточних складнощів і народження перспектив розвитку, тоді як застій і консерватизм ці можливості обмежують.

Важливим управлінським якістю є вміння впливати на оточуючих. При цьому здатність впливати стає більш значущою, ніж вміння застосовувати владу. Знання сучасних управлінських підходів складає ту базу, завдяки якій керівник може майстерно варіювати ці підходи залежно від поточних потреб організації та психологічних особливостей підлеглих. Хороші навички керівництва дозволяють домагатися максимальної віддачі від своїх підлеглих і формувати сприятливий психологічний клімат [2].

Загальні умови, що характеризують систему управління [1]:

- гнучкість – під впливом управлінських рішень параметри системи або система в цілому повинні змінюватися в тому напрямку, який найбільше відповідає даним умовам;
- реалізм – очевидно, що зміни системи повинні відбуватися не тільки в голові людини і на папері, а й у реальності;
- цілеспрямованість – управління, яке має чітко поставлені цілі, здатне стати розумним і адекватним запитам часу;
- варіативність – управлінські рішення повинні прийматися в рамках деякої безлічі варіативних рішень. Чим ширше поле варіативних рішень, тим більша ймовірність прийняття найбільш ефективного з них;
- контроль – керівник повинен не тільки приймати рішення, а й контролювати хід їх виконання, отримуючи зворотний зв'язок про всі зміни в системі;
- матеріальність – кожне рішення має бути матеріально забезпечене відповідними ресурсами;

– оціночної – діяльність начальника повинна мати чіткі та надійні критерії оцінки якості управління.

Людина вступає до підприємства з набором цінностей, певним ставленням до соціальних явищ та діяльності як сформована особистість, яка має власну позицію.

Для ефективної діяльності керівник має оволодіти різними методами керівництва, тобто сукупністю прийомів, які використовуються в процесі керівництва – адміністративні, економічні, соціально-психологічні.

Стиль керівництва виражається в частому повторенні тих чи інших прийомів, використовуваних для ефективного вирішення завдань, у проявах найбільш типових характерологічних та індивідуально-психологічних рис керівника в його поведінці по відношенню до підлеглих [3].

Популярними стилями керівництва є демократичний, за якого керівник радиться з підлеглими, обговорює з ними різні варіанти рішень, намагаючись не нав'язувати своєї думки, і адміністративний, коли ініціатива зосереджується в руках керівника, дії підлеглих максимально контролюються.

Керівник повинен враховувати навички, досвід людини, його психотип і розглядати питання ефективності з урахуванням всіх цих пунктів. Тоді не буде зайвих очікувань і результат буде правильним. Крім зроблених помилок, отриманого досвіду, успішність народжується зі ставлення керівника до своєї позиції, розуміння відповідальності, яку керівник бере на себе і ставлення до людей. І тут важливий момент – це людяність і розуміння людей.

У нинішніх реаліях попит з керівників подвійний. Ми живемо у світі, в якому дуже широка доступність інформації [3]. Співробітники компаній відвідують професійні курси, читають навчальні книги для керівників та лідерів, переглядають ролики на Youtube про те, як бути хорошим управлінцем.

Використані джерела

1. Асаул А. М. Основні напрями підвищення якості та ефективності розробки і прийняття управлінських рішень у підприємницьких структурах. *Економіка України*. 2012. № 11. С. 29–37.
2. Конфліктологія : навч. посіб. [Кол. авт. Л. М. Герасіна, М. П. Требін, В. Д. Воднік та ін.] Харків : Право, 2012. 128 с.
3. Як видозмінилася роль керівника та чому старий шаблон вже не працює. Які обов'язкові навички повинен мати сучасний керівник? *Економічна правда*. 02.09.2021. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/09/2/677438/>

СЕКЦІЯ 8

ТУРИЗМ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА

УДК 338:48

Владарчик Юлія

*ВСП «Фаховий коледж харчових технологій
та підприємництва ДДТУ»*

АРОМАМАРКЕТИНГ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ В ГОТЕЛЬНОМУ БІЗНЕСІ

Ключові слова: готельний бізнес, аромаркетинг, аромадизайн, аромабрендинг, аромаклінінг.

В еру інформаційних технологій візуальна реклама стає «білим шумом» і все більше компаній вдаються до полювання на клієнтів «через ніс».

Зростання конкуренції у сфері сервісу, зокрема у готельному бізнесі, змушує керівників підприємств шукати технологічні інновації, використовувати оригінальні маркетингові інструменти впливу на психологію і поведінку клієнтів, завойовуючи їхню довіру і лояльність. Чим більше почуттів задіяні в комунікаціях з гостями, тим міцніше з ними зв'язок. Одним із методів занурення гостей в комфортну атмосферу, посилення враження від перебування в готелі є сучасні ароматехнології. Інформація, що отримується людиною за допомогою органів нюху, впливає на прийняття нею різноманітних рішень. Ця особливість використовується маркетологами з метою збільшення обсягів продажу товарів та послуг.

Про те, що аромати впливають на поведінку людини, відомо вже давно, і сказано про це багато. За допомогою ароматів можна управляти підсвідомістю людей, адже запахи сприяють відродженню спогадів. Загальновідомий факт: з силою нюху в цьому питанні не може зрівнятися ні зорове сприйняття, ні слухове. Людина запам'ятовує 35% інформації, отриманої через запахи. Більш того, на підсвідомому рівні навіть своє оточення людина вибирає за запахом. Різні аромати можуть викликати певні емоції, реакції, спогади і асоціації. На цьому принципі і побудований механізм аромаркетингу [2].

Аромати – це потужний та ефективний інструмент сучасних продажів.

Основними цілями застосування аромаркетингу є:

- підкреслити стиль, імідж та статус закладу;
- мотивувати свій персонал за допомогою підвищення працездатності бажання виділитися серед конкурентів;
- спосіб акцентувати певний сегмент товарів, поліпшити сприйняття гостем якості послуг;

– розв’язати проблему поширення неприємних запахів в закладах готельного бізнесу (в кухнях, підсобних і технічних приміщеннях) [1].

Користуючись послугами готельного бізнесу, людина очікує отримати максимальний комфорт. Окрім візуальної чистоти та продуманого дизайну, важливим також є ароматизація готелів. Аби клієнт хотів повернутися, він має відчувати прив’язаність, мати позитивні враження і підсвідомо виокремити цей заклад із низки інших. Саме продуманий запах в готелях і має цей підсвідомий вплив.

Нині в готельній індустрії найбільш популярними інструментами аромамаркетингу є: звичайна ароматизація повітря, яка створює певний настрій і атмосферу; аромабрендинг, коли підбирається певний аромат, який стане певною візитною карткою бренду; аромадизайн – передбачає стимуляцію емоцій і створення певної атмосфери за допомогою різних запахів; аромаклінінг, який дає змогу позбутися будь-якого неприємного запаху і замінити його свіжим ароматом; аромаполіграфія – можна надати аромат будь-якій поліграфічній продукції; аромасувеніри – подарунки клієнтам з таким фірмовим ароматом, ароматизація подій (BTL) [2].

Застосування ароматехнологій в сфері гостинності на заході стало звичною справою. Великі ланцюги всесвітньовідомих готелів, таких як міжнародна мережа готелів Swissotels Hotels & Resorts, Holiday Inn, Hard Rock Hotel, Hyatt, The Ritz-Carlton та багато інших давно успішно використовують аромати для закріплення власних брендів і підвищення лояльності гостей [3].

Лідерами в виробництві систем і витратних матеріалів з ароматизації повітря для професійного застосування в громадських місцях є фірми Reima Air Concept, Var’a’Dor, Air Aroma, Floressence, Jean Niel, Payan Bertrand, ScentAir. Ароматичним брендингом для бізнесу в Україні займаються п’ять провідних компаній, а саме: агентство аромабрендингу Ol.factory, компанія «StH Group», ПП «Арома-Трейдинг» Aroma Selective, Аромакс [3].

Отже, різні аромати по-різному впливають на підсвідомість людини, наприклад, для заспокійливого ефекту потрібно використовувати аромати ромашки, сандалового дерева, лаванди і жасмину, а для протилежного ефекту можна використовувати гвоздику та троянду. Таким чином, процес розробки й розвитку аромастилю підприємства індустрії готельного бізнесу повинен бути безперервним. Можна з впевненістю сказати, що аромамаркетинг – це ефективний інноваційний інструмент комунікації. Адже саме завдяки аромату можна додати готелю додатковий рівень статусності. Аромат є одним з найефективніших важелів впливу на людину. За твердженнями науковців – це один з найбільш довгограючих інструментів. Все через те, що людський мозок пам’ятає запахи майже все життя. І зв’язки, які сформував завдяки тим чи іншим ароматам, – також.

Використані джерела

1. Що таке аромамаркетинг і як його використовувати? Аромамаркетинг: технологія залучення клієнтів. URL: <https://peskiadmin.ru/uk/chto-takoe-aromamarketing-i-kak-ego-ispolzovat-aromamarketing.html>
2. Аромамаркетинг для вашого бізнесу. URL: <https://www.sth-gr.com/>
3. Аромамаркетинг як інструмент для комунікації. Аромати в готельному бізнесі. URL: <https://eba.com.ua/aromamarketyng-yak-instrument-dlya-komunikatsiyi-aromaty-v-gotelnomu-biznesi/>

УДК 338.48(477)

*Zuikova Olena**College of Transport and Computer Technologies
Chernihiv Polytechnic National University*

TOURISM IN UKRAINE

Keywords: *foreign citizens, tourist attractions, tourism, cultural sights.*

Ukraine used to attract more than 20 million foreign citizens every year (23 million in 2012). But since 2014 this has lowered to about 10 million. Visitors primarily come from Eastern Europe, but also from Western Europe as well as Turkey and Israel [1, p. 1].

Ukraine is overflowing with a great number of both widely known and completely unknown, but yet of great beauty, tourist attractions: from the cozy old-fashioned medieval streets of Lviv to industrial architecture and breathtaking landscapes in the South part of Ukraine.

The emerging economies are contributing larger propositions of travelers and becoming increasingly popular as tourist destinations. With seven attractions being a part of UNESCO World Heritage, Ukraine possesses numerous historical, cultural sights and recreational resources, which open significant opportunities in the tourism sector.

Currently, tourism accounts only for 1.4% of Ukraine's GDP, which presents enormous potential for the tourism sector and the economy.

Since 2017, Ukraine had the fastest rate of Travel&Tourism Competitiveness Index (TTCI) score growth in the Eurasia subregion, rising 10 places to rank 78th globally. In particular, as the country stabilized and recovered economically, Ukraine drastically improved its business environment (124th to 103rd), safety and security (127th to 107th), international openness (78th to 55th) and overall infrastructure (79th to 73rd).

Chornobyl is a unique destination of particular interest among foreign tourists. A site of humankind's worst nuclear catastrophe becomes tremendously popular year over year, especially after the award-winning HBO series «Chornobyl». In 2015 only 10 thousand people visited the exclusion zone, while in 2019 this number increased to more than 75 thousand, half of which were foreigners.

Many foreign tourists are coming to visit Ukraine as Ukrainian cities have an extensive outpouring of Soviet architecture, which is of particular interest among the older generation of foreigners.

Medical tourism is getting a spike due to cost-efficiency, experienced doctors, and high-quality services. Ukraine allows medical tourists to save 40-70% of the costs in their treatment compared to their countries of origin. Medical tourism is getting a spike due to cost-efficiency, experienced doctors, and high-quality services. Ukraine allows medical tourists to save 40-70% of the costs in their treatment compared to their countries of origin.

Green tourism is a relatively young niche in the tourism sector, however, showing great potential for further growth. Rural areas attract people to get the recreational rest, escape from the daily noise of populated big cities, and open up the authentic Ukrainian village with its history, local traditions, cuisine, and natural beauties.

Rural tourism possesses great importance for the development of the socio-economic sector. It's not only stimulating the local development of peasant farms, improving the domestic labor market and increasing employment but also enhancing local infrastructure development as well as facilitating the sale of agricultural surpluses and bringing extra income for the farmers.

Industrial tourism is becoming increasingly popular among tourists as it shows the unconventional beauty of the factory sites, mines, quarries and steel manufacturing plants.

The most popular destinations for industrial tourism in Ukraine are: Kryvyi Rih, PGZK quarry – one of the largest in the world. Horishni Plavni. Drohobych salt mine. Odesa seaport [2, p. 1].

The country's tourism industry is generally considered to be underdeveloped, but it does provide crucial support for Ukraine's economy. Ukraine does have certain advantages, including much lower costs than other European destinations, as well as visa-free access for most people from Europe, the former Soviet Union, and North America. Since 2005 citizens of European Union and EFTA, United States, Canada, Japan and South Korea no longer require a visa to visit Ukraine for tourism purposes. Also, no visa has been required for citizens of Russia, and other CIS countries (except Turkmenistan) [1, p. 1].

Використані джерела

1. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Tourism_in_Ukraine#cite_note-ukrstat-1
2. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/industries/tourism>

УДК 338.48(477)

Trusevych Olena

*College of Transport and Computer Technologies
Chernihiv Polytechnic National University*

HOSPITALITY

Keywords: *hospitality, hotels, restaurants.*

Hospitality is the relationship between a guest and a host, wherein the host receives the guest with some amount of goodwill, including the reception and entertainment of guests, visitors, or strangers. Hospitality is also the way people treat others, that is, the service of welcoming receiving guests for example in hotels. Hospitality plays a fundamental role to augment or decrease the volume of sales of an organization [1, p. 1].

In the beginning, there was a fire at the hearth, a warm meal and a roof over one's head. Thus begins the history of the hotel industry. People have been providing hospitality for weary travellers since our ancestors inhabited the earth about 100,000 to 200,000 years ago.

Some years down the line, in the age of antiquity, spas and bathhouses often provided sleeping facilities and were popular attractions for those seeking rest and relaxation.

In medieval times, it was mostly cloisters and abbeys that provided travellers with accommodation. It was also during this period that more and more inns and guesthouses were opened on popular trade routes to provide food and lodging for travelling merchants and their horses.

These were not hotels as we know them today. Hotel chains such as the «Ritz» only came into being hundreds of years later and were a manifestation of the growing prosperity of developing industrial nations.

The hotel industry, which always strove to meet a changing society's needs and demands, has meanwhile developed into a highly complex branch of the economy. Today, the hotel industry includes all categories of establishments from inexpensive guesthouses to luxurious 5 star hotels.

Hotel management strategies have had to adapt to these developments and it could be said that these strategies have even entered the realm of science. The demand for and the choice of subjects that can be studied such as hotel or hospitality management show the increasing academisation of the hotel industry [2, p. 1].

The hospitality industry's backbone is comprised of customer service, a concept shared by all segments of the industry. Your small business may focus on one or all facets of hospitality. How accomplished you and your staff are at serving others will determine your business' level of success. You may find it easier to excel in just one category of the hospitality industry.

However, though costs and challenges will increase, owning or managing several facets of hospitality can provide you with many more opportunities to generate success.

Food and Beverage

In hospitality, food and beverage reigns supreme. It is the largest element of the hospitality industry and can take the form of high-end restaurants, fast-food eateries, catering establishments and many other manifestations. The food and beverage trade can symbiotically function as part of other businesses, such as in bowling alleys or movie theaters. When your restaurant is part of a hotel, food and beverage can dramatically enhance the overall guest experience by offering excellent food and first-class customer service.

Accommodations and Lodging

Hotels, bed and breakfast enterprises and other places offering lodging represent a broad segment of the hospitality industry. Types of businesses run the gamut from extravagant resorts to hostels and campgrounds. Your business' focus on providing lodging should integrate comfort, efficiency and attentive customer service as its foundation.

Travelers value thoughtful treatment and simple amenities. When they feel appreciated and catered to, your guests will tell others about their experience and may become repeat customers.

Travel and Tourism

Another chief segment of the hospitality business encompasses transportation. This includes airlines, trains, cruise ships and the staff for each. Flight attendants and cruise staff function as food servers and hoteliers in their efforts to provide food or drink and a comfortable experience. Business travelers and vacationers alike form the basis for this area of hospitality.

Travel and tourism requires knowledgeable employees in information technology, and they are also considered a part of hospitality. Destinations such as amusement parks draw thousands of people, all of whom want to benefit from great customer service while enjoying a memorable adventure.

Economics of the Hospitality Industry

The three foremost categories of the hospitality industry are driven by, and dependent on, a strong economy. Your small hospitality business will thrive when people are able to go out to eat or enjoy traveling. Conversely, when economic times are challenging, you may decide to bolster the basics of your business.

For example, food and beverage businesses might offer special activities, such as a fundraiser, or meal discounts on certain days of the week. As a hotel owner, you might branch out and provide conference or special event facilities, or transportation options such as specials on limousine services [3, p. 1]

Використані джерела

1. URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Hospitality>
2. URL: <https://www.customer-alliance.com/en/resources/article/hotel-industry/>
3. URL: <https://smallbusiness.chron.com/three-categories-hospitality-industry-58524.html>

СЕКЦІЯ 9

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

УДК 658.8.012.12

Ляшиченко Лариса, Кишман Валентина

Борзнянський аграрний фаховий коледж

АНАЛІЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність продукції, ціна, собівартість, прибуток.

Конкуренція – це планомірна, автономна діяльність суб'єктів господарювання на належному ринку, ціль якої одержання найбільш зручних умов виробництва та збуту законними засобами.

Конкурентоспроможність продукції підприємства – це його комплексна порівняльна характеристика, яка відображає рівень пріоритетів над підприємствами-конкурентами за сукупністю оціночних показників діяльності на певних ринках та за певний період часу [3].

Однією із важливих складових частин конкурентоспроможності продукції є рівень витрат споживача, необхідних для задоволення відповідних потреб. При цьому покупець, звичайно, несе витрати, як при купівлі продукції, так і за період її використання. Він прагне домогтися найбільш корисного співвідношення між рівнем споживчих властивостей продукції та витратами на її придбання і використання, тобто отримати максимум споживчого ефекту на одиницю витрат. Інакше кажучи, конкурентоспроможність – це комплекс споживчих і вартісних характеристик продукції, що визначають її успіх на ринку, тобто саме цієї продукції над іншою в умовах широкої пропозиції конкуруючої продукції [4].

Конкурентоспроможність може бути визначена відношенням корисного ефекту до сумарних витрат, які включають витрати на придбання й споживання продукції, тобто до ціни споживання.

Кожна продукція володіє комплексом властивостей, що визначають ступінь її придатності до застосування в конкретних умовах. Щоб неупереджено охарактеризувати конкурентоспроможність продукції, виробник зобов'язаний при аналізі використовувати ті ж критерії, якими оперує споживач. Тому конкурентоспроможною буде та продукція, яка буде гнучкішою відносно мінливих потреб споживача при одночасному збереженні прийнятого співвідношення «ціна-якість» для відповідних суб'єктів економічних відносин.

Оцінка конкурентоспроможності продукції базується на дослідженні потреб покупця та вимог ринку. Щоб продукція задовольняла потреби покупця, вона має підходити певним параметрам:

- технічним (властивості продукції, галузь її використання і призначення);
- естетичним (зовнішній вигляд продукції);
- нормативним (відповідність продукції чинним нормам і стандартам);
- економічним (відповідність ціни продукції, платоспроможності споживача);
- організаційним (умови поставки, комплектність, сервісне обслуговування)[1].

Щоб окреслити конкурентоспроможність продукції на основі вибраних критеріїв використовують всілякі показники. Для зіставлення величини різних показників, що мають характерні риси конкурентоспроможності продукції на різних стадіях її життєвого циклу, використовують дві групи: вартісні (собівартість, дохід, інвестиції) та якісні (післяпродажне обслуговування, рівень популярності, реклама).

Забезпечення конкурентоспроможності продукції потребує її кількісної оцінки, яка може бути отримана різними методами (аналітичним, графічним). Але використання тільки одного методу не дає повного уявлення про рівень конкурентоспроможності, тому для підвищення достовірності результатів оцінки конкурентоспроможності застосовують комплексний підхід із врахуванням всіх еталонів, що визначають конкурентоспроможність продукції.

Попит на товар та його якість визначають максимальну ціну. Мінімальну ціну передбачають витрати на одиницю продукції, та яка відображає критичну точку продажу. Збитковість виробництва продукції зумовлює ціна, яка нижча собівартості. Отже, чим більша різниця між ціною і собівартістю, тим більший прибуток на одиницю продукції, тим вища конкурентоспроможність.

Найвищий прибуток можна одержати не обов'язково при встановленні максимальної ціни на продукцію. І тут постає питання оптимізації ціни, тобто необхідно знайти таку ціну на продукцію, при якій прибуток буде максимальний.

Приклад. При виробництві продукції постійні затрати на одиницю складають 300 тис. грн., перемінні – 300 грн. Ринкова ціна одиниці продукції дорівнює 600 грн. Отже, мінімальний об'єм продукції складе 1000 одиниць $\left(\frac{300000}{600 - 300} \right)$, і це значить, що якщо буде вироблено і реалізовано 1000 одиниць продукції, то товаровиробник тільки покриє свої затрати. Якщо при розробленні нової продукції і незмінних вихідних показниках буде виявлено попит у кількості 1000 одиниць продукції, то рівень ціни складе 600 гривень. Проте, кожен товаровиробник при плануванні своєї діяльності прагне одержати прибуток, тому дохід від реалізації мусить покрити витрати і забезпечити задану суму прибутку [2].

В сучасних умовах інколи постає необхідність прийняття рішення про випуск і реалізацію належної продукції при зниженні ціни. Тоді виробник може зменшити випуск і реалізацію цієї продукції або буде продовжувати виробництво і збувати продукцію за більш низькою ціною.

Висновок: конкурентоспроможність – це джерело ринкового успіху продукції і її виробника, а рішення проблеми конкурентоспроможності – одне з найбільш великих завдань в діяльності підприємства, що вимагає узгодженої спрямованої роботи всіх підрозділів при лідируючій ролі служби маркетингу, і характерним напрямком діяльності підприємства повинна бути розробка ефективної системи управління конкурентоспроможністю.

Використані джерела

1. Економічний аналіз: навч. посібник. [М. А. Болух, В. З. Бурчевський, М. І. Горбаток та ін.] ; за ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Київ: КНЕУ, 2003. 556 с.
2. Паланюк Н.А., Петренко В.Г. Економічний аналіз. 2010.
3. Хвесик Ю. М. Сутність конкуренції та фактори впливу на стан ринкового конкурентного середовища. *Інвестиції: практика і досвід*. 2009. № 4. С. 53–56.
4. Чупик Г. Р. Наукові підходи до визначення категорій «конкуренція» та «конкурентоспроможність». *Вісник Львівської КА*. 2006. № 22. С. 55–58.

СЕКЦІЯ 10

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ

УДК 336.011

Дубина Максим, Садчикова Ірина

*Навчально-науковий інститут економіки
Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Ключові слова: кредитна система, банківський сектор, фінансовий сектор, фінансові інститути, небанківські фінансово-кредитні установи, національна економіка.

В сучасних умовах розвитку національної економіки, з врахуванням кризових явищ, причинених пандемією COVID-19, нагально постає проблема функціонування і розвитку важливої ланки фінансового сектору, такої як кредитна система. За таких обставин вагоме значення має підтримка стабільності, стійкості та ефективності національної кредитної системи. Побудова такої кредитної системи України, буде сприяти підвищенню ефективності виробництва, переміщенню ресурсів між різними суб'єктами господарювання, галузями та районами, а також буде більш стійкою до кризових явищ. Також кредитна система виступає вагомою складовою ринкової інфраструктури України, через те, що забезпечує взаємодію банків та небанківських фінансово-кредитних установ із різними суб'єктами ринку в процесі розширеного відтворення.

За останнє десятиліття поняття «кредитна система» досить широко вивчалася вітчизняними та зарубіжними вчені, серед яких: В. Савчук, А. Гальчинський, В. Дзюблук, М. Дубина, А. Косой, В. Шенаєв, Л. Єневич, В. Саульський, О. Барановський, О. Вовчак, А. Мороз, М. Савлук, П. Круш, М. Опарін, В. Федосов, А. Чухно та ін.

З огляду на численні наукові результати, які були отримані багатьма вченими, все ще нагальними та затребуваними залишаються питання проведення теоретичних досліджень в частині розкриття сутності кредитної системи, особливості її функціонування та розвитку.

В літературних джерелах наявні різні точки зору щодо трактування поняття «кредитна система», проте значна частина вітчизняних вчених схильні до такої трактовки: «кредитна система – сукупність кредитних відносин та інститутів, які реалізують ці відносини» [4], зокрема такої точки зору дотримуються М. Александрова та С. Маслово. Більш ґрунтовні визначення наводять П. Круш, А. Гальчинський, Л. Рябініна, В. Базилевич та

ін. Так, П. Круш визначає кредитну систему як: «певну сукупність кредитних відносин, а також різних їхніх форм, видів, методів реалізації та кредитно-фінансових інститутів, які функціонують на ринку позичкових капіталів та здійснюють його акумуляцію і використання» [3]. А. Гальчинський говорить, що кредитна система – це разом взяті кредитні відносини та інститути, мета яких забезпечити функціонування та реалізацію таких відносин, а також кредитний механізм та кредитна політика, що в цілому і формує кредитну систему певної країни [1]. В свою чергу, Л. Рябініна трактує кредитну систему як базис, на основі якого налагоджуються всі економічні відносини у суспільстві, включаючи фінансові та кредитні, саме тому розвиток усієї сукупності кредитних установ та кредитних відносин є вагомим етапом економічного розвитку держави [7]. Так, В. Базилевич вважає, що кредитна система: «являє собою сукупність кредитних відносин, форм, методів і принципів кредитування (функціональна структура) та комплекс фінансово-кредитних установ, які створюють, залучають та надають грошові ресурси на основі кредитування (інституціональна структура)» [5].

Отже, кредитна система як економічне поняття – це особлива система організації її форм і механізму регулювання попиту і пропозиції кредиту, побудована на двох принципах – впорядкування боргових відносин і забезпечення повернення запозичень тими, хто володіє кредитоспроможністю і кредитним потенціалом [6].

Проаналізувавши наявні підходи щодо визначення поняття «кредитна система», ми дійшли висновку, що кредитну систему необхідно розглядати з позиції трьох підходів: *інституційного, економічно-функціонального та організаційного*. Згідно першого підходу, кредитна система представлена сукупністю кредитних та інших фінансово-кредитних установ. Відповідно до другого підходу кредитна система являється сукупністю фінансово-кредитних відносин в економіці, форм, принципів та методів їх здійснення. За третім підходом кредитна система є сукупність органів державного регулювання фінансово-кредитних відносин і фінансових посередників [2].

Таким чином було розглянуто теоретичні аспекти функціонування кредитної системи у межах національної економіки та ідентифіковано три наукові підходи до вивчення окресленої системи.

Використані джерела

1. Гальчинський А. С. Теорія грошей: навч.-метод. посібник. Київ: Основи, 1998. 415 с.
2. Гонта О. І., Дубина М. В., Пархоменко І. А. Особливості функціонування кредитної системи та її сучасний розвиток в Україні. *Фінансові дослідження*. 2017. № 2 (3). URL: <https://fr.stu.cn.ua/tmp/pdf/84.pdf>
3. Круш П. В. Гроші та кредит : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 216 с.
4. Александрова М. М., Маслова С. О. Гроші. Фінанси. Кредит [Текст] : навчально-методичний посібник. Київ : ЦУЛ, 2002. 336 с
5. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В. Д. Базилевича. 5-те вид., стер. Київ: Знання-Прес, 2006. 615 с.
6. Полищук А. И. Закономерности и тенденции развития кредитной системы. *Финансовый журнал*. 2012. № 3. С. 111–116.
7. Рябініна Л. Теорія і практика кредитних відносин в Україні. *Вісник НБУ*. 2002. №1. С. 26–29.

УДК 336.71

*Змійок Галина, Ковган Анна**ВСП «Фаховий коледж економіки та технологій
Національний університет
«Чернігівська політехніка»*

БАНКИ-НЕВИДИМКИ - БАНКИ МАЙБУТНЬОГО

Ключові слова: банки майбутнього, віртуальні, бізнес-моделі.

Протягом наступного десятиліття ми побачимо більше змін в банківській галузі, ніж за останні 100 років.

Банки майбутнього будуть використовувати дані клієнтів для складання портрета на всі 360 градусів. Це дозволить пропонувати дійсно унікальні персоніфіковані продукти і послуги, а традиційні кордони фінансового сектора фактично зникнуть [6].

Нові технології дозволять перейти від простого інструменту «фінансових послуг» до більш активної ролі невидимого «помічника в реалізації потреб». До 2030 року банки абсолютно трансформують свою бізнес-модель: платформа з інтегрованим штучним інтелектом, машинним навчанням і аналізом даних буде працювати в альянсі з різними бізнесами, вендорами, провайдером послуг, і навіть реєстрами, де сам клієнт буде вибирати послуги і продукти, які йому потрібні [6].

Банк майбутнього, по суті, буде «компанією з обробки даних, яка є інклюзивною та використовує технологічні та еко системні партнерства, щоб безперешкодно надавати цінність фінансовій та нефінансовій цифровій екосистемі клієнта». Замість реактивних повідомлень і сповіщень будуть розширені попередження, рекомендації та поради щодо зміни курсу, щоб уникнути складної ситуації [4].

Банкам доведеться інтегруватися в повсякденне життя клієнтів, допомагаючи на кожному етапі прийняття фінансових і нефінансових рішень. Банк майбутнього буде спрямований на розширення можливостей споживача, а не лише на «продаж».

В умовах карантинних обмежень більшість клієнтів банків змінили свої звички: стали рідше відвідувати магазини, перейшли до безконтактної оплати товарів і онлайн-покупок. За даними KPMG, 82% споживачів вважають, що в майбутньому будуть користуватися цифровими гаманцями або картами. Тому найбільш затребуваними будуть ті банки, які зможуть забезпечити бездоганний персоналізований клієнтський досвід на основі даних і аналітики [2].

Банки, які повністю цифрували свої бізнес-процеси, будуть займати стійкі лідерські позиції. Технологію «віртуальних» банків називають «ною нормою».

Банк майбутнього зможе активно керувати вашими небанківськими послугами. Банки зможуть аналізувати пропозиції постачальників на основі пікових цін і знижок, перемикаючи постачальників у фоновому режимі, коли стають доступними більш вигідні для їх клієнтів пропозиції [5].

Банки будуть краще підлаштовуватися під потреби клієнтів. Споживачі, яким не вистачає часу, знань, компетенцій, виберуть автономний банківський досвід, тобто дадуть банку більше повноважень у сфері управління особистими фінансами [1].

Технології зроблять банківську діяльність більш персоналізованою та усюдиющою для всіх пристроїв та додатків. Вони кардинально змінять канали комунікації банків з клієнтами, спектр послуг і взагалі роль банків в повсякденному житті.

Дані концепції поєднують у собі взаємодію віртуального та фізичного світів. До найбільш популярних належать такі як [7]:

– мобільний банкінг. У цій концепції акцентується увага на наданні максимальної кількості послуг через мобільні пристрої (смартфони, планшети). Максимальні переваги мобільного банкінгу досягаються за рахунок персоналізованого сервісу, що враховує поточне місце розташування клієнта;

– мультифункціональне відділення з повним набором банківських послуг. Ця концепція передбачає створення фінансового супермаркету, пропонуючи широкий спектр послуг, включаючи юридичні консультації, продаж страхових полісів та інших фінансових продуктів і сервісів;

– віртуальне відділення, яке передбачає відсутність традиційних фізичних відділень банківської установи. Так, до прикладу, касові операції проводяться тут виключно через банкомати, документи підписуються у цифровому вигляді, а консультації клієнтів проводяться за допомогою відео зв'язку через Інтернет;

– відділення із самообслуговуванням має на увазі наявність приміщення, кілька співробітників-консультантів, які використовують планшети для допомоги клієнтам, банкоматів, терміналів та відсутність традиційної операційної зали;

– фінансовий інтерактивний відео кіоск. Ця концепція передбачає наявність пристрою із екраном та функціями платіжного терміналу і банкомату, який дозволяє клієнтам проводити як базові, так і більш складні операції як друк виписок, відкриття рахунків і взаємодію зі співробітниками банку;

– персоналізований банкінг і менеджмент «цифрових слідів» клієнтів, який передбачає використання такої інформації про клієнта, як історія операцій по картках і активність у соціальних мережах (наприклад, розрахунки за товари та послуги в інтернет магазинах, вподобання у Facebook) для створення персональних пропозицій і знижок від бізнес-партнерів.

З-поміж наведених бізнес-моделей дедалі більшої популярності набуває створення віртуального банку. Радикально налаштовані футурологи бачать майбутнє саме за фінансовими установами, розміщеними виключно у кіберпросторі. Проте досить часто наявний офіс слугує для прийому клієнтів як в іміджевих цілях, так і для консультацій зі складних і конфліктних питань [3].

Використані джерела

1. URL: http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-4_0-pages-350_356.pdf
2. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2019/09/19/651791/>
3. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/neobanki-zakordonna-istoriya-ta-ukrayinska-perspektiva.html>
4. URL: <https://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/banking-matters/technology-led-shifts-and-opportunities-in-card-based-payments>
5. URL: <https://www.prove.com/blog/bank-of-the-future-what-will-it-be>
6. URL: <https://home.kpmg/ua/uk/home/media/press-releases/2019/09/banky-nevydymky-banky-maybutnoho.html>
7. URL: <https://benoy.com.ua/en/blog/majbutnye-tradycijnyh-bankiv-do-chogo-gotuvatysya/#tsifrova-transformatsiya-majbutne-bankivskoyi-galuzi>

УДК 336.744:004.738.5

*Зміюк Галина, Лоза Катерина**ВСП «Фаховий коледж економіки та технологій Національний університет «Чернігівська політехніка»*

ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГ. ЩО ТАКЕ ВІРТУАЛЬНА ВАЛЮТА?

Ключові слова: криптовалюта, інтернет-банкінг.

Інтернет-банкінг, один з найважливіших платіжних інструментів, які є у населення зараз. При уже звичних нам безготівкових розрахунків ми використовуємо цифрову валюту іншими словами *фіатні гроші*, яка може виконувати функцію законного платіжного засобу [3].

1. Що ж тоді таке «криптовалюта», чим вона є і як її використовувати?

Віртуальна валюта – цифрове вираження вартості, може обмінюватися в цифровій формі і слугує засобом обміну; та/або одиницею обліку; та/або засобом збереження вартості, але не має статусу законного засобу платежу. Віртуальна валюта, у якій технології шифрування використовуються для регулювання емісії валюти і перевірки переказу коштів це – **криптовалюта** (різновид віртуальної валюти) [1].

Криптовалютні системи використовують технологію блокчейн і асиметричне шифрування (публічний-приватний ключ). Блокчейн (ланцюжок блоків) – це спосіб організації записів у блоках, стійкий до несанкціонованої зміни даних, де кожен блок вказує на попередній блок у ланцюжку.

Лідерами за капіталізацією є: біткоїн (40%), ефір (20%).

Біткоїн був створений 2008 року досі невідомим програмістом, Сатоші Накамото. Ідея: створити альтернативу існуючій банківській системі з новою децентралізованою структурою в інтернеті, яку б не контролювали центральні банки. Звідси і асоціація з сумнівними транзакціями та відмиванням коштів. Зараз біткоїн можна купити на багатьох платформах по всьому світі. Транзакція в системі Біткоїну також зашифроване повідомлення, щоб отримати *доступ до монет*, треба знати приватний ключ відповідний публічному ключу якому вони належать.

Віталік Бутерін створив у 2015 році **Ефіріум**, що являється відкритою платформою для побудови розподілених веб-застосунків. Але замість зберігання даних на централізованих серверах, обробка даних здійснюється на основі смарт-контрактів Ефіріуму. Ефіріум може представляти право власності на майно, і обмінювати цінності. **Токен** – одиниця вартості, що існує у формі запису у базі даних.

Смарт-контракт – це рахунок у блокчейні з автономним кодом і механізм, який передбачає наявність електронних активів та двох чи більше сторін. *Оракули* – це надійні канали даних, які передають інформацію в смарт-контракти.

Інші криптовалюти **Ріпл** (Ripple) – насправді не криптовалюта, а мережа обміну фінансовими повідомленнями в режимі реального часу з вбудованим обміном валют [1].

2. Торгівля криптовалютами у світі

До нещодавнього зростання інтересу до криптовалют з боку міжнародних фінансових установ, торгівля криптовалютами відбувалася переважно на Далекому Сході. Епіцентром

цієї діяльності до січня 2017 року був Китай. Відтоді лідером ринку є Японія, що визнала біткойн легальним платіжним засобом 60% обміну біткоїна на фіатні валюти відбувається в японських енах. У США біткойн розглядається як фінансовий актив, як засіб для інвестування, в Швейцарії – на другому місці за визнанням.

3. Проблема масштабування [5]

Проект з масштабування *Біткоїну* називається «*Блискавична мережа*» (Lightning Network). Це пропонуване рішення для використання біткоїна для мікроплатежів. *Атомарний своп (обмін)* – це технологія для здійснення платежів між блокчейнами, або обміну токенів різних блокчейнів без посередника.

У роботі Віталіка Бутеріна про масштабування *Ефіріуму* описана система, де консенсус розділено на два рівні і його можна організувати як багат шарову структуру.

4. Де береться криптовалюта, Хто і Як її формує? [4]

Біткоїн це система PoW. *Майнінгова задача є центром Біткоїну*, оскільки вона визначає систему стимулів. Мережа Біткоїну підтримується комп'ютерами, які називаються майнерами, вони змагаються один з одним за сеньйораж системи.

5. Регулювання криптовалюти і ІСО у країнах світу [2]

30 травня 2018 року Європейський Парламент прийняв п'яту Директиву про протидію відмиванню коштів, яка визнала операторів онлайн гаманців та операторів обмінних послуг суб'єктами первинного фінансового моніторингу: вони повинні отримати ліцензію / зареєструватись, здійснювати належну перевірку клієнтів, включаючи ідентифікацію бенефіціарних власників, вживати запобіжних заходів, та повідомляти про підозрілі транзакції.

6. Україна і Криптовалюта [1]

Ринок криптовалют в Україні нерегульований, більшість торговців не зареєстровані. Українські банки з обережністю здійснюють перекази, пов'язані з криптовалютою, через відсутність офіційної позиції держави та можливі ризики.

Обмінники. Обмінники дозволяють здійснювати конвертацію між криптовалютами, платіжними засобами систем електронних грошей номінованими в різних валютах (EUR, USD), валютами бірж (WEX, Exmo), і фіатними валютами

Біржі. Кошти клієнтів в криптовалютах, біржі зберігають централізовано у холодному сховищі офлайн, а фіатну валюту – на окремому рахунку в банку.

Піринговий сервіс. (p2p) LocalBitcoins Піринговий сервіс LocalBitcoins пропонує обмін фіатних валют на біткоїн і ефір. Криптовалюту можна купити онлайн за гривні через Приватбанк. Суми транзакцій: від 2 500 до 50 000 грн

Термінали самообслуговування. Веб-сайт Btcu.biz пропонує купівлю біткоїна та ефіра за готівку через касові термінали EasyPay та iBox (відповідно, 8 550 та 6 042 терміналів по всій Україні). Платіж здійснюється через WebMoney, термінал видає квитанцію з кодом, який вводиться на Btcu.biz для підтвердження платежу [5].

7. Регулювання криптовалюти в Україні [1]

Чинне українське законодавство не дозволяє випускати цінні папери в формі токенів у реєстрі блокчейн. Як зазначив Голова Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) Закон України «Про валюту і валютні операції» (Закон про валюту) набирає чинності 07.02.2019.

«Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (Закон про протидію відмиванню коштів).

Законопроект №7183 визначає у відносно стислому вигляді основні засади обігу криптовалюти.

Використані джерела

1. Вісник. Офіційно про податки. Офіційне видання Державної фіскальної служби України. Новини за 14.09.2021/11:15. Віртуальні активи чи може криптовалюта замінити гроші ЦБ?
2. Сайт Національного банку України. Спільна заява фінансових регуляторів щодо статусу криптовалюти в Україні
3. Мінфін. Finance.ua. Наскільки активно українці користуються послугами інтернет-банкінгу. Стаття за 17.12.2018/20:40
4. Радіо «Свобода». Деталі. Що таке криптовалюта?
5. URL: <http://www.fst-ua.info/ua/category/digital-finance/> Криптовалюта в Україні.

УДК 338.28:658

Кальченко Ольга, Данилович Владислав

*Національний університет
«Чернігівська політехніка»*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ: МОЖЛИВОСТІ ТА ЗАГРОЗИ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ

Ключові слова: цифрова економіка, цифровізація, підприємство.

Сучасна економіка переживає серйозні трансформації, в основу яких покладено активне впровадження інформаційних та цифрових технологій. Розвиток інформаційних та цифрових технологій, формування глобальної електронної мережі, глобальне поширення персональних комп'ютерів, створення та безперервне вдосконалення програмного забезпечення, виробництво нематеріальних продуктів і послуг ІТ-компаній призвели до виникнення ряду нових ознак сучасної економіки та виникненню такого поняття як «цифрова економіка».

Колектив авторів [2] зазначає, що цифрова економіка – це надання послуг, виробництво, продаж і постачання продуктів як через комп'ютерні мережі, так і на основі договорів всього технологічного циклу, системи обліку, звітності та фінансів.

Карчева Г. М. вважає, що цифрова економіка – це інноваційна динамічна економіка, що базується на активному впровадженні інновацій та інформаційно-комунікаційних технологій в усі види економічної діяльності та сфери життєдіяльності суспільства, що дозволяє підвищити ефективність та конкурентоспроможність окремих компаній, економіки та рівень життя населення [1].

Цифрова економіка – це система соціально-економічних відносин, яка базується на застосуванні у всіх сферах економічної діяльності великих обсягів даних та інформації, що генеруються та оброблюються в різних інформаційних системах з використанням інноваційних методів обробки, та яка спрямована на створення нових виробництв, платформ, моделей управління, нових ринків та споживачів з метою отримання прибутку.

Цифрова економіка охоплює всі аспекти виробничо-господарської діяльності (виробництво, менеджмент, маркетинг, фінанси, зовнішні канали зв'язку) та націлена на підвищення ефективності та конкурентоспроможності бізнесу й економіки в цілому.

Цифровізація економіки здійснює значний вплив на діяльність господарюючих суб'єктів та істотно змінює підходи до ведення бізнесу, а також вимоги до окремих напрямків господарської діяльності: системи управління підприємством в цілому, а також сфери маркетингу, продажів і сервісу; систем документообігу і управління персоналом;

ведення бухгалтерського обліку та побудови облікових систем, бюджетування і фінансового планування. Можливості та загрози цифровізації для функціонування сучасних підприємств представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Можливості та загрози цифровізації для функціонування підприємств

Можливості цифровізації	Загрози цифровізації
<ul style="list-style-type: none"> – економія матеріальних, фінансових та трудових ресурсів; – підвищення якості продукції; – економія часу та підвищення продуктивності праці; – оптимізація різних видів діяльності підприємств; – поява нових робочих місць; – можливість збереження значного обсягу інформації; – зростання конкурентоспроможності підприємств та продукції; – підвищення ефективності комунікації з клієнтами та потенційними партнерами; – індивідуальний підхід до потреб клієнтів; – розширення каналів реалізації продукції; – зростання іміджу підприємств; – швидкий доступ до Інтернету та інформації, спрощення роботи з нею; – розвиток фінансових послуг 	<ul style="list-style-type: none"> – підвищені вимоги до кваліфікації працівників та спеціалістів; – збільшення безробіття через ліквідацію неактуальних професій; – дефіцит кадрів; – захоплення нових ринків транснаціональними корпораціями; – зростання залежності від компаній лідерів в сфері інформаційно-комунікаційних технологій; – питання конфіденційності та ймовірність зовнішніх втручань в роботу суб'єктів господарювання; – зниження безпеки даних та ймовірність втрати внутрішньої управлінської інформації через кібершахрайство; – потреба у спеціальному обладнанні та спеціальних інформаційно-комунікаційних технологіях; – потреба у постійному удосконаленні та модернізації діяльності відповідних систем та підрозділів

Можна виділити наступні тенденції в розвитку цифрової економіки в Україні: збереження цифрової нерівності; акцент на екстенсивному розвитку інфраструктури; недостатня опрацьованість нормативно-правової бази, що гальмує цифрову трансформацію суспільства; недостатній рівень фінансування впровадження інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій; низький рівень фінансування наукових розробок; недостатність кадрів, здатних використовувати передові інформаційні технології та низький рівень їх кваліфікації; зростання рівня кібербезпеки; недостатня актуалізація політики держави щодо розробки стратегії використання цифрових технологій для сталого розвитку.

Використані джерела

1. Карчева Г. М., Огородня Д. В., Опенько В. А. Цифрова економіка та її вплив на розвиток національної та міжнародної економіки. *Фінансовий простір*. 2017. №3 (27). С. 13–21. URL: <https://fp.cibs.ubs.edu.ua/index.php/fp/article/view/523/521>
2. Лозова Т. І., Олійник Г. Ю., Олійник О. А. Цифровізація проведення технічної інвентаризації об'єктів нерухомого майна: земельних ділянок, розташованих на них будівель, споруд та передавальних пристроїв. *Економіка та держава*. 2019. № 1. С. 4–9. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2019/3.pdf

УДК 004:336.22

*Кобзар Катерина, Шара Марія**Національний університет
«Чернігівська політехніка»**Науковий керівник:**Парубець О. М.,**д. е. н., професор кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Національний університет
«Чернігівська політехніка»*

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОДАТКОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Ключові слова: податкова система, інформаційні технології, цифровізація, електронні перевірки

Податкова система України за останні роки показала позитивні зрушення у впровадженні інформаційних технологій на різних рівнях діяльності, але з посиленням кризових процесів через пандемію COVID-19 виникає проблема оптимізації використання новітніх інформаційних технологій в діяльності податкових структур, а також підвищення рівня кібербезпеки під час здійснення податкової діяльності у кіберпросторі. Саме тому тенденції впровадження інформаційних технологій в податковій системі є досить актуальним питанням, аналіз якого дасть змогу сформулювати чітке уявлення рівня цифровізації податкової системи нашої країни та виділити основні проблеми цього процесу.

Доступні електронні сервіси розміщені на офіційному веб-порталі Державної податкової служби (ДПС). В електронному кабінеті ДПС користувач може переглянути податковий календар, стан розрахунків з бюджетом, облікові дані, подати декларації про майновий стан і доходи, сплатити податки (фізичним особам), переглянути дані з інформації з реєстрів тощо. Також наявні загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс, сервіс «Пульс» ДПС, через який можна сповістити про неправомірні дії посадовців ДПС, можливість отримати електронний цифровий підпис, подати електронну звітність платника податку, переглянути актуальну інформацію з податкових питань тощо [2].

Варто відзначити, що карантинні обмеження, що були введені з початком загострення епідеміологічної ситуації в країні, сприяли збільшенню залученості платників податків до електронних ресурсів ДПС. Держава зі свого боку вжила заходів з підвищення якості надання даних послуг та забезпечення необхідного кіберзахисту. Але незважаючи на позитивні зрушення у цифровізації податкової системи, Україна все ще відстає від рівня цифровізації податкових систем більшості зарубіжних країн.

Так в США ще у 1986 році спробували подавати податкові звіти за допомогою електронних каналів зв'язку. В даному експерименті брали участь три міста і він виявився на стільки вдалим, що уже в 1988 році у програмі брали участь вже 14 штатів. В цьому ж році Конгрес США оголосив, що до 2007 року 80% звітів мають подаватись в електронному вигляді. Дане рішення було в 2006 році було підтверджено законом, який забороняв подавати деякі звіти іншим способом, крім електронного [2].

У Словаччині було створено офіс електронного прийняття документів. Даний офіс веде облік усіх електронних документів, які надсилаються, і після цього видає підтвердження про отримання даних. А от у Естонії платники податків можуть самостійно обирати спосіб подання податкових декларацій. Жителі Франції подають звітність через мережу Інтернет, де можна побачити свої податки, вибираючи потрібне поле. Німеччина стала однією з перших країн, яка ще в 1997 році прийняла закон про електронно-цифровий підпис, а уже з 1999 року німці почали подавати податкові декларації електронною поштою [2].

На сьогодні одним із головних завдань податкової системи України виступає налагодження ефективних і злагоджених відносин з платниками податків. В умовах розвитку інформаційного суспільства застосування інформаційних технологій органами ДПС дасть змогу посилити контроль за господарською діяльністю платників податків, зменшити терміни документообігу, допоможе виявити випадки ухилення від оподаткування юридичних і фізичних осіб. Наступним кроком стане впровадження електронних перевірок (е-аудиту). Відповідні зміни вже внесені до податкового законодавства і передбачають подання платниками податків стандартного аудиторського файлу (SAF-T) протягом 60 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного (податкового) року. У зазначеному вказуються дані про наявність та стан активів, власного капіталу та зобов'язань, а також зміни, що відбуваються у фінансово-господарському стані платника податків за звітний (податковий) рік. Також податковим законодавством передбачена відповідальність платників за неподання, несвоєчасне подання або подання з помилками стандартного аудиторського файлу (SAF-T) [4].

Таким чином можна стверджувати, що впровадження сучасних інформаційних технологій в діяльність податкової системи України дасть змогу знизити рівень тіньової економіки завдяки зменшенню випадків ухилення від оподаткування, що сприятиме підвищенню ефективності податкової системи та збільшенню податкових надходжень до дохідної частини державного і місцевих бюджетів. програмне забезпечення для формування та подання звітності «Єдине вікно подання електронної звітності».

Використані джерела

1. Державна податкова служба України. URL: <https://tax.gov.ua/>
2. Міжнародний досвід реформування податкових систем: види податків та електронна звітність. URL: <http://sfs.gov.ua/arkhiv/modernizatsiya-dps-ukraini/arkchiv/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/svitovui-dosvid/mrdosvid/>
3. Коротун В. І. Удосконалення технологій адміністрування податків в Україні // Науково-дослідницький центр з проблем оподаткування Національного університету ДПС України. URL: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/196/1/163_IR.pdf
4. Впровадження е-аудиту: Кабмін підтримав зміни до податкового законодавства. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/207136_vprovadzhennya-e-auditu-kabmn-pdtrimav-zmni-do-podatkovogo-zakonodavstva

УДК 368:616-036.21

*Кошова Анастасія**ВСП «Фаховий коледж економіки і технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

РОЗВИТОК СТРАХОВИХ ПОСЛУГ ПІД ВПЛИВОМ ПАНДЕМІЇ

Постійні зміни в соціально-економічному житті людства, та в Україні зокрема, вимагають постійного аналізу та дослідження фінансового ринку, невід'ємним сегментом якого залишається ринок страхування. Проте, оскільки проблема пандемії є новою для країн світу, ще залишаються недостатньо дослідженими тенденції розвитку ринку страхування, особливо це стосується України [2].

Страховання – це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів.

Страхова галузь є невід'ємною частиною сьогочасного життя, оскільки вона забезпечує попит населення на соціальний захист, що неуклібно зростає. До того ж вона відіграє фундаментальну роль в економічній системі країни, знімаючи бюджетний тягар витрат на соціальні програми, за рахунок власних виплат.

З появою Covid-19 – до послуг особистого страхування додалися послуги страхування від цього захворювання.

Страхові компанії проводять активні дослідження у сфері поширення вірусу, фактичних та очікуваних збитків. При цьому між страховиками немає одностайності щодо можливості страхувати даний ризик. Ті страхові компанії, які дійшли висновку про можливість страхування від COVID-19 та його наслідків, вважають, що хвороба є в принципі виліковною респіраторною хворобою з дещо вищим за стандартний ризик смертності, але компенсація ризику може закладатися в тарифі. Попит на даний вид страхування страховики оцінюють як помірно високий. Ті страховики, які відмовилися вводити страхування від COVID-19 до асортименту своїх послуг, аргументують це значним рівнем невизначеності з декількох ключових питань:

- час розроблення й ефективність вакцини;
- вартість вакцини і можливість масової вакцинації (особливо в нерозвинених країнах із малозаможним населенням);
- можлива мутація вірусу з більш важкими наслідками для здоров'я людини;
- низькою ефективністю державних заходів у боротьбі з COVID-19.

Розглянемо ситуацію зі страхуванням від COVID-19 на українському страховому ринку [1, с. 125].

Також, послуги страхування від Covid-19 пропонують СК «Саламандра», СК «Країна» та інші.

Виходячи с таблиці, найпоширенішим терміном дії договору є 6 міс. та 1 рік., страхове покриття та страховий платіж є досить варіативним, і залежить від обраної програми страхування.

Як бачимо, найбільшу кількість страхових ризиків покриває СК Альфа страхування.

Найбільше страхове покриття пропонує СК VUSO, а СК USI пропонує страхування людей віком до 65 років.

Таблиця 1

Програми страхування від Covid-19

Назва	Страхове покриття	Страхові ризики	Вік застрахованого	Страховий платіж	Термін дії договору
Страхова компанія UNIVERSALNA	5000-100000 грн	Факт захворювання коронавірусною хворобою COVID-19; Стационарне лікування з приводу коронавірусної хвороби COVID-19; Смерть внаслідок інфікування коронавірусом COVID-19;	До 60 років	300-12200 грн	3, 6, 12 міс
СК Провідна	До 50000 грн	Стационарне лікування Застрахованої особи протягом не менше 5 (п'яти) діб; Смерть Застрахованої особи в результаті хвороби - гострої респіраторної інфекції, викликані коронавірусом SARS-CoV-2; (COVID-19), яка вперше розвинулась і діагностована в період дії Договору страхування;	1-60 років	Від 225 грн	6 міс
Альфа страхування	1000-50000 грн	Лікування у стаціонарі при COVID-19; Виплата по факту інфікування COVID 19 за результатами ПЦР-тесту; Отриманні інвалідності після COVID-19; Тяжкі наслідках після COVID-19 (летальний випадок);	До 64 років	500-2199 грн	6 міс-1 рік
СК VUSO	50000-200000 грн	Захворювання на COVID-19 (будь - який штамп вірусу) інфікування COVID-19; Ускладнення в результаті зараження COVID-19 «пневмонія без реанімації»; ускладнення в результаті зараження COVID-19 «пневмонія з реанімацією»; Смерть застрахованого в результаті зараження COVID-19; Інвалідність I, II чи III групи внаслідок вакцинації; Летальний випадок внаслідок вакцинації»	0-59 років	1300-7600	6міс. – 1 рік
СК USI	20000-46000	Розлад здоров'я застрахованої особи внаслідок інфікування вірусом COVID 19; Смерть Застрахованої особи внаслідок інфікування вірусом COVID 19;	3-65 років	200-1840	6 міс.-1 рік

Джерело: складено автором на основі даних сайту страхових компаній [3;4;5]

У сьогочасних реаліях різкого росту пандемії технології стали невід'ємною частиною новітнього етапу розвитку надання соціальних послуг. Сьогодні страховики інтегрують технології у власний бізнес, онлайн-канали. Чимало страхових компаній здійснили перехід своїх продуктів в цифровий формат електронних полісів. Попит серед страхувальників на онлайн-сервіси є досить стрімким, що на сам перед пов'язано з прагненням знизити ризики серед клієнтів страхових компаній. З огляду на роботу страхового ринку країни в умовах росту захворюваності, можна зробити висновок, що COVID-19 став своєрідним каталізатором його подальшого цифрового розвитку.

Використані джерела

1. Супрун А. А., Бессінна О. С. URL: <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/692/674>
2. Татарин Н. Б., Лопушанський Р. В., Лука П. В. Модернізація ринку страхування України в умовах пандемії Covid-19. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/271>
3. Офіційний сайт СК UNIVERSALNA. URL: <https://universalna.com/privatnim-klientam/osobiste-strahuvannya/virus/>
4. Офіційний сайт СК ПРОВІДНА. URL: <https://www.providna.ua/retail/stop-koronavirus>
5. Офіційний сайт Ск Альфа Страхування Україна. URL: <https://alfaic.ua/product/strahovanie-zdorovya/koronavirus#>

УДК 368(477)

*Майданюк Оксана**ВСП «Бобровицький фаховий коледж
імені О. Майнової НУБіП України»*

РОЗВИТОК СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Ключові слова: страхування, страховий ринок, страховики, страхувальники.

Страхування є невід'ємним елементом фінансової системи будь-якої соціально-економічної формації, покликаним забезпечити захист майнових інтересів громадян, господарюючих суб'єктів і держави. Зміни, які відбуваються у житті суспільства стратегічний курс України на інтеграцію до Європейського Союзу та світового співтовариства стають визначальним фактором економіко-правових перетворень у країні, у тому числі у питаннях подальшого розвитку страхового ринку. Страховий ринок в економічній літературі розглядають як систему суспільних, економічних, фінансово-економічних чи грошових відносин, особливу соціально-економічну структуру, економічне середовище функціонування страховиків, економічний простір, сукупність страхових компаній, форму взаємозв'язку між учасниками страхових правовідносин, частину фінансового ринку, окрему сферу послуг, форму функціонування сукупного страхового фонду [2].

Основними завданнями страхового ринку є:

- забезпечення стабільного функціонування суб'єктів господарювання в умовах невизначеності й ризику;
- озброєння уповноважених органів інструментами економіко-страхової політики [1].

Становлення України як самостійної, незалежної і демократичної держави не могло не обумовити створення і розвиток страхового ринку. Специфіка страхування обумовлює безпосередній зв'язок страхового ринку з фінансами підприємств, фінансами населення, банківською системою, державним бюджетом та іншими фінансовими інститутами, в рамках яких реалізуються страхові відносини. У таких відносинах відповідні фінансові інститути виступають як страхувальники і споживачі страхових продуктів.

На сьогоднішній день страховий ринок в Україні нерівномірно розвивається і можна побачити наявність багатьох проблем, частина з яких притаманна і для інших секторів фінансового ринку. Значну частину таких проблем можна пояснити насамперед прагненням страхових компаній максимізувати свій прибуток, при цьому не звертаючи увагу на довгострокові інтереси галузі та професійну етику. До таких проблем можна віднести:

- відсутність цілеспрямованої державної політики у цій сфері, що тягне за собою невідповідність вітчизняного законодавства міжнародним стандартам;
- низький рівень попиту фізичних та юридичних осіб на страхові послуги, внаслідок кризи та нестабільної ситуації в країні;
- низький рівень страхових виплат та дохідності окремих видів страхування;
- відсутність надійних інвестиційних програм та реальних фінансових механізмів для довгострокового розміщення страхових резервів;
- нерозвиненість національної страхової інфраструктури та слабкі зовнішньо-економічні зв'язки України у сфері страхування з іншими країнами;
- низькі показники конкурентоспроможності українських страхових компаній та значна закритість їх діяльності;
- недостатнє регулювання страхового посередництва.

Такі проблеми могли з'явитися внаслідок негативного впливу певних чинників, таких як: відсутність економічної стабільності в державі, неплатоспроможності населення, дефіциту фінансових ресурсів, прояви монополізму, високий рівень інфляції, що не дозволяє

здійснювати довгострокові види страхування в національній валюті, слабкий розвиток фондового ринку, що унеможливорює використовувати цінні папери як категорію активів для захищеного розміщення страхових резервів.

Для покращення ситуації необхідно застосувати такі заходи:

- відновлення довіри населення до страховиків, що вимагає серйозних, зрозумілих для потенційних клієнтів, гарантій повернення вкладених коштів і нарахованих на них відсотків;
- посилення контролю за діяльністю страховиків з боку органів страхового нагляду, застосування ними своєчасних заходів, які попереджують неплатоспроможність страховиків;
- удосконалення організаційної структури та створення інфраструктури страхового ринку на рівні світових вимог;
- вдосконалення механізму формування страхових резервів, системи розміщення страхових резервів;
- впровадити нові ефективні та привабливі для населення форми фінансових послуг, зокрема такі, як надання кредитів під заставу страхових полісів;
- інформувати населення через засоби масової інформації про стан страхового ринку і рівень державного контролю за його діяльністю.

Ефективне функціонування страхових компаній в Україні, їх успішний та динамічний розвиток, обсяги та напрями фінансування суб'єктів господарювання залежатимуть від розширення переліку страхових послуг, підвищення їх конкурентоспроможності, удосконалення порядку оподаткування страхової діяльності, підвищення вимог до порядку створення страхових компаній, забезпечення оптимальної структури співвідношення між обов'язковим та добровільним страхуванням та залучення страхового ринку до вирішення проблем соціального страхування.

Використані джерела

1. Про страхування: Закон України: № 85/96-ВР від 07.03.1996. Відомості Верховної Ради України. 1996.
2. Стратегія розвитку страхового ринку України на 2012-2021 роки. URL: http://ufu.org.ua/ua/about/activities/strategic_initiatives/5257
3. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України. URL: <http://www.dfp.gov.ua/>

УДК 35.073.6

Парубець Олена, Колоток Марія

*Національний університет
«Чернігівська політехніка»*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЄДИНОГО РАХУНКУ ДЛЯ СПЛАТИ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ В УКРАЇНІ

Ключові слова: Єдиний рахунок, податки, збори, інформаційні технології, платники податків.

Формування і розвиток інформаційного суспільства, електронної держави потребує впровадження сучасних технологій в усі сфери суспільного життя, включаючи і сферу сплати податків та зборів, а також податкового контролю. Впровадження зазначених технологій в системі оподаткування дає змогу підвищити рівень відкритості і прозорості діяльності органів Державної податкової служби України, платників податків, скоротити час на проведення операцій зі сплати податкових зобов'язань, посилити контроль за їх своєчасною сплатою до державного і місцевих бюджетів.

Поряд із використанням електронних сервісів «InfoTAX», електронного кабінету, програмного забезпечення «Єдине вікно подання електронної звітності» з першого січня 2021 р. запроваджено єдиний рахунок для спрощення процесу і скорочення часу сплати податків, зборів, інших платежів, вирішення проблем переплати/недоплати податків і зборів їх платниками [1, 2].

Законодавчо-нормативною базою запровадження Єдиного рахунку є Податковий Кодекс України, Закони України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо запровадження єдиного рахунку для сплати податків та зборів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження єдиного рахунку для сплати податків і зборів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку Функціонування єдиного рахунку та виконання норм статті 35 Податкового кодексу України центральними органами виконавчої влади». Згідно до діючого законодавства єдиний рахунок відкривається за згодою платника податків на ім'я Державної податкової служби України у Державній казначейській службі України для сплати грошових зобов'язань, податкового боргу, єдиного внеску та інших платежів, контроль за справлянням яких покладено на контролюючі органи.

Єдиний рахунок передбачає можливість сплати податку на прибуток підприємств; податку на доходи фізичних осіб, єдиного внеску, єдиного податку, рентної плати. При цьому сплатити податок на додану вартість, акцизний податок через єдиний рахунок неможливо по причині використання для цих цілей інших спеціальних систем електронного адміністрування.

Застосування єдиного рахунку має свої переваги і недоліки (див. табл. 1).

Таблиця 1

Переваги і недоліки застосування єдиного рахунку

Переваги	Недоліки
Добровільне прийняття рішення платником податків про використання або навпаки відмову від використання єдиного рахунку.	Помилки при сплаті податків і зборів з використанням єдиного рахунку
Простота переходу на єдиний рахунок для сплати податків, зборів, єдиного внеску, скорочення фінансових і часових витрат платників податків	Відмовитися від використання єдиного рахунку платник може один раз один раз протягом календарного року. тільки починаючи з 1 січня наступного календарного року
Єдиний рахунок використовується платником податків з наступного дня за днем подання відповідного повідомлення про відкриття такого рахунку	Обмежена кількість податків і зборів, які можливо сплатити завдяки використанню єдиного рахунку
Повернення помилково та/або надміру сплачених сум грошового зобов'язання та пені	Юридична особа платник податків, який має відокремлені підрозділи, повинен подавати інформацію про використання або про відмову від використання єдиного рахунку за кожним відокремленим підрозділом
На єдиний рахунок зараховуються кошти платників податків сплачені з поточного та інших рахунків у банках	Виникнення податкового боргу у випадку перерахування податку на додану вартість, акцизного податку через єдиний рахунок

Джерело: складено авторами на основі [1, 2, 3].

Зазначені в таблиці 1 переваги і недоліки єдиного рахунку свідчать про те, що така система є новою і в процесі практичного використання буде потребувати технічних доопрацювань з метою збільшення кількості зареєстрованих платників податків та вдосконалення існуючої нормативно-правової бази.

Використані джерела

1. ДПС: Єдиний рахунок працює [Електронний ресурс] / Офіційний сайт єдиного веб-порталу органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/dps-yediniy-rahunok-pracyuє>
2. Єдиний рахунок для сплати податків запрацює з 1 січня 2021 року: як він функціонуватиме [Електронний ресурс] / Офіційний сайт української продуктової ІТ-компанії «Ліга: закон». URL: https://biz.ligazakon.net/news/200008_diniy-rakhunok-dlya-splati-podatkv-zapratsyu-z-1-schnya-2021-roku-yak-vn-funktsonuvatime
3. Запровадження єдиного рахунку для сплати податків [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/446976.html>

СЕКЦІЯ 11

ЛОГІСТИКА ТА ТРАНСПОРТ

УДК 504.6:656

Алфімова Вероніка

*ВСП «Маріупольський фаховий коледж
Державного вищого навчального закладу
«Приазовський державний технічний
університет»*

ЕКОЛОГІЧНА ТРАНСПОРТНА НЕБЕЗПЕКА ПРОМИСЛОВИХ МІСТ

Ключові слова: транспорт, екологія, підприємство.

XX століття вирізняється створенням низки реальних чинників формування екологічної небезпеки, з яких основними є проблеми забруднення навколишнього природного середовища, ірраціонального використання мінеральних та земельних ресурсів, розвиток енергетики, виробництво продуктів харчування, проблема використання водних ресурсів, проблема питної води.

Екологічні проблеми сучасності приводять до погіршення умов життєдіяльності, а подекуди створюють небезпеку існування людини. В будь-якому регіоні України існує ряд загальних та специфічних чинників формування екологічної небезпеки: концентрація промислових виробництв, автотранспортне навантаження, трансформація ландшафтів, неефективне використання природних ресурсів і інше.

Особливої уваги до стану екологічної безпеки вимагають урбанізовані території, які характеризуються високим рівнем забруднення довкілля. Серед компонентів навколишнього середовища атмосферні опади займають особливе місце. Вимиваючись дощами із атмосфери, забруднюючі речовини приводять до виникнення техногенно-трансформованих опадів, які починають відігравати роль чинника екологічної небезпеки.

Характерним для промислових міст є те, що із збільшенням території міста і чисельності його жителів в них невпинно зростає концентрації забруднення в різних районах забудови. Наряду з невисокими рівнями забруднення в районах, далеких від центру промисловості, вона різко збільшується в зонах промислових підприємств та районах з вузькими вулицями. В центральних районах, навіть при відсутності в них промислових підприємств, як правило завжди спостерігається підвищена концентрація забруднювачів, що є наслідком перенасичення транспортом адміністративних служб та власників офісів приватних підприємств. Такі особливості міських територій можуть бути вагомим фактором, що призводить до зміни іонного складу атмосферних опадів на території міст. За таких

обставин контроль за впливом на екологічну безпеку урбанізованих територій техногенно трансформованих атмосферних опадів відіграє важливу роль для безпеки всіх живих організмів.

Масштаби змін природного середовища залежать від двох основних факторів: інтенсивності прояву речового складу забруднювачів та здатності природи до самоочищення. Тверді, рідкі й газоподібні викиди забруднюючих речовин поступають у всі компоненти природи: воду, ґрунт, атмосферне повітря. Найбільше викидів здійснюється в атмосферне повітря, через яке небезпечні речовини поширюються в інші компоненти природи, підвищуючи тим самим уже існуючий у них рівень забруднення [1. с. 116].

Для кожної територіально-адміністративної області характерна сукупність видів і підвидів різних типів екологічної небезпеки.

Аналіз територіальної структуризації екологічної небезпеки дозволяє базисно розбити територію України на дві близькі за розмірами частини (зокрема, відзначимо, що лінія розподілу між ними добре корелює з межею степу та лісостепу за фізико-географічним районуванням:

– досить високий ступінь концентрації небезпек характерний для східної і південної частини країни;

– відносно низька концентрація небезпек спостерігається в північній, західній і центральній її частинах (виключення складає Київська область).

– зона високої концентрації небезпек займає в основному південну частину, такий ранг регіоналізації характерний також для Київської і Харківської областей;

– зона підвищеної концентрації небезпек переважно представлена західними територіями;

– для помірної і низької концентрації небезпек характерний острівцевий характер зонування.

Для того, щоб суттєво знизити рівень забруднення довкілля, необхідно докорінно змінити технології промислового і сільськогосподарського виробництва. Відходи не повинні перевищувати обсяги, які може засвоїти та переробити біосфера без шкоди для себе. Слід ефективно використовувати енергію Сонця та Землі. Тоді знизиться теплове забруднення шкідливими речовинами, різко зменшиться електромагнітне, хімічне та інші види забруднень [2. с. 9].

Використані джерела

1. Бахарев В. С., Солошич І. О., Шмандій О. В. Регіональні проблеми екологічної безпеки, техногенні і соціогенні аспекти їх вирішення. *Вісник КДПУ*. 2006. Вип. 5 (40).
2. Шмандій В. М., Шмандій О. В. Екологічна безпека – одна з основних складових національної безпеки держави. *Екологічна безпека*. 2008.

УДК 656.13:005.936

*Антонюк Валентина, Шевченко Оксана,
Кіричок Олександр*

*Відкритий структурний підрозділ
«Рівненський автотранспортний фаховий
коледж Національного університету
водного господарства та природокористування»*

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ ЯК ВАЖЛИВОЇ ГАЛУЗІ НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Ключові слова: автомобільний транспорт, вантажопідйомність, автобуси, місткість автобусів,

Автомобільний транспорт в основному використовується для перевезення невеликих потоків вантажів на короткі відстані. Це пов'язано з порівняно високою собівартістю даного виду транспорту та його малою вантажопідйомністю.

До переваг автомобільного транспорту слід віднести високу швидкість і можливість доставки вантажів «від дверей до дверей» без додаткових витрат на перевантаження [1]. Велика мобільність, можливість оперативно реагувати на зміни пасажиропотоків ставлять автотранспорт поза конкуренцією при організації місцевих перевезень пасажирів.

Резервами зниження собівартості є в основному інтенсивні чинники – підвищення коефіцієнтів використання пробігу автомобілів, вантажопідйомності, комерційної швидкості [2].

Автобуси призначені для масових перевезень пасажирів. Їх важливою експлуатаційною характеристикою є місткість. За цим параметром розрізняють автобуси: особливо малої місткості до 10 місць (довжина 5 м); малої місткості 10-35 місць (довжина 6,0-7,5 м); середньої місткості 35-60 місць (довжина 8,0-9,5 м); великої місткості 60-100 місць (довжина 10,5-12,0 м); особливо великої місткості 100 місць (довжина 12-16,5 м); особливо великої місткості (зчленований) понад 160-190 місць (довжина 16,5 м і більше).

За призначенням автобуси поділяють на міські, приміські, міжміські, місцевих сполучень, туристські, екскурсійні та шкільні.

Міські автобуси призначені для масових маршрутних перевезень пасажирів, мають здебільшого багатомісні кузова вагонного типу, що дозволяють більш раціонально використовувати габаритні розміри автобуса. При вузьких вулицях і інтенсивному русі доцільно використовувати автобуси малої місткості, але з хорошими маневреними властивостями. Мікроавтобуси застосовують як маршрутні таксі при незначному пасажиропотоку. Особливістю міських автобусів є їх здатність до інтенсивного розгону, що забезпечує високу середню швидкість руху при частих зупинках. Максимальна швидкість обмежена 70-80 км/год.

Приміські автобуси працюють на маршрутах, що зв'язують міста з передмістями. Порівняно з міськими автобусами вони розраховані для перевезення переважно сидячих пасажирів і мають більш високу максимальну швидкість. Цей різновид автобусів використовується на внутрішньоміських експресних лініях.

Міжміські автобуси призначені для перевезення пасажирів на значні відстані, мають забезпечувати швидкість пересування і підвищені зручності для пасажирів. Багаж в міжміських автобусах укладають у спеціальних ящиках в нижній частині автобуса або на спеціально обладнаному ділянці даху.

Автобуси місцевого повідомлення курсують між невеликими містами, населеними пунктами і всередині них переважно в сільській місцевості по мережі доріг з різними видами покриттів, а також по ґрунтових дорогах.

Туристські автобуси використовують на туристських маршрутах. За конструкцією вони аналогічні міжміським, але додатково повинні мати обладнане місце для екскурсовода.

Екскурсійні автобуси призначені для перевезення пасажирів по містах і за їх межами на невеликі відстані. Вони мають велику площу скління, високу комфортабельність для пасажирів.

Шкільні автобуси використовують для перевезення школярів у сільській місцевості і малонаселених районах. Їх обладнують пристроями, що підвищують безпеку руху, сидіннями відповідних габаритів. На цих автобусах встановлюють трафарети, що вказують їх призначення.

Важко переоцінити значення автомобільного транспорту в забезпеченні обороноздатності та безпеки країни, його вплив на всі сфери економічного і соціального життя України. Чітка безперервна робота автотранспорту багато в чому визначає стійке функціонування підприємств більшості галузей народного господарства і суміжних видів магістрального транспорту, життєдіяльність міст та інших населених пунктів, забезпечує ділові і культурні потреби всіх громадян України. Найважливішу роль відіграє автомобільний пасажирський транспорт і в задоволенні повсякденної потреби українського населення в транспортних послугах, забезпечуючи понад 50% від загального обсягу перевезень пасажирів усіх видів пасажирського транспорту [3].

Використані джерела

1. Кірічок О. Г., Агадишева Т. І. Роль і значення автомобільної галузі в системі ринкової економіки. *Збірник тез II Міжнародної науково-практичної конференції молодих науковців, аспірантів та студентів «Актуальні проблеми теорії і практики менеджменту в умовах трансформації економіки»*. Рівне : НУВГП, 2013. С. 96–98.
2. Аксененко Б. М. Транспорт об'єднує в єдиний комплекс всі галузі економіки. *Автомобільний транспорт*. 2000. № 1.
3. Путін В. В. Попит на транспортні послуги зростає. *Автомобільний транспорт*. 2000. №3.

УДК 658.788.5

Белаш Єгор

*ВСП «Маріупольський фаховий коледж
Державного вищого навчального закладу
«Приазовський державний технічний
університет»*

ЛОГІСТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ПИТАННЯ РОЗПОДІЛУ ВАНТАЖІВ У СКЛАДСЬКИХ ПРИМІЩЕННЯХ

Ключові слова: транспорт, логістика, підприємство, склад.

Склад – це спеціалізоване приміщення для приймання, обробки, складування та розподілу вантажів. Навіть сучасні складські споруди великого об'єму потребують розумного управління.

Складська логістика (СЛ) – техніка управління товарними запасами підприємства, їхній облік і розумний розподіл. Це складова частина процесу доставки вантажу до споживача, тому вона тісно пов'язана з транспортною логістикою.

Переходимо до конкретних етапів складування.

Етап 1. Розраховуємо кількість складів.

Професійна організація складської справи передбачає підготовку потрібної кількості приміщень залежно від виду та обсягу товару. Якщо площі буде недостатньо, зростуть транспортні витрати, та й умови зберігання будуть віддалені від ідеальних [1. с. 29].

Етап 2. Визначаємо розташування складу.

Від місця розташування складу багато в чому залежить його рентабельність. Вдалий вибір місця знижує витрати на транспортування.

Ідеальний варіант – розташування поруч із підприємством, але це не завжди технічно можливо.

Також бажано, щоб було кілька взаємозамінних маршрутів до складу і до місць доставки товару.

Етап 3. Закуповуємо обладнання для складу.

Сучасне і нове високотехнологічне обладнання по замовчуванню коштує дорожче, аніж яке вже було у вжитку, але воно окупає витрати, якщо склад використовується на постійній основі.

Етап 4. Розробляємо системи складування.

Попередня розробка системи істотно зменшує витрати підприємства. Заздалегідь розробивши технологію розміщення і розподілу продукції, ви скорочуєте час на подібні операції у майбутньому [2. с. 94].

Етап 5. Підбираємо штат.

Укомплектований професійними виконавцями штат – гарантія стабільної і продуктивної роботи складу. Якщо керівник буде постійно зайнятий організацією та контролем роботи персоналу, йому ніколи буде займатися своїми прямими обов'язками – управлінням.

Етап 6. Здійснюємо контроль.

Контроль і аналіз логістики – найважливіший етап процесу.

Не існує досконалих систем управління, тому час від часу необхідно перевіряти рентабельність і швидкодію складської логістики. Вчасно внесені невеликі корективи позбавлять компанію від дорогих реорганізацій у майбутньому.

Отже, складська логістика – це ефективний облік, надійне зберігання і продуманий розподіл продукції на складі. Оптимізація системи логістики сприяє розвитку компанії і підвищує прибутковість бізнесу.

У низці випадків логістику вигідніше й безпечніше передати на аутсорсинг професійної компанії. Але позитивний результат від такого рішення повністю залежатиме від правильного вибору постачальника послуг.

Використані джерела

1. Єдина транспортна система / Под ред. В. Г. Галабуради. Москва: Транспорт, 2016.
2. Парунакян В. Е. Загальний курс транспорту. Маріуполь, 2000. 135 с.

УДК 656.08-053

*Богдан Анатолій**Фаховий коледж транспорту та
комп'ютерних технологій**Національного технологічного університету
«Чернігівська політехніка»*

ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНИЙ ТРАВМАТИЗМ СЕРЕД МОЛОДІ І ПРОБЛЕМИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Рівень смертності внаслідок дорожньо-транспортних пригод в Україні (102 особи на 1 млн. жителів) значно перевищує показників таких країн, як Швейцарія (49 осіб), Німеччина (62 особи). Аналіз ДТП працівниками науково-дослідного інституту безпеки дорожнього руху МВС України свідчить, що рівень дорожньо-транспортного травматизму за участю молодих людей теж залишається високим. Виявлені закономірності зміни «активності» травматизму дітей за віком та за категоріями учасників дорожнього руху вказують не тільки на недоліки в роботі з навчанням дітей, але і на напрямки за якими повинна проводитися профілактична робота.

Викликати зміни на безпечну поведінку в учасників дорожнього руху можна лише узгодженими, комплексними діями. На сьогодні інфраструктура безпеки дорожнього руху відстає від темпів зростання інтенсивності руху, але ще більшими є інертні психологічні установки населення на безпечну поведінку на дорозі. Незнання, безпечність, недисциплінованість залишаються постійними причинами трагічних випадків на дорогах. Тому одним із напрямків у попередженні дорожньо-транспортного травматизму є удосконалення профілактичної та освітньої роботи у сфері безпеки дорожнього руху.

Основними шляхами підготовки учнів до безпечної участі у дорожньому русі є: їх безпосереднє сприйняття оточуючого світу; пізнання дійсності через тренерів, учителів і батьків, а також за допомогою організації спеціальних заходів для учнів. Необхідною умовою реалізації поставленого завдання по запобіганню травматизму на дорогах є взаємодія школи, сім'ї і соціально-педагогічного середовища, в якому постійно перебувають учні. Робота повинна проводитись систематично і включати такі елементи як спільна діяльність учителя і учнів, відповідні організаційні форми і методи навчання; закріплення отриманих знань шляхом формування спеціальних умінь і навичок під час виконання домашніх завдань, проведення позакласних завдань і заходів по безпеці дорожнього руху, а також у сім'ї. Проводиться робота повинна на різних рівнях з урахуваннями вікових особливостей та індивідуальних якостей.

Перший рівень в підготовці дітей до безпечної участі в дорожньому русі повинні бути дошкільні навчальні заклади (діти п'яти років). Основне завдання треба ознайомити дітей з дорожнім рухом, привчити почуття реакції безпеки і повагу до соціальних норм (правил дорожнього руху). Основним принципом навчання на першому рівні є принцип координації взаємодії дошкільного закладу і сім'ї. Сім'я є основним формулюючим фактором в навчанні дітей такого віку. Завдання сім'ї – виховати у дитині дисциплінованість і відповідальність за свої дії на дорозі. Батьки повинні підтримувати отримані дітьми знання особистим позитивним прикладом.

Другий рівень – початкова школа (учні 7-10 років). На цьому етапі, за допомогою вивчення предмета «Основи здоров'я» закладаються базові основи безпеки руху пішоходів, виховуються культура поведінки в транспорті і дорожня етика. Додатково проводяться ігри – конкурси з вивчення ПДР, конкурси малюків, конкурси дитячих робіт, конкурси на знання

ПДР, виступи агітбригад та ін. По закінченню навчальної школи учні повинні знати основні правила поведінки в транспортному режимі руху, у місцях прогнозування, розвиток дорожньо-транспортних ситуацій.

Третій рівень – базова школа (5-9 класів – з 11 по 15 років). На даному етапі дотримання отриманих в початковій школі знань з основ безпеки руху. На уроках основи здоров'я вивчають основні положення Правил дорожнього руху. Регулярно проводиться профілактика серед учнів щодо запобігання дитячого дорожньо-транспортного травматизму: місячники з вивчення ПДР, виступи агітбригад юних інженерів дорожнього руху, конкурс на знання правил дорожнього руху. Будинки дитячої та юнацької творчості, через систему додаткової освіти організують позашкільну роботу по профілактиці дитячого дорожнього травматизму, пропаганду Правил дорожнього руху. Дієвим є проведення на батьківських зборах бесіди щодо запобігання дорожньо-транспортного травматизму.

Четвертий рівень – 10-11 класи старшої школи та початкова складність профілактики освіти (учні – 16-17 років). Продовжують навчання за типовою програмою ПДР. Юнаки та дівчата навчаються не тільки теорії ПДР, але й наданню першої медичної допомоги та етики поведінки водія на дорозі. Працюючи таким чином, можливо добитися того, що дотримання Правил дорожнього руху стане потрібною і нормою життя для учнів, в результаті це буде сприяти збереженню здоров'я і життя дітей, попередженню випадків дорожнього травматизму.

Використані джерела

1. Про дорожній рух [Електронний ресурс] : Закон України від 30.06.1993 № 3353-ХІІ // Законодавство України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3353-12>
2. Дерех З. Ілюстровані правила дорожнього руху України: навчальний посібник. 2020.

УДК 656.13:330.341.1

Бородич Кирило

*ВСП «Маріупольський фаховий коледж
Державного вищого навчального закладу
«Приазовський державний технічний
університет»*

ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ АВТОМОБІЛІВ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Ключові слова: транспорт, інформаційні технології, підприємство.

Інформаційні технології на автомобільному транспорті є потужним джерелом удосконалення автомобілів, підвищення їх техніко-економічних характеристик, безпеки руху, надійності виконання графіків руху та доставки товарів. Сучасні автомобілі мають елементи автоматизації, а більшість іноземних – обладнуються комп'ютерами.

Нині вже створені технології, що з'єднують комп'ютерні чіпи у транспортних засобах із системами керування дорожнім рухом. Автомобілі починають обмінюватись інформацією щодо стану дорожнього покриття, маневру, який буде виконувати той чи інший автомобіль.

Незабаром на європейських дорогах можуть з'явитися дорожні потяги з автомобілів, які взаємодіятимуть через безпроводний зв'язок. Фінансований ЄС проект спрямований на пошук недорогого способу залучення водіїв до поїздок групами [2. с. 34].

Потреба в мобільності збільшується, що обумовлено соціально-економічними факторами. Результатом цього є цілий ряд проблем, з якими ми вже зіткнулися і будемо

також змушені мати справу в майбутньому. Це проблеми пробок, безпеки дорожнього руху та забруднення атмосфери.

Дані проблеми вимагають інноваційних рішень. Інновації – це реакція на запити, що виникають у суспільства, а задоволенням цих запитів займається промисловість.

Дві найбільш актуальних теми, пов'язані з інноваціями, – це «подключаємості» і автоматизоване керування. Автомобілі з функцією «подключаємості» обмінюються один з одним і з дорожньою інфраструктурою інформацією про те, що відбувається на дорозі, передають один одному дані і т. д. [1, с. 60].

Уже зараз існує досить багато автомобільних додатків, що використовують вихід в Інтернет, і в майбутньому таких додатків стане ще більше.

Сучасні автомобілі вже зараз оснащуються системами допомоги водія, які до тій чи іншій міри здатні працювати в автономному режимі. Я не стану зараз вдаватися в подробиці, і лише підкреслю наступний факт: при наявності всіх цих систем водій зберігає повний контроль над автомобілем. Інакше кажучи, ці системи на сьогоднішній день розглядаються виключно як допоміжні.

Світові вимоги споживання товарів реалізуються через систему управління потоковими процесами, де на транспорт покладається реалізація матеріальних, людських, частково енергетичних потоків. Ідеологія майбутнього світового розвитку як сталого вимагає глобального узгодження цих процесів з метою мінімізації витрат енергії, коштів, екологічного навантаження на навколишнє середовище.

Використані джерела

1. Єдина транспортна система / Под ред. В. Г. Галабуради. Москва: Транспорт, 2016.
2. Парунакян В. Е. Загальний курс транспорту. Маріуполь, 2000. 135 с.
3. Парунакян В. Е., Губенко В. К. Загальний курс промислового транспорту. Київ, 1992. 265 с.

УДК 656.6

Волосна Крістіна

*ВСП «Маріупольський фаховий коледж
Державного вищого навчального закладу
«Приазовський державний технічний
університет»*

ВДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ МОРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ВИРОБНИЦТВА

Ключові слова: морський транспорт, перевезення, підприємство.

Морський транспортний комплекс є багатофункціональною структурою, що задовольняє потреби національної економіки у транспортному забезпеченні. Морські порти є складовою частиною транспортної і виробничої інфраструктури держави з огляду на їх розташування на напрямках міжнародних транспортних коридорів. Від ефективності функціонування морських портів, рівня їх технологічного та технічного оснащення, відповідності системи управління та розвитку інфраструктури сучасним міжнародним

вимогам залежить конкурентоспроможність вітчизняного транспортного комплексу на світовому ринку.

На сьогодні портова система України налічує 18 морських портів, 13 з яких знаходяться на континентальній території України, і 5 портів – на тимчасово окупованій території АР Крим. Загальна потужність континентальних портів та терміналів становить 313,3 млн. т.

Завантаженість потужностей українських портів у 2018 році склала 43 % (перевалка 135,2 млн. т.), а у 2019 році – 51 % (перевалка 160 млн. т.) (Додаток 4). Основний морський порт річкової логістики – Херсонський морський порт, в 2018 році був завантажений всього на 41%, а у 2019 році – на 51%.

В Україні, як і в усьому світі, нині зростає попит на перевезення внутрішнім водним транспортом. Вантажовласники, насамперед металовиробники і зернотрейдери, в умовах економічної нестабільності, зростання цін на паливо, збільшення випадків перебоїв у роботі залізничного та автомобільного транспорту через конфлікт на сході країни намагаються скоротити транспортні витрати та покращити логістику перевезень.

Річкове судноплавство стає все більш актуальним і затребуваним в Україні. Внутрішній водний транспорт вже в найближчій перспективі може відновити втрачені позиції і скласти серйозну конкуренцію залізничному та автомобільному транспорту.

Перевезення внутрішніми водними шляхами розглядаються Урядом України як вид транспорту, який необхідно розвивати для підтримки української економіки через збільшення кількості транспортних та логістичних альтернатив з метою створення більш ефективної та стійкої логістичної системи. Розвиток річкового транспорту, що забезпечує «зелені» перевезення, може мати значний вплив також на соціальний розвиток та навколишнє середовище України.

Останніми роками обсяг вантажопотоку на внутрішніх водних шляхах (далі – ВВШ) падав, і тільки в 2018 показав позитивний результат, за 2019 рік зріс на 19,1 % в порівнянні з 2018 роком (11,79 млн т вантажів), хоча при тенденції падіння суднопроходів (– 27,16 %).

Вищезазначена мета та зазначені потенційні потреби ринку вимагають ефективних та технологічно вдосконалених внутрішніх водних шляхів (в т.ч. модернізації шлюзів) та навігаційних засобів на річках, ефективної сучасної річкової інформаційної служби, утворення багатофункціональних портових хабів, а також наявності сучасного, енерго-ефективного та екологічного «зеленого» вантажного флоту [1. с. 34].

Необхідно зазначити, що річковий транспорт має низку переваг перед автомобільним та залізничним, що створює передумови зміни логістичних маршрутів на користь перевезень ВВТ:

1) вантажопідйомність: 2 баржі та буксир замінюють 250 вантажівок, або 100 залізничних вагонів та 2 локомотиви; можливість перевезень великогабаритних вантажів;

2) економія на ремонті доріг: 1 млн. тон вантажів перевезених річкою (перенаправлених з наземного транспорту) зменшує витрати на ремонт доріг на суму до 1 млрд. грн. протягом 4 років;

3) екологічність: сучасний річковий транспорт є найбільш екологічним нарівні із залізничним та автомобільним, що значно підвищує його конкурентоспроможність з огляду на останні тенденції екологізації ЄС та впровадження відповідних стандартів.

Використані джерела

1. Єдина транспортна система / Под ред. В. Г. Галабуради. Москва: Транспорт, 2016.
2. Парунакян В. Е. Загальний курс транспорту. Маріуполь, 2000. 135 с.
3. Парунакян В. Е., Губенко В. К. Загальний курс промислового транспорту. Київ, 1992. 265 с.

УДК 656: 658.7(477)

*Лось Оксана**Національний університет біоресурсів і природокористування України*

НАЙКРАЩИЙ ТРАНСПОРТ ДЛЯ ЛОГІСТИКИ В УКРАЇНІ

Ключові слова: логістика, транспорт, логіст.

Станом на сьогоднішній день тема процесів логістичних поставок є цілком актуальною, оскільки організовуючи транспортну логістику, оператори мають значні проблеми із забезпеченням якості переміщуваних об'єктів, а також з дотриманням термінів, визначеним замовником [1]. Досить важливою ознакою залишається те, що всі замовники бажають, щоб їх товар прибув до кінцевої точки маршруту в стані, подібному до початку відправки.

І все ж таки, що таке логістика, які її основні переваги та недоліки?

Логіст – це особа, яка може організувати рух товару з пункту А до пункту Б з найкращим співвідношенням швидкості до витрат. Логістика – це сукупність процесів для оптимального та ефективного забезпечення потреб у товарах або послугах.

Транспортна логістика – це галузь логістики, що направлена на ефективне управління вантажними потоками та доставку об'єктів в пункт призначення за оптимальним маршрутом [2].

В свою чергу, транспортна логістика поділяється на 4 категорії:

Залізничний транспорт – один із видів наземного транспорту, транспортування якого здійснюється за допомогою рейкового шляху.

Автомобільний транспорт – також вид наземного транспорту, що доставляє продукцію автомобільними шляхами.

Повітряний транспорт – один із видів транспорту, що здійснює перевезення вантажу повітряним шляхом.

Водний транспорт – транспорт, що доставляє товар водним шляхом.

Отже, після коротенької характеристики, можна розібрати переваги і недоліки кожного виду транспорту [1].

Залізничний транспорт. Для транспортування вантажу рейковими шляхами використовують локомотиви і вагони. Транспортними вузлами для даного виду транспорту є: станції та вокзали. Елементи, що обслуговує залізничний транспорт: пункти техобслуговування, АЗС та інформаційна мережа.

Перевагами залізничного транспорту є:

- досить висока швидкість перевезення;
- метеорологічні умови не є перешкодою для транспортування;
- повна безпека та цілісність вантажу.

Недоліками залізничного транспорту є:

- доставка товару здійснюється тільки між станціями; вокзалами
- дороге технічне оснащення;
- не всюди наявність залізничних доріг.

Автомобільний транспорт. Для транспортування вантажу по автомобільними шляхах використовують всі види автомобілів. Проте найчастіше для перевезення продукції даними видом транспорту, використовують фури [3]. Транспортними вузлами автомобільного транспорту є вокзали, зупинки, стоянки. Елементи обслуговування автомобільного транспорту є : АЗС, СТО, автодорожні служби та контактна мережа.

Переваги даного виду транспорту є:

- висока доступність, та швидкість роботи;
- доставка товару до пункту призначення, без наявних на те перешкод;
- гнучкий вибір маршруту;
- велика кількість перевізників, що дає змогу транспортувати більший обсяг продукції.

Недоліки автомобільного транспорту є:

- досить великий вплив метеорологічних умов
- велика вартість далекого маршруту
- загроза як викрадення так і пошкодження цілісності товару.

Повітряний транспорт. Для транспортування вантажу повітряними коридорами використовуються літаки, вертольоти і аеростати. Транспортний вузол для повітряного транспортного слугує: аеропорт. Елементами обслуговування повітряного транспорту є: авіаційні маяки і диспетчерська служба.

Переваги: висока швидкість переміщення та надійність.

Недоліки: висока вартість перельоту, обмежена кількість точок прибуття та пряма залежність від погоди [4].

Водний транспорт. Водний транспорт класифікують на річковий та морський транспорт. Транспортні вузли водного транспорту є: вокзали і порти. Елементи обслуговування водного транспорту є: маяки і буї.

Перевагами річкового та морського транспорту є вигідність з фінансової точки зору, а також міжконтинентальні перевезення.

Недоліками являється: низька швидкість транспортування, дуже рідко відбувається відправлення, і головним недоліком даного виду транспорту є те, що в Україні є досить слабка морська інфраструктура [4]

Отже, з вище поданої інформації можна сказати, що транспортна логістика в Україні має неабиякий потенціал, особливо річкове судноплавство. Найближчим часом країна зможе зайняти лідируючі позиції, проте, для того, щоб досягти результату, необхідно для цього буде розвивати інфраструктуру доставки вантажу до портів.

Якщо брати ситуацію на станом на сьогоднішній день, ключовими видами транспортної логістики України є залізничний та автомобільний транспорт.

Використані джерела

1. URL: <https://blog.agrokebety.com/>
2. URL: <https://logist.fm/>
3. URL: <https://mtu.gov.ua/>
4. URL: <https://home.kpmg/>

УДК 656.02

*Лотоцька Вікторія**ВСП «Тернопільський фаховий
коледж ТНТУ імені Івана Пулюя»*

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ НА РОБОТУ АВТОТРАНСПОРТУ

Ключові слова: транспорт, дозвіл, економіка.

При проведенні аналізу впливу коронакризи на показники діяльності транспортного сектору України. Виявлено, що значне падіння обсягу перевезень спостерігається на пасажирському транспорті, який безпосередньо підпадає під міжнародні обмеження руху пасажирів. Досліджено прогностичні оцінки міжнародних транспортних організацій стосовно стану та перспектив відновлення діяльності світового транспорту. Запропоновано заходи щодо відновлення ефективного функціонування транспортного сектору України, головними з-поміж яких визначено необхідність надання державної фінансової, правової, інформаційної підтримки, а також різноманітних стимулів і преференцій з боку органів місцевого самоврядування.

Щороку бізнес скаржиться на нестачу автодозволів, зокрема з боку Республіки Польща, однак цього року вона досягла критичної точки. У зв'язку з обмеженнями та заборонами перетинів кордону кількість дозволів суттєво зменшилась.

Недостатня кількість дозволів призводить до негативних наслідків, включаючи призупинення виробництва, затримки або скорочення поставок готової продукції до ЄС. Порушення термінів доставки вантажів до компаній-партнерів за межами України створює перешкоди для належного виконання договірних зобов'язань українськими підприємствами та негативно впливає на імідж України.

Варто зазначити, що цього року Україна здійснила важливі кроки для врегулювання порядку видачі дозволів, зокрема, в частині запровадження електронного бронювання дозволів, яке сприяє забезпеченню прозорості процесу їх отримання [2].

Міністерство інфраструктури домовилось про отримання додаткових дозволів для українських перевізників. Проте це не вирішує повністю проблемне питання, яке традиційно виникає наприкінці року. Бізнесу необхідне вирішення цих питань.

Економічна криза, спровокована пандемією COVID-19, зачепила усю економіку та погіршила фінансово-економічну ситуацію. Україна розглянула варіанти розвитку національної економіки, які так чи інакше вказують на падіння цілого ряду соціально-економічних показників. Однак, враховуючи невизначеність у зв'язку з розвитком подій навколо коронавірусу, конкретні цифри важко спрогнозувати як для світової економіки в цілому, так і в розрізі економік окремих країн світу. Все це вимагає виважених рішень уряду та органів місцевої влади у співпраці з провідними експертами, корпоративним сектором і населенням [1, с. 26].

Використані джерела

1. Сайт журналу «Світова економіка та міжнародні відносини». URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2020-1_0-pages-20_26.pdf. (Дата звернення 30.11.2021).
2. Транспортна галузь у 2020. URL: <https://eba.com.ua/transportna-galuz-u-2020-rotsi/> (Дата звернення 30.11.2021).

УДК 656.7:656.073

*Мірошниченко Катерина**Академія Державної пенітенціарної служби*

БЕЗПЛОТНІ ВАНТАЖОПЕРЕВЕЗЕННЯ TUSIMPLE

Ключові слова: логістична інфраструктура, автономний транспортний засіб, безпілотні вантажні перевезення, TuSimple.

Безпілотні вантажоперевезення – це величезні можливості для бізнесу. Безпілотні вантажівки можуть здійснювати тривалі поїздки без перерв та зупинок і ніколи не порушують правила дорожнього руху. У країнах Європи є закон, який зобов'язує водіїв робити перерву кожні 8 годин, відповідно до чинного європейського законодавства, водії 12-тонних і більш важких автомобілів можуть перебувати за кермом лише 9 годин на день, 56 годин на тиждень та 90 годин протягом двох тижнів, тому безпілотні вантажівки допоможуть оптимізувати роботу транспортних та логістичних компаній, оскільки, вантажні безпілоти можуть вирішити проблему частого простою фур через відпочинок водіїв [1].

Одним із виробників безпілотних вантажівок у Європі є компанія TuSimple, що співпрацює з Traton Group (бренди Man, Scania і т.д.) та Volkswagen. В рамках пілотного проекту TuSimple Gumatra та Associated Wholesale Grocers (виробник та дистриб'ютор продукції) компанія TuSimple протестувала свої автономні вантажівки, перевозячи свіжі кавуни по 951-мильному маршруту від Ногалеса, штат Арізона, до Оклахома-Сіті [2].

Пробіг цього маршруту з водіями і традиційними вантажівками зазвичай займає 24 години 6 хвилин, але автоматизовані системи водіння TuSimple дозволили на 42% швидше проїхати цей маршрут, тобто виконавши його всього за 14 годин і 6 хвилин, скоротивши час виконання маршруту на 10 годин.

Але, були виявлені деякі недоліки, які були пов'язані з дотриманням місцевих правил у США. Оскільки в США відсутні правила регулювання безпілотників на федеральному рівні, то у перший час рух безпілотних автомобілів був обмежений певними зонами. Обраний маршрут не став винятком та пролягав через штат, на території якого вантажівкою мали керувати вручну, що вже не можна вважати автоматичним керуванням транспортного засобу. Але більшу частину маршруту – від Тусона, штат Арізона, до Далласа, штат Техас, – автомобіль TuSimple їхав сам із водієм-захисником на борту.

Проект був виконаний, автономне вантажне перевезення було здійснено з водієм безпеки на борту, частково з водієм за кермом, виключно для дотримання законів штатів. TuSimple також прагне експлуатувати свої вантажівки взагалі без потреби водія безпеки на борту до кінця 2024 року.

Компанія TuSimple Holdings Inc (TSP.O) з виробництва самокерованих вантажівок заявила, що налаштовує на карту нові вантажні смуги з UPS від Арізони до Флориди і значно заощадила паливо для компанії з доставки посилок на швидкостях.

TuSimple з 2019 року збільшила 160 000 миль, перевозячи вантажі для підрозділу UPS North America Air Freight (NAAF), що є частиною бізнесу ланцюга поставок, і досягла 13% економії палива на швидкостях від 55 миль (88,5 км) до 68 миль на годину. Маршрути для цього блоку UPS зазвичай пролягають між аеропортом і об'єктом UPS. За даними Американського інституту досліджень транспорту, паливо становить 24% вартості однієї милі для великовантажних вантажівок, що є найбільшою статтею після заробітної плати та пільг водіїв, які становлять 42% витрат. Генеральний директор TuSimple, Чен Лу зазначив: «Зниження витрат на паливо на десять з лишком відсотків означало б економію в мільярди доларів для всієї індустрії вантажних перевезень США» [3].

Мережа TuSimple почалася в Арізоні, і компанія розширюється на південний схід США. Компанія планує розгорнути національну автономну мережу вантажних перевезень

США до 2024 року, вони орієнтуються на екологічні та ефективні переваги, які вже досліджені та демонструють себе як ефективні, економічні та прості в експлуатації.

Технологія самокерування для вантажівок привернула увагу інвесторів, оскільки її розгортання має бути простіше та дешевше, ніж у самокерованих автомобілях та роботах, водночас забезпечуючи більш чіткий шлях до прибутковості. Самокеровані вантажні послуги працюють за фіксованими маршрутами між задалегідь визначеними точками – переважно на основних магістралях без перехресть або пішоходів – вимагаючи менше відображення, ніж перевезення клієнтів між випадковими точками в robotaxis.

Останній етап тестувань вантажних безпілотних автомобілів TuSimple був проведений у Шанхаї, де робофури їздили у місцевому порту, на складах та на територіях заводів. Машини їздили без водіїв-випробувачів і наїздили 45 тис. км. без жодної події. Дозволи на роботу в Китаї дозволять TuSimple вперше з моменту свого заснування отримати щонайменше \$300 млн. чистого прибутку на рік від клієнтів, які заохочують запровадити безпілотну технологію на своїх вантажівках.

Використані джерела

1. A driverless tech company TuSimple URL: <https://shly.link/U38tG>.
2. TuSimple. полностью беспилотные грузоперевозки. *Логист.Today*. URL: https://logist.today/dnevnik_logista/2019-10-15/tusimple-planiruet-perejti-na-polnostju-bespilotnye-gruzoperevozki-v-2021-godu/.
3. Безпілотні вантажівки TuSimple, *Bespilot* URL: <https://bespilot.com/news/1050-tusimple-china>.

УДК 658.78

Поцелуйко Ірина

*ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

ОРГАНІЗАЦІЯ КРОС-ДОКІНГУ НА СКЛАДАХ

Ключові слова: логістика, крос-докінг, склад, комерційна діяльність.

Крос-докінг (від англ, cross-docking – від cross – йде безпосередньо і dock – причал, стикування, з'єднання). Це рух вантажу через склад безпосередньо, фактично без його розміщення на зберігання. Іноді під крос-докінг розуміють пряме перевантаження товару між транспортними засобами [4, с. 174].

Ідея крос-докінгу виникла на початку 90-х років 20 століття. Ця технологія полягає в організації собою процес всередині в ході якого доставка товарних партій на склад посередника від виробника і видача товарів одержувачу так скоординовані за часом і обсягом, що можна уникнути процесу розміщення вантажу в зону зберігання.

Важлива відмінність крос-докінгу від традиційного складування полягає в тому, що це сукупність операцій із замовленнями, а не з товарами. При цьому замовлення для магазину комплектується не на складі посередника, а виробником товару при відвантаженні.

В результаті товарна партія надходить на склад комерційного посередника безпосередньо перед відвантаженням в роздрібні торгові точки, що забезпечує мінімальний термін перебування товарів на складі. Замість розміщення піддону на складі посередника, його відразу передають одержувачу (роздрібному торговельному підприємству) [3, с. 52].

У процесі здійснення крос-докінгу здійснюється тісна інформаційна взаємодія всіх учасників, що виконують даний процес, що забезпечує ефективне планування, управління і контроль всього ланцюга поставок.

Крос-докінг використовується в тому випадку, коли проміжне складування товару на центральному складі тягне за собою великі витрати або витрати при зберіганні швидкокопсувних продуктів. Переваги крос-докінгу полягають у наступному: зниження витрат на складування; зменшенні кількості етапів руху товару; скорочення складських площ і зниження витрат на оренду складу і праця персоналу.

Поряд з позитивними моментами при «борт-до-борту» присутні такі обмеження:

– товар, що проходить через склад повинен бути добре прогнозованим по динаміці «прихід – догляд». Тому необхідно постійно проводити аналіз споживчого попиту на продукцію;

– товар, що приходить на склад повинен бути відразу готовий до відправки або припускати незначні додаткові операції;

– необхідна чітка організація руху транспорту, в тому числі на прилеглий території складу [1, с. 207].

Відомі дві форми крос-докінгу: одноетапний і двоетапний.

Одноетапний крос-докінг. Відправник проводить комісування товарних партій, орієнтуючись на кінцевого одержувача (магазини). У такому вигляді створювані вантажні одиниці, не піддаючись змінам, проходять через кілька точок крос-докінгу і досягають споживача матеріального потоку. Одноетапний крос-докінг використовується в тому випадку, коли покупець оформляє замовлення з отриманням його на складі посередника, а постачальник-виробник відповідним чином маркує вантажні одиниці, тобто вказує конкретного одержувача (торгову точку).

Двоетапний крос-докінг. Відправник проводить комісування, орієнтуючись на точку «борт-до-борту» (комерційного посередника). У цьому випадку створюються вантажні одиниці без будь-яких змін, відправляються на склад посередника, де здійснюється вторинне комісування з орієнтуванням на одержувача товарної партії. Така форма крос-докінгу використовується в тому випадку, коли замовлення оформлюється для декількох торгових точок або коли виробник вказує точку крос-докінгу як одержувача [2, с. 86].

Таким чином, методи логістики використовуються як на рівні оптового торгового підприємства, так і в процесі взаємодії суб'єктів комерційної діяльності в сфері товарного обігу.

Використані джерела

1. Крикавський Є. В. Логістичне управління : підручник. Львів : Львівська політехніка, 2006. 564 с.
2. Чижевська Л. В., Вишівська І. М., Дикий А.П. Професійна діяльність бухгалтера : аутсорсинг, ризики, захист інформації : монографія. Житомир : ЖДТУ, 2011. 404 с.
3. Хейвуд Дж.Б. Аутсорсинг: в поисках конкурентных преимуществ ; пер. с англ. Москва: Изд. дом «Вильямс», 2004. 176 с
4. Чухрай Н. І. Логістичне обслуговування : підручник. Львів : Львівська політехніка, 2006. 292 с.

УДК 005:658.7

*Смоліговець Марія**ВСП «Фаховий коледж транспорту та
комп'ютерних технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

РОЛЬ ТРАНСПОРТУ В СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ ЙОГО РОЗВИТКУ

Ключові слова: транспорт, ЄС, співробітництво, діджиталізація, розвиток.

Для сучасного транспорту властива велика різноманітність видів, кожен з яких має свої специфічні виробничі особливості. Тому можна вважати його комплексом взаємопов'язаних галузей. Транспортний комплекс складається із сухопутного, водного та повітряного.

Співробітництво у сфері транспорту України з ЄС є одним з пріоритетів вітчизняної транспортної політики. Міжнародні економічні угоди виступають основним інструментом для співпраці України з ЄС, тому будь-які інноваційні підходи до розвитку вітчизняного транспортного комплексу та його наближення до європейських стандартів будуть доленосно впливати на швидкість та ефективність євроінтеграції. Інноваційний підхід до формування політики Україна – ЄС в транспортній галузі може стати базою стабільного розвитку транспортної галузі та позитивно вплинути на розвиток українського транспорту, а також на економіку в цілому.

Транспорт створює умови для планомірного розвитку всього суспільного виробництва, концентрації, кооперування і комбінування підприємств, поглиблення територіального поділу праці, а також поєднує в єдину систему галузі суспільного виробництва. Транспортна система є важливою складовою у структурі економіки. Ефективне функціонування державної транспортної системи та включення її у європейську та світову транспортні мережі сприяє вирішенню найважливіших завдань сьогодення та дозволяє збільшити обсяги міжнародних перевезень.

Транспортна політика держав являє собою комплексну програму дій за різними програмами діяльності транспортно-дорожнього комплексу (ТДК), включаючи:

- його технічну модернізацію;
- адаптацію до ринкових умов господарювання;
- інституціональні перетворення у сфері форм власності, економічних відносин, системи управління, інтеграції до європейської та світової транспортних систем, кадрової та соціальної політики, економічної безпеки держави тощо.

Вітчизняна транспортна система має міжнародне значення, оскільки транспортні шляхи сполучення, що проходять через Україну, з'єднують країни Азії, Західної і Центральної Європи. Україна має потенціал для розвитку транспортного комплексу, проте існують значні проблеми в його реалізації, однією із яких є те, що показники енергоефективності та техногенного навантаження на навколишнє природне середовище не задовольняють екологічних вимог ЄС.

За останні роки суттєво посилюються тенденції глобалізації економіки, у зв'язку з чим підвищилися темпи зростання транснаціональних транспортних потоків на напрямках, що

пов'язують Західну Європу з Східною, з країнами Азіатського континенту, Тихоокеанського басейну, Африки.

Саме це вирішальною мірою визначає нині транспортну політику країн ЄС, інших держав Європи, стратегічним напрямом яких став розвиток трансєвропейських комунікацій.

На сьогоднішній день, можемо виділити наступні інноваційні контури трансформації транспортних систем ЄС:

1. Діджиталізація транспорту. На основі використання електронного зору та технологій BigData сьогодні можна контролювати кожний транспортний засіб та значно розвантажити транспортні потоки, а також підвищити рівень безпечності руху. Сучасні електромобілі вже адаптуються до звичок власника, наприклад, прогриваючи сидіння чи салон завчасно та пропонуючи найбільш ймовірні маршрути руху. Також авто вчасно сповіщає власника, яка деталь потребує заміни або, коли підходить час технічного обслуговування. Ще однією перевагою діджиталізації є спрощення комунікації між людиною та транспортною системою. Вже сьогодні у пасажирів є можливість за допомогою девайсів отримувати дані про кількість вільних місць в найближчому транспортному засобі, а у перевізників є можливість отримувати інформацію про кількість пасажирів в режимі реального часу та направляти додаткові рейси туди, де вони необхідні. Діджиталізація транспорту тісно пов'язана з логістичними ІТ системами.

2. Створення інтелектуальних транспортних систем та засобів. У центрі уваги, як європейського, так і світового автомобільних ринків знаходяться інтелектуальні транспортні системи. Чимало компаній працюють у зазначеній сфері, прагнучи довести «автономність» своїх моделей до досконалості. Вже сьогодні створюють «розумні» транспортні магістралі, де за допомогою транспортних детекторів можна гнучко регулювати щільність транспортних потоків. Так у м. Київ впроваджено систему гнучкого реверсу Road Zipper, строк окупності якої менше одного року. Провідні автовиробники (Audi, BMW і General Motors, Cadillac, Toyota, Google, Continental, Mercedes-Benz, Volvo, Tesla Motors) сконцентрували свою увагу на впровадженні безпілотних систем в транспортні засоби. Mercedes-Benz і Daimler спільно працюють над випуском самокерованого автобусу, розробники вже продемонстрували результати розробки. Прогнозують, що лідером за кількістю «безпілотників» буде Китай. За розрахунками IHS, до 2035-го в цій країні буде близько 5,7 млн автомобілів, що матимуть певний ступінь автономності. В Європі автономних машин буде близько 4,5 мільйонів, а в Африці і на Близькому Сході – близько 1 мільйона. Спеціалісти оцінюють світовий ринок штучного інтелекту у 2,5 млрд. доларів США. Ще одним інноваційним інструментом удосконалення транспортних систем ЄС можна вважати використання дронів, що особливо ефективно в таких сферах як сільське господарство, енергетика, транспорт та логістика, нафтогазова промисловість, військова сфера та ін. Доставка товарів, моніторинг, надання допомоги під час катастроф (доставка медикаментів та предметів першої необхідності, допомога в пошуково-рятувальних операціях), боротьба із злочинністю, охорона національних кордонів – це лише частина можливих функцій використання дронів.

Країни ЄС активно впроваджують масштабні та далекосяжні програми інвестування з метою модернізації транспорту та інфраструктури шляхом їх «екологізації» задля мінімізації негативного впливу на довкілля та збереження конкурентних позицій. На шляху до інтеграції вітчизняного транспортного комплексу до європейського Україні необхідно досягти високої економічної та екологічної ефективності функціонування транспортних систем. Бар'єрами розвитку вітчизняного транспортного комплексу є недостатнє фінансування, відсутність мотивації до «екологізації» транспортної системи, бюрократизм та корупційність в Україні.

Через реалізацію можливостей співробітництва у сфері транспорту ЄС та України вітчизняний транспортний комплекс може значно наблизитися до ефективної інтеграції транспортної системи в європейську.

Використані джерела

1. Біла книга – Транспорт. 2011 URL: http://www.tur.org.ua/sites/default/files/white_book_transport_2050_ukr_0.pdf
2. Будкін В. Методологічні аспекти функціонування «Єдиного економічного простору». *Матеріали наукової конференції «Світовий досвід удосконалення зовнішньоекономічної діяльності в контексті концепції сталого розвитку»*. 18 жовтня 2012 року. Київ : ІСЕМВ НАН України, 2012.
3. Міжнародна співпраця регіонів в контексті зближення України та ЄС: зовнішньоекономічні, інвестиційні та управлінські аспекти. Аналітична записка. URL: <http://old.niss.gov.ua/>.
4. Обговорення повної версії Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року. URL: <https://mtu.gov.ua/news/28581.html>.
5. Сучасні тенденції інноваційного розвитку транспортно-логістичного комплексу ЄС. URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/3015/2/GEB_2013_v40_No1-Z_VataModern_trends_in_the_development_of_11.pdf.

УДК 339.9:658.286

*Ткаченко Дмитро**Академія Державної пенітенціарної служби*

СВІТОВИЙ СТАН ТРАНСПОРТНОЇ ТА ЛОГІСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ COVID-19

Ключові слова: транспорт, логістика, перевезення, коронавірус, запаси, діджиталізація.

Транспортна логістика – функціональна сфера логістики, що оптимізує логістичні операції на шляху матеріального потоку від постачальника до кінцевого споживача, що здійснюється з застосуванням транспортних засобів [1].

Поширення нового коронавірусу та пов'язаного з ним захворювання COVID-19, що наразі триває, є головним викликом нашої глобалізованій транспортній економіці. Протягом найближчих місяців транспортний та логістичний сектор, швидше за все, зіткнеться зі значними перебоями та обмеженнями щодо бізнесу у всіх напрямках. Однак, схоже, глобальна логістична галузь готова вирішувати майбутні завдання.

Перебої на основних виробничих потужностях у Китаї та у більшості країн регіону АРАС продовжуватимуть відбиватися на світових ланцюгах поставок. Хоча звіти з Китаю свідчать про те, що ситуація нормалізується і виробництво знову нарощує обсяги. Оскільки багато залежних галузей промисловості оптимізували свої запаси для безперервних ланцюгів поставок або операцій «точно в строк» (Just-in-Time), запаси майже закінчуються.

Незважаючи на те, що падіння виробничих потужностей у Китаї призвело до зменшення споживання потужностей, наростання потужностей і запасів, швидше за все, приведе до зростання попиту, коли виробництво в Азії повністю відновиться.

Збільшення попиту на поповнення вичерпаних запасів у залежних галузях також матиме вплив на розподіл за видами транспорту. Зокрема, авіаційний сектор зазнає сплеску попиту, який одночасно зустрінеться з дефіцитом пропускнуої спроможності через обмеження та скасування загального повітряного руху в умовах тривалої кризи. Повітряний вантаж, швидше за все, буде користуватися підвищеним попитом через коротші строки поповнення запасів. Для того, щоб впоратися з волатильним перерозподілом потоків (вантажів) між видами транспорту, транспортні та логістичні компанії повинні використовувати свої глобальні мультимодальні мережі для зменшення тиску попиту на конкретні види перевезень та хеджування відповідних ризиків щодо використання активів [2].

Невизначеність та ризик властиві світовим надзвичайним ситуаціям у галузі охорони здоров'я. Транспортно-логістична галузь відіграє вирішальну роль у забезпеченні основних поставок необхідних товарів і є економічною основою залежних галузей промисловості та економіки. Ключовим фактором успіху є зменшення перебоїв у роботі критично важливих активів, персоналу та функціонуванні процесів шляхом активізації відповідних планів дій щодо пандемії, збільшення вдвічі укомплектування критично важливим персоналом та відкритої комунікації як з діловими партнерами, так і з працівниками з метою забезпечення того, щоб критично важливі процеси залишалися діючими.

Незважаючи на очікувану нестабільність у транспортній та логістичній галузі, основні наслідки COVID-19 мають гуманітарний характер. Майбутні загрози та виклики не знають кордонів, балансів чи галузей. При забезпеченні безперервного функціонування, особливо що стосується критично важливих ланцюгів постачання та найбільш постраждалих регіонів, основну увагу сектору потрібно спрямувати на людей, які забезпечують їх функціонування. Тісна співпраця з урядами, дотримання правил гігієни та техніки безпеки та забезпечення захисту працівників є головним пріоритетом бізнесу.

На сьогодні транспортно-логістична галузь є однією з найбільш динамічних та взаємопов'язаних галузей у світі. Діджиталізація уможливила постійно зростаючу інтеграцією процесів і засобів обміну інформацією. Тривалість та подальший розвиток пандемії неможливо повністю передбачити що, ймовірно, продовжуватиме мати значний вплив на глобальні ланцюги поставок. Однак логістична індустрія завжди була спрямована на налагодження зв'язків та зменшення коливання попиту, і, таким чином, добре готова до вирішення майбутніх завдань, якщо проявить єдність.

Використані джерела

1. Начальні матеріали онлайн. Транспортна логістика. URL: https://pidru4niki.com/18800413/ekonomika/transportna_logistika
2. Транспорт та логістика COVID-19: Час проявити єдність. URL: <https://home.kpmg/ua/uk/home/insights/2020/04/transport-and-logistics.html>

УДК 005:658.7

*Шулінок Марія**ВСП «Фаховий коледж транспорту та
комп'ютерних технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

ВПЛИВ ТРАНСПОРТУ НА ЖИТТЯ

Ключові слова: автомобіль, людина, транспорт, сучасність.

В нашому житті автомобіль відіграє важливу роль. Та спліном часу його роль зростає. Автомобіль – це оптимальний засіб пересування як в місті так і за його межами. На сьогоднішній день людина використовує транспорт для різних цілей. За допомогою транспорту легше дістатися до роботи, навчання, магазинів. А також відіграє важливу роль в економічному розвитку. По-перше, це саме використання автомобілів для перевезення пасажирів та транспортування вантажів. За допомогою: автобусів, тролейбусів, таксі і т.д. Основними факторами завдяки яким автомобілі стали невід'ємною частиною нашого життя є їхня швидкість та комфорт. Головним з «плюсів» авто є те, що він дозволяє економити час на дорозі. Тому це важливий аспект нашого життя і ми напряду від них залежимо [1, с. 295].

Але є і негативні наслідки впливу транспорту на людину. Науково підтверджені фактичні дані про вплив забруднення повітря, шуму та дорожньо-транспортних пригод на поведінку людей, їх фізичне та психологічне здоров'я.

У дослідженні APHEIS (Забруднення повітря та здоров'я: Європейська інформаційна система, <http://www.apheis.net>) оцінили вигоди для здоров'я зниження рівня в навколишньому середовищі PM10 у 16 містах Європи. За всіх інших однакових умовах у 9 французьких містах зменшення на 5 мкг/м³ запобігло б 1 561 летальних наслідків. Застосування аналогічного сценарію до 19 європейських міст дає оцінку в 5 547 (від 3 368 до 7 744) запобігання смертей. Якби вже було досягнуто рівня 20 мкг/м³ (який має бути введений у Європі в 2010 р.), то можна було б запобігти 11 855 летальних випадків при всіх інших рівних умовах [2, с. 624].

Ті результати показують, що невелике зниження рівня PM10 позитивно впливає на здоров'я населення у містах з помірною річною концентрацією PM10 у повітрі. Та незважаючи на ці небезпечні фактори люди все одно не можуть обійтися без автомобіля у світі великих відстаней. У світі де автомобіль давно перестав бути предметом розкоші, а став засобом пересування масового використання. Через те що автомобілі нерозривно пов'язанні зі всіма сферами діяльності вони стали невід'ємною частиною життя кожної людини тому в не лише засобом самовираження, а й засобом пересування [3, с. 240].

Використані джерела

1. Галабурда В. Г., Персианов В. А., Тимошин А. А. и др. Транспортная система: Транспорт, 1996. 295 с.
2. Николайкин М.И. Экология: Учеб. для вузов. 3-е вид. Москва: Дрофа, 2004. 624 с.
3. Троїцька Н. А. Єдина транспортна система: Підручник для студентів установ середовищ. проф. освіти. Київ: Видавничий центр «Академія», 2003. 240 с.

УДК 005:658.7

*Яловець Анна**ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

ЛОГІСТИКА ТУРИЗМУ ТА ЇЇ РОЛЬ В УКРАЇНІ

Ключові слова: транспортна логістика, різноманітність видів, галузі, актуальність напрямку.

Логістика туризму – це новітній науково-практичний напрямок, що вивчає логістичні особливості в туристичній сфері. Застосування логістичних методів в діяльності туристичних підприємств дозволяє значно підвищити їхню прибутковість. Можна сказати, що саме завдяки використанню транспорту і переваг кожного з видів транспортних засобів сучасний туризм досяг значного рівня розвитку [1, с. 51].

Але як і всі сфери нашого життя туризм зазнавав змін. Дослідження історії сфер туризму і транспорту дає підстави для виокремлення його етапів. Слід зазначити, що фахівці не дійшли до єдиного спільного висновку щодо цього питання. Згідно з книгою В. Сапрунової «Туризм: еволюція, структура, маркетинг» можна виділити такі етапи розвитку туризму протягом усього існування людства [2, с. 43].

Передісторія туризму – це перший етап, що починається від найдавніших часів і до початку XIX ст. На думку автора особливістю цього етапу, був «примітивізм» засобів пересування. Тобто до початку XIX ст. це був не туризм, а скоріше подорожі, в які люди вирушали через необхідність, для лікування, розширення торгівлі та паломництва.

Саме туризм починається з другого етапу, який поділяється на «елітарний» і «масовий». Авторка В. Сапрунова пов'язує розвиток туризму з активною еволюцією транспорту. Коли було винайдено пароплав і паровоз, та розширено мережу доріг у Європі, темпи розвитку туризму стали шалено зростати. А використання автомобіля як засобу пересування і появи на початку XX ст. – перших літаків взагалі вивели цю галузь на світовий рівень. Тож починаючи з XX ст. транспортний туризм, виокремився з усіх категорій подорожей, та почав самостійно розвиватися як галузь господарства [3, с. 12].

Транспортний туризм використовується в багатьох галузях, адже види транспорту що застосовуються для туризму дуже різноманітні. Від велосипедів та снігоходів, до приватних гвинтокрилів і парусних суден. Але класифікація транспорту, що використовується в туризмі здійснюється не за видом транспорту, а за способом, який турист обирає для подорожей зі свого постійного місця проживання у відвідувані місця. Такою, найбільш поширеною є міжнародна класифікація транспортних засобів що, розроблена UNWTO і поділяє транспортні перевезення на підставі використання природного середовища планети.

Через те, що транспортна логістика приймає участь в багатьох галузях вона стала нерозривно пов'язаною з економікою кожної з країн нашого світу. Рівно так само як і економіка країн залежить від рівня туризму. На нашу державу це правило також поширюється.

Наразі туристична галузь становить лише 1.4% ВВП України, та при цьому представляє собою неабиякий потенціал для подальшого розвитку. Так наприклад у 2019 році понад 14 мільйонів іноземців з Східної Європи та Росії, а також Західної Європи та США, відвідали Україну, а середній чек їх перебування в Україні склав 526 доларів.

В Україні за сферу індустрії гостинності відповідає Державне агентство розвитку туризму (ДАРТ), що є центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику в галузі туризму та курортів України. На сьогоднішній день Український туризм включає в себе як активні види відпочинку та спортивного туризму, так і подорожі пізнавального характеру, на базі багатой археологічної та релігійної історії країни. Які важко уявити без використання транспортних засобів та логістичних підходів.

Логістика туризму це сучасна, актуальна й настільки глобальна та різностороння спеціальність, що дозволяє запропонувати окрему навчальну дисципліну «Логістика туризму», яка, є новим науково-практичним напрямком, з яким туристична, географічна та педагогічна громадськість України хоч ще й не дуже ознайомена, але вже виявляє до нього зростаючу цікавість, відчуваючи високу ефективність застосування логістичних підходів у туристичній індустрії [4, с. 48].

Використані джерела

1. Сапрунова В. Туризм: еволюція, структура, маркетинг.
2. Смирнов І. Г. Бізнесові основи міжнародного туризму: Навч. пос. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2007. С. 47–53.
3. Погребецький М. Туризм та подорожі. Київ-Львів, 1948.
4. Смирнов І.Г. Логістика туризму: Навч.-метод. комплекс дисципліни за кредитно-модульною системою. Київ: КСУ, 2006. 56 с.

УДК 656:658.7

Яноха Вадим

*ВСП «Маріупольський фаховий коледж
Державного вищого навчального закладу
«Приазовський державний технічний
університет»*

ТРАНСПОРТНА ЛОГІСТИКА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ВИРОБНИЦТВА

Ключові слова: транспорт, інформаційні технології, логістика.

Транспортна логістика – один із найважливіших елементів в організації бізнес-процесів для будь-якого підприємства. Доставити сировину, забрати товар на склад, а потім привезти клієнту і зробити все це з мінімальними фінансовими та тимчасовими витратами – це основне завдання транспортної логістики для бізнесу. Що таке транспортна логістика?

Транспортна логістика – це система з організації доставки, а саме по переміщенню будь-яких матеріальних предметів, речовин тощо з однієї точки в іншу за оптимальним маршрутом. Один із основних напрямів науки про управління інформаційними та матеріальними потоками в процесі руху товарів. Іншими словами, транспортна логістика – це частина логістичної науки, спрямована на управління перевезеннями, постачанням та доставкою товарів та компонентів.

Нею вважається як розвезення продукту клієнтам на особистому автотранспорті, так і співпраця з іншими підприємствами, а саме:

- контроль вантажу під час транспортування;
- оптимізація показників перевезення.
- аналіз пунктів доставки та властивостей вантажу [1, с. 59].

На першому етапі визначається попередній маршрут, яким відбуватиметься транспортування. У цьому враховується географія території. Також відразу необхідно враховувати властивості вантажу, його вагу, обсяг, умови зберігання та перевезення. Вже цьому етапі стає зрозуміло, чи доведеться використовувати кілька видів транспорту, спеціалізоване устаткування чи проміжне зберігання вантажу.

Тип транспорту залежить від типу місцевості, маршруту, а також умов та частоти транспортування. У логістиці транспорт ділиться серед переміщення:

Оптимізація процесу з метою покращення якості транспортування та мінімізації витрат [2. с. 67].

Отже, при необхідності можуть бути включені додаткові послуги, наприклад митні послуги або страхування.

Виходячи з мети та функцій, можна визначити основні завдання, які вирішує цей розділ логістики:

- аналіз пунктів доставки, властивостей вантажу та побудова попереднього маршруту;
- вибір відповідного виду транспорту;
- вибір перевізника та логістичних партнерів;
- побудова маршруту з усіма ключовими точками;
- контроль вантажу під час транспортування;
- оптимізація показників перевезення;
- аналіз пунктів доставки та властивостей вантажу.

Слід зазначити, що використання сучасних методів роботи з рахуванням логістичних принципів робить процес доставки вантажу більш ефективним на різних підприємствах.

Використані джерела

1. Виробнича логістика: навч. видання / під ред. Танькова К. М., Тридід О. М., Колодізева Т. О. Харків: Інжек, 2004.
2. Логістика, конспект лекцій / під ред. Тридід О. М., Колодізева Т. О., Голофаєва І. П. Харків: ХНЕУ, 2004.
3. Бауерсокс Д.Д. Логистика: интегрированная цель поставок. Москва, 2001. 640 с.
4. Миротин Л.Б. Транспортная логистика: уч. пособие. Москва, 1996. 212 с.

СЕКЦІЯ 12

МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ

УДК 004:330

Поцелуйко Ігор

*Національний університет
«Чернігівська політехніка»*

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ

У сучасному світі інформаційні технології репрезентують собою комп'ютерну обробку будь-якої інформації з певним та заздалегідь відпрацьованим алгоритмам. Також це передача інформації на будь-які відстані за невеликий проміжок часу. Невід'ємною частиною цього процесу є зберігання великих обсягів інформації. Ми існуємо в епоху інформаційної цивілізації. Вона народжується в результаті розвитку та постійного вдосконалення інформаційно-комп'ютерні технології. Можна з упевненістю сказати, що інформаційні технології у зв'язку з комп'ютеризацією вийшли на новий рівень зберігання, передачі, сприйняття та обробки інформації.

З упевненістю можна заявити про те, що технологія інформаційних технологій – це досить витратна галузь, яка вимагає до себе високої підготовки фахівців, а також наукомісткої техніки. Але, незважаючи на це, дана реалізація можна порівняти з революційними перетвореннями.

Щодо інформаційної економіки, то треба сказати, що вона змінила багато аспектів і фактів економічної реальності, ним належить функція грошей, що впливають з загального еквівалента трудомісткості з часом перетворилися на засіб розрахунку. Також плодом розвитку інформаційних технологій є системи оплати та віртуальні банки [2].

В економіці та бізнесі інформаційні технології застосовуються для таких операцій, як сортування, обробка, агрегування даних, також для організації взаємодії обчислювальної техніки та учасників процесу. Безперечно, застосування інформаційних технологій служить і для задоволення інформаційних потреб, оперативного зв'язку.

Необхідно торкнутися освітньої складової, яка пов'язана із застосуванням інформаційних технологій в економіці. Для того, щоб інформаційні технології функціонували у повній мірою, необхідно вміти використовувати їх із повною віддачею. В наслідок цього багато управлінців приділяють велику увагу навчання персоналу, а також моніторингу нових розробок у економіці у сфері інформаційних технологій.

У результаті інформаційні технології в економіці загалом вигляді можна визначити як сукупність дій над економічною інформацією за допомогою комп'ютерної техніки для отримання оптимально необхідного результату.

В управлінні економікою створення та функціонування інформаційних систем безпосередньо пов'язано розвитком інформаційної технології, тобто головної складової частини автоматизованих інформаційних систем. Автоматизована інформаційна технологія – це

така інформаційна технологія, в якій для зберігання, передачі, збору та обробки даних використовуються методи та засоби обчислювальної техніки та систем зв'язку.

Важливо помітити, що попит, який зростає в умовах ринкових відносин на інформацію та інформаційні послуги, призводить до того, що сучасна технологія обробки інформації орієнтована застосування значної частини технічних коштів, до яких, перш за все, відносяться електронні обчислювальні машини та засоби комунікації. У зв'язку з цим створюються обчислювальні системи та мережі різних конфігурацій, метою яких є не лише накопичення, а й максимальне наближення термінальних пристроїв до робочого місця фахівця чи керівника. Саме це і стало величезним досягненням багаторічного розвитку автоматизованої інформаційно технології.

Як відомо, суть економічної інформаційної системи полягає у обробці відповідних відомостей. Безпосередньо предметною областю тут є бухгалтерський облік, статистика, страхова, банківська, кредитно-фінансова діяльність, а також до них відносяться інші види комерційної діяльності. Для користування економічної інформаційної системи на робочому місці потрібно її спроектувати із використанням інформаційних технологій [1].

Слід зазначити, що раніше процес проектування системи був відокремлений від обробки інформації предметної галузі. На даний момент його існування теж відбувається самостійно, вимагаючи від спеціалістів проектувальників найвищої кваліфікації. Так, на даний момент існують інформаційні технології в економіці, вони доступні як будь-якому користувачеві, а й дозволяють поєднати процес проектування – окремих компонентів системи із обробкою інформації. Цим може бути електронна пошта, електронний офіс, текстові та табличні процесори. Створення доступних інформаційних технологій для простого користувача продовжується. В економіці інформаційні технології мають на увазі використання комп'ютерів, телефонного зв'язку, кабельного телебачення, розмножувальної техніки, випуск навчальних програм та інше. На тлі розвитку ринкових відносин з'являються нові види підприємницької діяльності, цей розвиток стосується створення фірм, діяльністю яких є інформаційний бізнес, розробка інформаційних технологій, розповсюдження компоненти автоматизованих систем. З використанням всього цього вдається не тільки швидко та ефективно поширювати та використовувати інформаційні технології, але і, звичайно ж, створювати їх у величезному різноманітті. Необхідно розуміти той факт, що економічна інформація – це невід'ємна та важлива складова всього процесу.

На даний момент спостерігається тенденція до об'єднання різних типів інформаційних технологій в єдиний комп'ютерно-технологічний комплекс, він зветься інтегрованим. Найбільш значними у ньому є кошти комунікації, які забезпечують не лише широкі можливості автоматизації управлінської діяльності, а також безпосередньо є основою створення найрізноманітніших мережевих варіантів автоматизованих інформаційних технологій. До них відносяться: локальні, багаторівневі, розподілені, глобальні обчислювальні мережі, електронна пошта, цифрові мережі інтегрального обслуговування. Усі вони безпосередньо орієнтовані на технологічну взаємодію сукупності об'єктів, які утворені пристроями передачі, накопичення, обробки та зберігання, а також захисту даних, які в сукупності є інтегрованими комп'ютерними системами обробки даних високої складності, де практично не обмежені експлуатаційні можливості для реалізації управлінських процесів економіки [3].

Підсумовуючи, можна зробити висновок про те, що нові інформаційні технології є основою переходу суспільного розвитку від індустріальної до інформаційної епохи у світовому масштабі.

Використані джерела

1. Карімов Г. І. Інформаційні системи і технології в управлінні організаціями : навчальний посібник. Дніпродзержинськ: ДДТУ, 2014. 141 с.
2. Оксанич А. П. Інформаційні системи і технології маркетингу : навчальний посібник. Київ : Професіонал, 2008. 320 с.
3. Татарчук М. І. Корпоративні інформаційні системи: навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2005. 291 с.

СЕКЦІЯ 13

ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

УДК 005:658.7

Вихор Ірина

ВСП «Козелецький фаховий коледж
ветеринарної медицини
Білоцерківського національного
аграрного університету»

ІСТОРИЧНА ДОЛЯ СОБОРУ РІЗДВА БОГОРОДИЦІ

Місто Козелець своїм виглядом нітрохи не відрізняється від інших своїх братів – повітових українських міст... одним словом, містечко нічим не прикметне, та все-таки проїжджий, якщо він не спить, коли міняють коней, або не закушує в пана Тихоновича, то неодмінно замилується величним храмом граціозної растреллівської архітектури, що його побудувала Наталка Розумиха – писав Т. Г. Шевченко.

Величний Собор Різдва Богородиці знаходиться у містечку Козелець Чернігівської області. Його відносять до найкращих архітектурних витворів XVIII ст. в Україні та тогочасній Російській імперії [2, с. 220]. Собор споруджено у 1752–1763 роках на замовлення графині Наталії Розумовської, матері Кирила та Олексія Розумовських архітекторами Іваном Григоровичем-Барським та Андрієм Квасовим. Будівництво проходило під пильним контролем гетьмана Кирила Розумовського. Будівельні роботи проводилися силами кріпаків, яких було зведено з усіх навколишніх сіл. Собор Різдва Богородиці є пам'яткою архітектури національного значення, охоронний номер 843 [2, с. 220].

Храм зведено у бароковому стилі петербурзької школи з використанням елементів української архітектури. Собор мурований, двоповерховий, п'ятикупольний, хрещатий за планом. Собор має гарний ліпний декор стін, що поєднує форми бароко, рококо і класицизму. Храм двоюрисний. На першому ярусі знаходиться тепла церква Адріана і Наталії, що первісно планувалася як усипальниця для родини Розумовських, потім крипта, де і було поховано Н. Розумовську. На другий ярус (власне собор) з трьох боків ведуть вигнуті сходи у напівкруглих ганках з відкритими колонадами. Крім собору у храмовий комплекс входить дзвіниця, яка була побудована в 1766–1770 роках за проектом Андрія Квасова архітектором С. Каріним [3, с. 19]. Вона є квадратною в плані, чотириюрсна. Перший ярус оформлено рустом, другий – тосканським орденом, третій – іонічним, четвертий – коринфським. Увінчує дзвіницю барокова верхівка. Висота дзвіниці з хрестом 50 м [1, с. 655].

В інтер'єрі панують центральна баня і багатоярусний різьблений з липи іконостас XVIII ст., створений, як вважають, за участю архітектора Растреллі. Образи в іконостасі написані у стилі бароко. Складається він з 50 (було 80) автентичних ікон. Ікони писав Григорій Стеценко, різьбу виконав Сисой Шалматов. Г. Стеценко написав портрети Наталії

Розумовської, Єлизавети Петрівни та Кирила Тарловського. В олтарі собору знаходиться портрет цього священика з напівстертим підписом автора знизу [5, с. 8]. П'ятирусний різьблений іконостас заповнює всю східну частину собору. За наказом Єлизавети Петрівни іконостас був подарований Розумовським для собору Різдва Богородиці. Створювався він для Смольного монастиря. Для собору він виявився великим, і барокові частини іконостасу були встановлені в Трьохсвятительській церкві у селі Лемеші. Цей іконостас був використаний як зразок при створенні сучасного іконостасу Катерининської церкви у Чернігові, що був освячений у грудні 2016 року.

В 1762 році померла Наталія Розумовська, яка була фундаторкою собору. Це на деякий час призупинило будівництво собору. Ще перед смертю Наталія Дем'янівна планувала створити фонд для постійної підтримки храму у належному стані, але так і не встигла цього зробити [3, с. 19]. Перші реставраційні роботи почалися після пожежі 1848 року. Богослужіння в церкві Адріана і Наталії зупинилися в 1895 році, церква потребувала термінового ремонту.

У XIX ст. змінено форми бань. Двоярусне барокове вінчання дзвіниці після пожежі 1848 року замінено сферичною банею зі шпилем.

В 1905 році було створено комітет по відновленню храму під головуванням протоієрея Федора Левицького. Кошти на реконструкцію храму надавали всі небайдужі люди, які прагнули відновити богослужіння. Собор Різдва Богородиці був діючим до 1934 року. Значна частина церковного інвентаря була втрачена в 30 р. XX ст.

Під час німецької окупації містечка Козелець храм було перетворено спочатку на конюшню, а з часом на місце утримання військовополонених. Багато написів полонені зробили на стінах храму, залишаючи про себе вісточку рідним, близьким і знайомим. Під час бомбардування згоріли бані куполів, руйнування зазнала дзвіниця. Зберігся іконостас, через занедбаний вигляд він не привернув уваги окупантів. Собор був розграбований.

Після закінчення війни в соборі Різдва Богородиці була розміщена заготівельна контора, де зберігали і квасили овочі. Також розміщувався склад для всякого товару.

У 1946 році були розпочаті реставраційні роботи, але проводились вони досить повільно. В 1970 році реставрацією собору займалась Чернігівська міжобласна спеціалізована науково-експериментальна майстерня. Загалом собор реставрували у 1961 – 1982 роках.

У 1991 році собор Різдва Богородиці було передано Українській православній церкві Московського патріархату. Реставраційні роботи проводились на пожертви прихожан.

Урочисте відкриття собору відбулось в серпні 1993 року митрополитом Антонієм Чернігівським та благочинним протоієреєм Михайлом Терещенком. Копії ікон для оновленого іконостасу були написані місцевими художниками Ю.Г. Приліпком, І.Г. Губрієм та іншими. Собор Різдва Богородиці є діючим і донині.

Національний банк України в серії «Пам'ятки архітектури України» ввів в обіг ювілейну монету «Собор Різдва Богородиці в Козельці» номіналом 10 гривень.

Використані джерела

1. Вечерський В. Пам'ятки архітектури й містобудування Лівобережної України: Виявлення, дослідження, фіксація. Київ, 2005.
2. Вечерський В. В. Різдва Богородиці собор у Козельці. *Енциклопедія історії України* : у 10 т. / гол. ред. В. А. Смолій. Київ : Наукова думка, 2012. Т. 9. 944 с.
3. Кійкова С. І. Козелець. Київ : Видавництво Дім Дмитра Бураго, 2009. 80 с.
4. Кудрицький А. В. Чернігівщина : енциклопедичний довідник. Київ : УРЕ, 1990. 703 с.
5. Пенський А. Архітектурна велич Козельця. Чернігів, 2002. 44 с.

УДК 005:658.7

*Зайко Сергій**Борзнянський аграрний фаховий коледж*

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВЧОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ: НА ПОЧАТКУ ШЛЯХУ ДО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ І ДЕМОКРАТІЇ

Ключові слова: законодавча влада, орган законодавчої влади, етапи розвитку законодавчої влади, парламентаризм, демократія.

Досвід демократичних традицій побудови суспільства є надзвичайно цінним для сучасного українського суспільства. Звідси випливає актуальність знань про досвід попередніх поколінь на початковому етапі виникнення і функціонування системи органів законодавчої влади.

Початковий етап розвитку законодавчої влади в Україні – це часи існування східнослов'янських племен на території сучасної України (VI-IX ст.), їх згуртування навколо Києва, становлення і розвитку державності Києво-Руської держави (IX-XIII ст.).

Характерна особливість даного етапу розвитку законодавчої влади – поява та розвиток законодавчих інститутів, які ще не можна назвати демократичними у сучасному розумінні цього терміну через вузькостановий характер, значні соціальні обмеження.

Проте вже у давніх східних слов'ян і киево-руському суспільстві з'являються владні інституції, які мають ознаки парламентаризму.

Зокрема, Прокопій Кесарійський подає відомості про те, що слов'яни та анти всі справи вирішують спільно, через діяльність народного зібрання [1, с. 32]. Цей факт дає підстави вважати, що у наших предків – східних слов'ян, – діяла пряма демократія.

У Києво-Руській державі державна, у тому числі й законодавча, влада головним чином зосереджувалася в руках князя, проте маємо відомості й про інші владні інституції, які певним чином могли впливати на законодавчу діяльність:

– князь поєднував у своїх руках всі гілки державної влади, мав право на прийняття нових законів та зміну старих;

– народне віче було виразником волі вищих соціальних верств, нагадувало племінні збори східних слов'ян; являло собою збори вільних людей міста, які могли укласти з князем «ряд» (договір) або відмовляти йому в цьому; на землях сучасної України віче не мало чітко визначеної компетенції і скликалося не в черговому порядку, а залежно від якоїсь надзвичайної причини (наприклад, повстання, загроза воєнного вторгнення);

– князівська рада (снем) приймала спільні рішення князів як найвищих феодалів [1, с. 57]; насправді князівські ради являли собою наради, на яких були присутні не тільки князі, а й їх представники, боярство і дружина, тобто основною спрямовуючою силою були феодалні групи; це була своєрідна форма державного правління, спосіб вирішення важливих спірних питань;

– боярська рада як вищий орган знаті була підконтрольна князеві і відстоювала інтереси бояр як правлячого стану; не була постійно діючим інститутом влади, підпорядковувалася князеві, але могла активно впливати на державне життя, будучи противагою князівській владі (найяскравіше це проявилось у Галицько-Волинському князівстві) [2, с. 30].

Звісно, на законодавчу владу найбільший вплив з усіх названих інституцій мав князь. При цьому законодавчі функції не були чітко відмежовані від виконавчих і судових, адже здійснювалися особисто самим князем. Проте починаючи з XI ст. влада князя певним чином обмежувалася іншими владними інституціями [3, с. 21].

Оскільки парламентаризм – це форма державного керівництва суспільством, якій притаманні керівна роль представницького органу в системі органів держави, то говорити про його наявність в такому значенні немає підстав.

Жодна з інституцій не набула парламентських форм і не перетворилася в постійний державний орган з чітко визначеним складом, компетенціями, порядком роботи та функціями. Натомість умовно можна назвати витоками українського парламентаризму періоду Київської Русі діяльність віча, боярської ради та князівського (феодалного) з'їзду, адже вони характеризувалися такими ознаками як колегіальність, спільне вирішення важливих питань, протистояння князівській владі.

Отже, витоки законодавчої влади в Україні сягають своїм корінням у часи східнослов'янських племінних державних утворень та феодального суспільства Київської Русі. Це ще не були законодавча влада і парламентаризм у сучасному розумінні, але це були перші цеглини, покладені до їх фундаменту, на якому в майбутньому зросте будівля українського парламентаризму та демократії.

Використані джерела

1. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. Київ: Т-во «Знання», 2000. 662 с.
2. Кузьминець О., Калиновський В. Історія держави і права України. Київ: Україна, 2002. 448 с.
3. Захарченко П. П. Історія держави і права України. Київ: Атіка, 2005. 368 с.

УДК [94:37](477)

Кухаренко Ганна

*ВСП «Фаховий коледж транспорту
та комп'ютерних технологій
НУ «Чернігівська політехніка»*

СОФІЯ РУСОВА – ПЕДАГОГ, ДЕРЖАВНИЙ ДІЯЧ, ПРОСВІТИТЕЛЬ

Ключові слова: педагогіка, національна школа, самоврядування. дошкільне виховання, концепція українського дитячого садка, статус жінки.

В історії української суспільно-громадської думки, просвітницького руху кінця XIX – першої чверті XX ст., помітною особистістю була Софія Федорівна Русова (1856–1940 рр.) – український вчений-педагог, історик, етнограф, мистецтвознавець, літературний критик, визначний представник української культури за рубежом, державний і громадський діяч, письменниця, одна з організаторів жіночого руху [5, с. 1].

Народилася Софія Русова 18 лютого 1856 року в аристократичній родині в селі Олешня Городнянського повіту (нині Ріпкінський район) Чернігівської губернії. Батько Федір Ліндфорс – швед за походженням, був відставним російським офіцером, мати – Ганна Жерве – французенка, високоосвічена й інтелігентна жінка, яка рано пішла з життя. Вихованням Софії займався батько і старша сестра Марія та няня, проста українська селянка,

про яку з теплою згадувала Софія все життя. Були й гувернантки, які навчали іноземним мовам: французької, англійської та німецької. Дитячі роки її пройшли у спілкуванні та іграх з селянськими дітьми, спостереженнями за працею селян і їх злидненным життям. Батько мав ліберальні погляди, користувався повагою селян, які у роки земельної реформи обрали його своїм мировим посередником. Сестра Марія відкрила школу в селі Олешня для навчання селянських дітей. Частими гостями у садибі Ліндфорсів були прогресивні представники української інтелігенції. Ці перші родинні враження зародили в чулій душі дівчинки паростки демократизму й народності [2, с. 1].

Початкову освіту Софія здобула вдома. В десять років вона вступила до третього класу найпрестижнішої у Києві Фундуклеївської жіночої гімназії, яку закінчила у 1870 році з золотою медаллю. У Києві Софія разом із сестрою Марією потрапили у середовище українських інтелігентів-просвітителів, зокрема родини Лисенків-Старицьких. Пізніше Софія Федорівна згадувала: «...з цим знайомством у наше родинне життя вперше вступив український елемент». Сестри Ліндфорс відвідують збори Київської громади, спілкуються з П. Чубинським, М. Старицьким, М. Лисенком, М. Драгомановим. Їхнє духовне життя не розходиться з громадським. У 1871 р. вони заснували в Києві перший дитячий садок [1, с. 1].

У 1874 році Софія Федорівна одружилася з Олександром Русовим. О. Русов, як статистик, мав часті переїзди: Чернігів, Ніжин, Херсон, Полтава, Одеса, Київ – і де б не перебувала родина Русових, Софія Федорівна активно включалася в роботу місцевих громад, просвіт: у відкриття дитячих садків, початкових шкіл, книгозбірень, підготовку вистав, лекторіїв, видання літератури тощо. Софія засновує першу в Чернігові громадську бібліотеку. Царський уряд прискіпливо стежив за розгортанням національно-визвольного руху в Україні. Протягом періоду з 1880 по 1905 роки Софію Федорівну заарештовували п'ять разів, проте це не схитнуло її переконань, а лише посилювало їх, загартувало її волю у боротьбі за національно-культурне відродження України, передусім її мови та національної системи виховання, як основних засобів формування національної свідомості народу [2, с. 1].

Під час революції 1905 р. вона працює в комісії, створеній Академією наук для визнання української мови, з її ініціативи був скликаний з'їзд народів російської держави, на якому порушувалось питання про надання повної автономії кожному народу в економічному і культурному житті, створення шкіл для всіх народів з рідною мовою навчання, а також бере активну участь у Всеросійському з'їзді вчителів. У 1906 р. С. Русова видає «Український буквар», в основу якого взяла розробки О. Потебні, який ще в 1860-х рр. працював над підручником для українських недільних шкіл. Це був сміливий крок, бо таких підручників українською мовою російська цензура не пропускала, до того ж революція пішла на спад, і в країні посилювалась реакція [4, с. 13].

Педагогічний талант С. Русової повною мірою розкрився в її вчительській практиці й теоретико-методологічних працях. З 1909 року Софія повернулася до Києва, починає викладати на Вищих курсах А. Жекуліної та у Фребелівському педагогічному інституті. Разом із Г. Шерстюком та С. Черкасенком Софія організувала та редагувала журнал «Світло» (1910-1914 рр.), який був присвячений питанням шкільного, позашкільного та сімейного виховання, висвітлював проблеми української культури і науки [1, с. 1].

З утворенням Української Народної Республіки Софія Русова входить до Центральної Ради і Секретаріату освіти, в якому очолила відділ дошкільної і позашкільної освіти, брала участь у створенні програми розвитку національної школи, сприяла активізації процесу дерусифікації шкіл і влаштуванню курсів українознавства. Вона особисто складала підручники з географії і французької мови, популярні історико-географічні нариси для самоосвіти [1, с. 1].

С. Русова бере саму активну участь в освітянських форумах: Всеукраїнському з'їзді вчителів (квітень 1917 р.), на якому була створена Всеукраїнська вчительська спілка, яку очолила С. Русова; Всеукраїнському професійному вчительському з'їзді (серпень 1917 р.), на якому було вироблено план націоналізації освіти та організації українського вчителства. На II Всеукраїнському з'їзді вчителів спільно з органами місцевого самоврядування (серпень 1917 р.), присвяченому проблемі націоналізації освіти, з основною доповіддю виступила Софія Федорівна. Вона наголошувала, що «доля, щастя нашого народу залежить від того, як

ми проведемо в житті дороге, велике гасло: вільна національна школа для виховання вільної свідомої дужої нації». На думку С. Русової, щоб успішно виконати це своє призначення, школи в Україні мають бути різними за змістом, формами, методами і організацією навчання і виховання, але всі вони повинні бути національними за своєю сутністю, передусім навчання в оновленій школі повинно вестися рідною мовою, учні мають глибоко пізнавати рідне фізичне й соціальне оточення [4, с. 14].

Позитивну оцінку дала С. Русова і такій виховній технології як шкільне самоврядування, яке на початку ХХ століття розвинулося у практиці прогресивних шкіл США, Німеччини, Великої Британії та інших країн Європи і поширювалося на такі напрямки роботи школи: активна участь дітей у вирішенні питань внутрішньошкільного життя; організація праці – виконання у шкільних майстернях замовлень населення, робіт для задоволення власних потреб; випуск власної шкільної газети (як правило, щотижневика), у якій висвітлювалися новини шкільного і міського (чи сільського) життя; організація учнівських клубів та об'єднань; організація зв'язків із зовнішнім світом – зустрічі з вченими, державними і громадськими діячами тощо. Сьогодні школи мають певний досвід учнівського самоврядування, конкретні, специфічні для кожної школи форми його організації, органи самоврядування. Як педагог-психолог С. Русова відзначила, що діти-підлітки впливають один на одного сильніше, ніж дорослі на дітей. Саме на цій ідеї, з її точки зору, має базуватися діяльність дитячих і молодіжних клубів, організацій і об'єднань, історія яких сягає античної епохи, часів Українського ренесансу – зокрема Києво-Могилянської академії, розвитку світового скаутизму та пласту в Україні [3, с. 6].

7 листопада 1917 р. С. Русова виступила співзасновником Педагогічної Академії для підготовки вчителів українознавства. У Києві, Одесі, Катеринославі (нині Дніпро) за її підтримки при університетах створювалися факультети з українською, єврейською, польською мовами викладання. Були підготовлені плани про відкриття українських гімназій в містах України. Сама Софія Федорівна очолює українське відділення у Фребелівському інституті і читає лекції з педагогіки українською мовою, розробляє концепцію українського дитячого садка, яку виклала у праці «Дошкільне виховання» (1918 р.), розробляє основні засади позашкільної роботи і викладає їх у праці «Позашкільна робота і засоби її проведення». Після відкриття у Кам'янці-Подільському українського університету С. Русова на запрошення І. Огієнка, ректора університету, викладає там педагогіку. Як досвідчений педагог, відомий вчений, член Центральної Ради і Міністерства освіти, голова Всеукраїнської учительської спілки С. Русова виступає одним із фундаторів та членів редакційної колегії часопису «Вільна українська школа» (1917–1920 рр.) [4, с. 14].

Після остаточного приходу до влади більшовицького уряду С. Русова зневірилась у можливості національного відродження України, зазнає переслідувань з боку нової влади і це змушує її емігрувати до Чехословаччини, яка на той час стала осередком української культурної еміграції. У Празі С. Русова веде активну педагогічну і науково-видавничу діяльність: бере участь у створенні і діяльності Українського Високого педагогічного інституту, української гімназії, Української Академії в Падебрадах, захищає докторську дисертацію з соціальної педагогіки, керує дитячим притулком для дітей емігрантів і одночасно веде велику роботу з підготовки і видання монографій і підручників: «Єдина діяльна (трудова) школа», «Нова школа соціального виховання», «Теорія і практика дошкільного виховання», «Дидактика», «Нові методи дошкільного виховання», «Теорія педагогіки на основі психології», «Історії педагогіки», «Соціальна педагогіка» та ін. [4, с. 14].

С. Русову завжди глибоко хвилювало жіноче питання. З молодих літ вона обстоювала ідею про важливу роль жінки в загальнокультурному житті країни, підготувала книгу про визначних українських жінок. Вона постійно проводила велику роботу серед жінок, залучаючи їх до громадських справ. В еміграції С. Русова брала активну участь у жіночому русі та очолювала Всесвітній союз українок [1, с. 1].

Отже, Софія Федорівна Русова прожила довге, важке, але щасливе життя. Її творчий доробок є внеском у скарбницю не тільки української, а й світової педагогіки. Її педагогічні ідеї є сучасними, науковими, народними і набувають особливого звучання в час

кардинальних змін в освітньому та виховному процесах, що постали у зв'язку з розбудовою вільної, самостійної України. Як гасло звучать і сьогодні слова С. Русової: «В наші часи бути гарним педагогом – це бути справжнім реформатором майбутнього життя України, бути апостолом Правди й Науки. Тільки великими зусиллями таких апостолів Україна матиме чесних діячів-патріотів, вмілих практичних робітників і соціально об'єднану, інтелектуально розвинену народну масу» [4, с. 17].

Використані джерела

1. URL: <http://ped.kpnu.edu.ua/2021/02/17/pedahohichna-spadshchyna-sofii-rusovoi/>
2. URL: <https://msmb.org.ua/biblioasuresursi/bibliografiya/osobistosti/sofiya-rusova-zhinka-yakoyu-pishayemosy/>
3. URL: http://www.ndu.edu.ua/storage/2016/PS_Sofii_Rusovoi.pdf
4. URL: <http://biography.nbuv.gov.ua/data/data/bibliogr/2839.pdf>
5. URL: <https://ddpu.edu.ua/images/stories/news/2016/feb/10/03/1.pdf>

УДК 94(477)«1648/179»

Мищенко Еліна

*ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

КОЗАЦЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ НА ЗАПОРІЗЬКІЙ СІЧІ

Ключові слова: козацьке самоврядування, влада, адміністрація, держава, управління, козацтво, Україна, кошовий отаман, загальна рада, військова старшина, кіш, паланка, десятник.

Козаки Запорізької Січі вирішували проблеми, які торкалися тогочасного життя українців, а також мали вплив на майбутнє українського народу. Щоб взяти на себе таку важку відповідальність, вони сформували чітку систему правил і ретельно її дотримувались. Завдяки такому веденню справ Запорізька Січ та регіони України під впливом козацтва були добре впорядковані. За давнім звичаєм предків керувати своїми землями, за глибоко вкоріненими традиціями, козаки вирішували всі питання на загальних зборах. Михайло Грушевський підтвердив це у VII томі своєї «Історії України-Руси»: «Козаччина по суті є старим побутовим явищем, викликаним сусідством українського народу з кочовим хижацьким степом» [2, с. 1].

Запорізька Січ поділялась на військове та територіальне управління нею. Як військо, запорізька громада була поділена на 38 куренів і по території – спочатку на 5, потім на 8 паланок. Вищим органом козацької автономії була загальна (військова) рада. На ній вирішувались найважливіші питання. Військовий комітет збирався регулярно у визначений час – 1 січня і 1 жовтня кожного року, а за потреби й в інші дні. Крім загальних військових рад існували також курені (сходки). Вони збиралися для вирішення термінових справ. А на паланкових сходках розглядалися дрібні господарські питання [3, с. 1].

Запорізьке козацтво започаткувало свою адміністрацію. Найважливішими її ланками були військові начальники – кошовий отаман, військовий суддя, військовий осавул, військовий писар, курінний отаман; військові чиновники – булавничий, хорунжий, довбиш, пушкар, гармаш, тлумач; похідні й паланкові начальники – полковник, писар, осавул. Кожен з них мав свою справу, до виконання якої, підходив зі старанністю [1, с. 1].

Кошовий отаман, військовий суддя і військовий писар, а в деяких випадках і курінні отамани, становили військову старшину. Вони обиралися військовою радою 1 січня і перебували на посаді один рік. Військова старшина займалася адміністративними і судовими справами Січі. Тут слід зазначити, що вона також могла брати участь у судових рішеннях. Акти, що збереглися до нашого часу, свідчать про наявність у запорожців письмово затверджених прав та законів. Таких як, право першої позики або право давнини володінь [5, с. 1].

Кошовий отаман зосереджував у своїх руках військове, адміністративне, судове й духовне владування, наглядав за Запоріжжям, керуючись звичаями і традиціями козацтва. А у воєнний час він був головним командиром і мав необмежену владу. При всій повноті влади кошовий отаман мав свої обмеження.

Військовий суддя був другою після кошового отамана посадовою особою у війську. Його основний обов'язок – здійснення суду над козаками [1, с. 1]. Військовий писар стежив за канцелярією і вів усі письмові справи війська. Він також міг отримувати завдання, що не стосувалися його прямих обов'язків. Наприклад, писарі Іван Ковалевський та Матвій Домаха в 1760 та 1761 роках відводили сіножаті російським військам [4, с. 1].

Осавул мав судові, воєнні та фінансові завдання, які змінювалися в його роботі в залежності від наказів полковника. Доводилося йому виконувати і церемоніальні функції, як, наприклад, Микиті Плакидину, який у січні 1758 року супроводжував кошового отамана Григорія Лантуха, що повертався з Глухова до свого зимівника [2 с. 1].

Після військової старшини йшли курінні отамани, які забезпечували козаків усім необхідним, а також зберігати гроші та майно козаків у скарбниці. А виконувати їхні обов'язки їм допомагали військові чиновники.

Військовий довбиш відав полковими литаврами, відповідав за стягнення податків і торгового мита. Військовий пушкар завідував запорізькою артилерією та в'язницею. Військовий тлумач був перекладачем. Військовий булавничий, бунчужний і хорунжий відповідно зберігали булаву, бунчуки, а також хоругву [1, с. 1].

Безпосередньо за військовою старшиною стояла старшина похідна і паланкова. Вона діяла за межами Січі і вважалася вищою від військових чиновників. Похідний полковник був начальником певної частини війська, маючи кілька загонів козаків. Паланковий полковник фактично виконував функції отамана на підвладній йому території [3, с. 1].

Аналізуючи організацію козацького самоврядування, яке склалося в Запорізькій Січі, можна побачити, що саме тоді почалося зародження теперішньої української організації. Козаки зробили суттєвий внесок не тільки в об'єднанні українських земель, а й у тогочасному та майбутньому самоврядуванні на цій території. З плином часу, такий спосіб управління вдосконалювався і врахував недоліки керівництва у період козацтва. Бо хоча на початку створення Запорізької Січі у ній панував чіткий порядок, згодом ця система зазнала деяких негараздів. Наприклад, окремі ланки управління шукали користі особисто для себе. Звичайно, до наших часів система управління дійшла у зміненому вигляді. Але це було необхідно для сучасного суспільства.

Використані джерела

1. URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/history/35756/>
2. URL: https://www.dnipro.lib.dp.ua/palanka_kozaki_otamani
3. URL: <https://uahistory.co/book/berest/3.html>
4. URL: https://pidru4niki.com/1081080654913/pravo/kozatske_samovryaduvannya
5. URL: https://protocol.ua/ru/sudi_i_pokarannya_u_kozakiv/

УДК 94(477.54)«1648/179»

*Наумова Анастасія**Лозівська філія
Харківського державного
автомобільно-дорожнього коледжу**Науковий керівник:
Дмитро Міненко, викладач історії,
Лозівська філія
Харківського державного
автомобільно-дорожнього коледжу*

ПЕРШІ СВДЧЕННЯ ПОЯВИ КОЗАКІВ НА ТЕРЕНАХ ЛОЗІВЩИНИ

В наш час активно посилюється інтерес до минулого України, особливо до козацького періоду. Донедавна слідів козацьких поселень на теренах Лозівщини не було відомо, що досить дивно, оскільки частина сучасного Лозівського району входила з середини XVIII століття до Орільської паланки Нової Січі [1, с. 298]. Це були не порожні, а навпаки, густо залюднені землі.

Через швидке збільшення кількості населення Самарської паланки у 1766 році з неї була виділена Орільська паланка. До складу її складу входили землі які розташовувалися між річками Орільлю й Самарою, у східній частині майбутніх Новомосковського й західній Павлоградського повітів. Господарською спеціалізацією паланки було землеробство та скотарство, зокрема розведення коней. Активно втягувалась вона і в торгіві відносини. Виділяли її серед інших паланок також значні лісові масиви, охороні яких Кіш Запорозької Січі приділяв велику увагу [2, с. 196].

Свідчень присутності поселень козацького періоду на території нинішньої Лозівщини небагато, але спробуємо їх проаналізувати.

Співробітниками Лозівського краєзнавчого музею проводились археологічні розвідки з метою знаходження підйомного матеріалу 18 ст. на території району. За кількістю знахідок даного періоду можна виокремити с. Миколаївка. Село Миколаївка знаходиться на правому березі річки Мала Тернівка в південно-західній частині Лозівського району неподалік з межею Юрїївського району Дніпропетровської області[3, ст.3].

В різний час у Миколаївці було знайдено місцевими жителями кілька монет початку-середини 18 ст. Найбільш рання з них – срібна копійка-лусочка Петра I, що датується кінцем 17 – початком 18 ст. Знайдено також кілька монет часів Ганни Іоанівни – полушки 1732, 1735, 1738 років, а також монети Єлизавети Петрівни – дві денги 1749 року та 5 копійок 1761 року. А також відомо про знахідки монет часів Катерини Другої.

Найбільша кількість знахідок – це фрагменти сіроглиняного та білоглиняного гончарного посуду, які за аналогіями можна датувати серединою 18 ст. Головним чином, це горщики, а також покришки до них.

Знайдено кілька фрагментів скляного посуду – фрагмент ніжки келиха білого кольору та кілька фрагментів пляшок-штофів. Це, безперечно, так зване гутне скло середини 18 ст., на це вказують певні технологічні особливості.

Хочеться відмітити і 16 фрагментів керамічних декоративних кахлів, прикрашених рослинним та геометричним орнаментом, а також так звані «фішки», виточені з фрагментів кахлів та гончарного посуду.

Відмітимо також фрагменти масивних залізних підковок до взуття. Їх знайдено в кількості 6 шт. Вони мають шипи у верхній частині, і кріпилися верхнім ребром до задньої

частини підошви. Такі підковки кріпилися до м'якого взуття без підборів, тому виконували їх функцію. Дослідники кушнірського та шевського ремесла середньовічної Польщі відносять таку форму взуття до східного типу. У другій половині 17 ст. у Річ Посполиту почав проникати західноєвропейський тип взуття – з підборами. Але українське населення продовжувало користуватися звичним для себе взуттям ще ціле століття [4, с. 168].

Серед знахідок з металу є кресало, фрагмент оковки заступа, свинцеві кулі від гладкоствольної зброї.

Присутність козаків в наших краях простежується і в географічних назвах. Територією нинішнього Лозівського району протікає річка Бритаї (на узбережжі якої я і проживаю в селі Новонадеждине), а також тут знаходиться однойменне озеро. Мене завжди цікавила і трохи дивувала назва цих водних об'єктів. Виявляється, що вони отримали її від обряду «британня» молодих коней, тобто їх загнутання і сідлання. Вирощували цих коней для Орільської паланки Війська Запорозького а також на продаж.

У селі Павлівка Друга знаходяться залишки Слобідської фортеці – одного з основних оборонних об'єктів Української лінії. До нашого часу фортеця не збереглася, залишився тільки сухий широкий рів, який її оточував. Фортеця знаходиться на лівому березі річки Береки. Споруда була земляною, прямокутною, мала чотири бастіони, як і більшість фортець по Українській лінії. Фортенні вали мали висоту близько 6 метрів, площа двору досягала 1,5 гектара. У центральній частині можна знайти слід від колодязя, який колись там знаходився. Спорудження з'єднувалося через вал і рів з Тамбовською і Михайлівською фортецями, створюючи лінію оборони для захисту від татарських набігів.

Дана споруда хоч і була побудована за ініціативи Російського імператора, але за ймовірною участі місцевих козаків і безпосередньо відноситься до періоду 1730–1740 років.

В декількох кілометрах від межі Лозівського та Сахновщинського районів, в с. Берестове, знаходиться могила чумака, колишнього запорозького козака Григорія Шульги, що відноситься до пам'яток історії XVIII століття.

У результаті проведеного дослідження можна зробити висновок, що в першій половині XVIII століття територія нинішньої Лозівщини була вже досить густо заселена. Можливо, місця скупчення знахідок середини 18 ст. були залишками зимівників чи слобод, де проживали піддані Війська Запорозького, чи самі козаки Орільської Паланки Нової Січі.

Використані джерела

1. Яворницький Д. І. Вольності Запорозьких козаків. Дніпропетровськ : Січ, 2002. 359 с.
2. Свешніков І. К. Битва під Берестечком. Львів: Слово, 1992. 329 с.
3. Забуга О. В. Знайдено козацький зимівник. *Голос Лозівщини*. 2003. №85 (15 липня 2003).
4. Скальковський А. О. Історія Нової Січі або останнього Коша Запорозького. Дніпропетровськ: Січ, 1994. 678 с.

УДК 94(477)«1648/179»

*Стельмах Марія**ВСП «Фаховий коледж транспорту
та комп'ютерних технологій
НУ «Чернігівська політехніка»*

ЗНАЧЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Ключові слова: Українські січові стрільці, легіон, Україна, відродження, незалежна держава, національна самосвідомість.

Для сучасного українського суспільства особливої актуальності набуває досвід попередніх поколінь щодо розвитку національної самосвідомості та побудови незалежної держави. Помітний слід в історії України залишили Українські січові стрільці, одна з найбільш романтичних і найтрагічних її сторінок.

6 серпня 1914 р. українці добровольці Галичини відгукнулися на заклик Головної Української Ради й утворили єдине українське національне військове формування у складі австро-угорської армії. Це військо залишилося в історії під назвою Українські січові стрільці (УСС) [3, с.1].

Ядро легіону становили активісти січово-сокільського, пластунського та стрілецького руху, вчорашні гімназисти та студенти; були також викладачі, правники, митці, представники селянства тощо [2, с. 1].

Створення легіону Українських січових стрільців ознаменувало відновлення збройної боротьби за волю України. І, хоча його становлення відбувалося в структурах австрійської армії, стрілецтво не мало наміру відстоювати чужі йому інтереси. Легіон УСС став втіленням передової політичної думки та сподівань національно свідомої частини галицько-українського суспільства на виборення незалежної Української держави [2, с. 1].

Протягом 1914 – першої пол. 1915 р. легіон брав участь у бойових діях проти російських військ у Карпатах. Особливо запеклими були бої за гору Маківку наприкінці квітня – на початку травня 1915 р. Згодом один із німецьких генералів сказав про стрільців: «Мої баварці б'ються як леви, а українці – як чорти» [2, с. 1].

У 1915-1917 рр. легіон УСС вів кровопролитні битви на подільській землі. Стрільці здобули чимало відзначень і похвал, викликали пошану й симпатії союзників, змусили рахуватись із собою навіть ворогів [2, с. 1].

Поставивши своєю основною метою виборення української державності, Українські січові стрільці усвідомлювали, що реалізація цього потребує ретельної і цілеспрямованої підготовки. Тому в легіоні діяв ряд громадсько-освітніх та мистецьких структур, покликаних ознайомлювати з завданнями у війні, підвищувати освітній рівень, готувати до післявоєнної громадської діяльності [2, с. 1].

Розуміючи, що успішна реалізація національно-державницької ідеї можлива лише силами власного народу, поряд із самоосвітою та самовдосконаленням, УСС приділяли величезну увагу розвитку національної самосвідомості та просвітницькій праці серед широких кіл української громадськості у Галичині, в Закарпатті, на Волині і навіть у Наддніпрянщині [2, с. 1].

Неабияке значення для поширення та укріплення національно-державницьких поглядів мала і культурно-мистецька діяльність УСС. Завдяки стрілецьким пісням, музиці, виставам тощо українське населення того чи іншого краю вперше ознайомлювалося з ідеєю української державності, дізнавалося про свою минувчину, замислювалося про майбутнє

свого народу. Доступність, тематика та форми подачі мистецтва сприяли проникненню стрілецьких ідей у глибини української душі [2, с. 1]. Цікаво, що січові стрільці вплинули на створення військового словництва, термінології, фольклору, пісні й музики, формування форми українського військового однострою. Маршем січових стрільців стала пісня «Червона калина».

Відомий закарпатський просвітянин та політичний діяч Августин Штефан у своїх мемуарах згадує, що на пробудження національної свідомості закарпатців значний вплив мав побут українських січових стрільців на Закарпатті. Стрільці часто ночували в селянських хатах, розмовляли із селянами, бавилися з дітьми, учили молодь народних і патріотичних пісень, у неділю і свята ходили до церкви і часто стрілецький хор співав там на Богослужіннях [5, с. 1].

За часи більшовицької окупації України про УСС не можна було навіть згадувати. Лише починаючи з 1989 року, до нас стала повертатись наша історія [4, с. 1].

Отже, в історію українського народу Українські січові стрільці вписали сторінки нев'янучої слави. Перша полягає в тому, що січові стрільці стали заключним акордом епохи галицько-українського відродження. Друга – своїми невтомними військовими змаганнями вони возвели величну споруду: незалежну державу, ім'я якої Західноукраїнська Народна Республіка. Прикладом для наслідування є любов стрільців до України, здатність на самопожертву заради здобуття незалежності свого народу [1, с. 1].

Використані джерела

1. URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/history/35757/>
2. URL: https://pidru4niki.com/19390825/istoriya/ukrayinski_sichovi_striltsi
3. URL: <https://cn.archives.gov.ua/statti/sichovi.html>
4. URL: <https://dovidka.biz.ua/povidomlennya-pro-ukrayinskih-sichovih-striltsiv>
5. URL: <https://prokarpaty-tour.info/uk/ukrayinski-sichovi-strilezi/>

СЕКЦІЯ 14

ПРАВО

УДК 34. 343. 3/.7

Марухленко Лілія

*ВСП «Чернігівський фаховий коледж
економіки і технологій НУ
«Чернігівська політехніка»*

Науковий керівник

Кобзар В. В.,

к. ю. н., викладач циклової комісії

«Правових дисциплін»

*ВСП «Чернігівський фаховий коледж
економіки і технологій*

НУ «Чернігівська політехніка»

ПРОТИДІЯ ЗАКОННІЙ ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЗАСІБ ПОРУШЕННЯ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ

Ключові слова: господарська діяльність, розвиток економіки, протидія.

З метою поліпшення ситуації на внутрішньому ринку України і, як наслідок цього, підвищення міжнародного рівня країни, наразі відбувається загальногалузевий процес реформування державної політики, у тому числі у сфері економіки.

Базуючись на досвіді попередників, які вже намагалися просунути українську економіку на вищу ланку, ми можемо зробити висновок, що для подальшого розвитку нам необхідно подолати певні перепони на шляху до процвітання.

Однією з них тривалий час залишається протидія законній господарській діяльності, за що чинним законодавством передбачається кримінальна відповідальність, яка полягає у позбавленні права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю в поєднанні зі штрафною санкцією.

Слід зазначити, що під законною господарською діяльністю розуміють діяльність фізичних або юридичних осіб, пов'язану з виготовленням продукції, наданням послуг чи виконанням робіт, спрямовану на отримання прибутку (комерційна господарська діяльність), або без наявності такої мети (некомерційна господарська діяльність).

Зміст згаданого кримінального правопорушення зазначається в статті 206 Кримінального кодексу України. Проявлятися воно може у вигляді суворих вказівок припинити займатися господарською діяльністю чи обмежити обсяги такої діяльності, укласти угоду або не виконувати укладену угоду, виконання (невиконання) якої може заподіяти матеріальної шкоди або обмежити законні права чи інтереси того, хто займається

господарською діяльністю, поєднаних з погрозами насильства над потерпілим або близькими йому особами, пошкодженням чи знищення їхнього майна або захоплення цілісного майнового комплексу, його частини, будівель, споруд, земельної ділянки, об'єктів будівництва, інших об'єктів та незаконним припиненням або обмеженням діяльності на цих об'єктах та обмеженням доступу до них за відсутності ознак вимагання [1, с. 206].

Зазначені вище діяння зазвичай вчиняються організованими угрупованнями, які постійно посилюють свої позиції через монополізацію окремих видів економічної діяльності, використовуючи відсутність надійних механізмів захисту ринкових відносин та прагнучи зберегти панівне становище у розподільній сфері, блокують процеси реформ, лобіюють прийняття необхідних законів та інших нормативних актів. В окремих галузях суспільного життя злочинні угруповання, користуючись своєю безкарністю та бездіяльністю правоохоронних органів, діють дедалі зухваліше, контролюють найприбутковіші види бізнесу та певні території, вчиняють тяжкі та особливо тяжкі злочини [2, с. 130].

Забезпечення економічної безпеки держави та добробуту її громадян шляхом захисту конкурентного ринкового середовища, реалізації конституційного права кожного громадянина на підприємницьку діяльність, формування сприятливого та передбачуваного правового поля для реалізації відповідного права В. І. Педан назвав одним з основних напрямів діяльності держави, спрямованих на подальший розвиток ринкової економіки [4, с. 55].

Для збереження економічної безпеки слід дотримуватись низки умов, однією з яких Д. О. Колодін визначає забезпечення системної протидії організованій економічній злочинності та «тінізації» економіки на основі формування переваг легальної господарської діяльності та водночас консолідації інституційних спроможностей фінансових, податкових, митних та правоохоронних органів, виявлення активів організованих злочинних угруповань та їх конфіскації [3, с. 313].

Спираючись на викладений вище матеріал, можна дійти висновку, що протидія законній господарській діяльності посідає одну з найважливіших ланок серед проблем, що перешкоджають подальшому розвитку національних ринкових відносин в Україні, та потребує негайного вжиття заходів щодо її усунення. Такими заходами можна вважати деталізацію законодавства, що регулює дане питання, з метою охоплення всіх можливих випадків посягання на економічну безпеку, з подальшим притягненням до відповідальності винних у вчиненні кримінального правопорушення осіб.

Використані джерела

1. Кримінальний кодекс України: Закон України № 2341-III від 5 квітня 2001 р. Київ : Алерта, 2021. 228 с.
2. Гула Л. Ф. Оперативно-розшукове виявлення протидії законній господарській діяльності. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. С. 129–133.
3. Колодін Д. О. Протидія законній господарській діяльності: характеристика ознак складу злочину: *матер. Міжнародної науково-практичної конференції*. Одеса : НУ «ОЮА», 2018. С. 313–316.
4. Педан В. І. Актуальність дослідження питань протидії законній господарській діяльності: наукова стаття. Бердянськ : *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*, 2016. С. 55–58.

УДК 005:658.7

*Науменко Ольга**ВСП «Бобровицький фаховий коледж
імені О. Майнової НУБіП України»*

ПРАВА ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ВІДСТОРОНЕННЯ

Ключові слова: відсторонення, КЗпП, COVID-19, профілактичні щеплення.

Вимоги передбачені постановою № 1236, включають, що з 8 листопада деякі категорії невакцинованих громадян відстороняють від роботи [5].

Стаття 46 Кодексу законів про працю (КЗпП) вказує що, відсторонення працівників від роботи власником або уповноваженим ним органом допускається у разі: появи на роботі в нетверезому стані, у стані наркотичного або токсичного сп'яніння; відмови або ухилення від обов'язкових медичних оглядів, навчання, інструктажу і перевірки знань з охорони праці та протипожежної охорони; в інших випадках, передбачених законодавством [1].

Відсторонити працівника від роботи усно чи просто на словах не можна. Якщо працівник просто без відповідних документальних підстав перестане з'являтися на роботі його можуть звільнити за прогул без поважних причин (нез'явлення працівника).

Щоб документально оформити відсторонення працівника потрібно:

1. Видати наказ (розпорядження) про відсторонення від роботи, до якого додаються документи щодо підтвердження обставин відсторонення. Наказ (розпорядження) має містити підстави та строки відсторонення.

2. Ознайомити працівника під підпис.

Приступити до роботи знову працівник може після того, як буде усунено підстави або закінчиться термін відсторонення. Якщо в наказі (розпорядженні) про відсторонення працівника від роботи не визначено строк відсторонення, то видається наказ (розпорядження) про допуск його до роботи.

Період відсторонення від роботи працівника без збереження заробітної плати не зараховують до стажу, що дає право на щорічну відпустку (ст. 82 Кодексу законів про працю та ст. 9 ЗУ «Про відпустки») [2].

За період відсторонення від роботи без збереження заробітної плати сплата страхового внеску на соціальне страхування не здійснюється, і такий період до страхового стажу не зараховується.

У випадку відсторонення працівника від роботи з припиненням виплати заробітної плати, допомога по тимчасовій непрацездатності також не надається, оскільки передбачено, що допомога по тимчасовій непрацездатності надається застрахованій особі, як повна або часткова компенсація заробітної плати, котру вона втрачає внаслідок захворювання, або інших страхових випадків (ст. 22 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування») [3].

Працівник вправі оскаржити відсторонення дотримуючись алгоритму дій:

1 – звернутися до комісії з трудових спорів на підприємстві. Комісія зобов'язана розглянути трудовий спір у десятиденний строк з дня подання заяви. Спори повинні розглядатися у присутності працівника, який подав заяву, представників власника або уповноваженого ним органу. Рішення комісії по трудових спорах підлягає виконанню власником або уповноваженим ним органом у триденний строк по закінченні десяти днів, передбачених на його оскарження;

2 – звернутись до суду з позовною заявою. Позови, що виникають з трудових правовідносин, можуть пред'являтися за зареєстрованим місцем проживання чи перебування

позивача. Згідно з роз'ясненнями Пленуму Верховного суду України, викладеними у пункті 10 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 24 грудня 1999 р. № 13 «Про практику застосування судами законодавства про оплату праці», якщо буде встановлено, що на порушення статті 46 КЗпП роботодавець із власної ініціативи без законних підстав відсторонив працівника від роботи із зупиненням виплати заробітної плати, суд має задовольнити позов останнього про стягнення у зв'язку з цим середньої заробітної плати за час вимушеного прогулу (стаття 235 КЗпП) [1].

Роботодавець не має права застосовувати будь-які заходи впливу до працівника, якщо останній не бажає проходити вакцинацію. Якщо роботодавець відсторонює працівника від роботи у зв'язку з відмовою від вакцинації проти COVID-19, то працівник може оскаржити таке відсторонення у судовому порядку. Відмова працівника від вакцинації не може вважатися порушенням трудової дисципліни, а відповідно і підставою для звільнення працівника. Відсторонення працівника від роботи можливе тільки з підстав визначених законодавством, а саме статтею 46 КЗпП. Згідно постанови Верховного Суду від 01 квітня 2020 року у справі № 761/12073/18.

Використані джерела

1. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 року N 322-VIII.
2. Закон України «Про відпустки» № 505/96-ВР від 15.11.96.
3. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» 23 вересня 1999 року № 1105-XIV.
4. Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» 6 квітня 2000 року № 1645-III.
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» від 09 грудня 2020 р. № 1236.

СЕКЦІЯ 15

СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 005:658.7

Вихор Ірина

*ВСП «Козелецький фаховий коледж
ветеринарної медицини
Білоцерківського національного
аграрного університету»*

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯ ІСТОРІЇ

Слово «**інтерактив**» запозичене з англійської мови і походить від слова «interact» («inter» – взаємний та «act» – діяти), тобто інтерактивний – це здатний до взаємодії та діалогу. Інтерактивне навчання – це співнавчання, взаємонавчання, де викладач і його студенти є рівноправними суб'єктами навчання [1, с. 8].

Впроваджуючи інтерактивні методи в освітній процес, викладач має враховувати індивідуальні особливості кожного студента; моделювати життєві ситуації; використовувати рольові ігри; навчати співпраці у виконанні групових завдань; стимулювати моральні переживання взаємного навчання. Звісно, інтерактивне навчання має ряд переваг. Завдяки інтерактивним методам підвищується інтерес студентів до заняття; відбувається розвиток активності, творчості, відповідальності та самостійності у пошуку знань; викладач більш широко використовує індивідуальний підхід у навчанні та застосовує інноваційні та інформаційні педагогічні технології, розвиває культуру спілкування.

Під час застосування інтерактивних технологій може виникнути ряд складнощів, а саме: викладач витрачає більше часу на підготовку та проведення таких занять; не всі студенти однаково активні на занятті; можуть виникати організаційні труднощі; дещо ускладнюється система оцінювання та аналізу знань. Також час викладання дисципліни обмежується навчальною програмою.

Серед інтерактивних методів, які використовуються на заняттях історії та суспільних дисциплін можна назвати наступні:

– *Робота в малих і великих групах.* Даний вид можна проводити на різних етапах заняття. Досить ефективною робота в групах є під час аналізу історичних документів, визначення особливостей економічного, політичного і культурного розвитку країн. Групи за певний час опрацьовують значний об'єм навчального матеріалу і діляться результатами. Можна запропонувати правила роботи в групі та розподілити обов'язки (секретар, спікер, доповідачі і т. д.) [2, с. 27]. Наприклад, при розгляді питання щодо діяльності громадсько-політичних організацій в роки Першої світової війни на території України, студенти, які працюють в малих групах отримують наступні завдання: завдання для групи 1. Проаналізуйте діяльність ГУР в роки Першої світової війни; завдання для групи

2. Проаналізуйте діяльність СВУ в роки Першої світової війни; завдання для групи
 3. Проаналізуйте діяльність ТУП в роки Першої світової війни.

– *Метод «Займи позицію»*. Цей метод корисний на початку роботи з дискусійними питаннями та проблемами. Його можна використовувати для демонстрації розмаїття поглядів на проблему, що вивчається. Для цього студенти діляться на групи в залежності від їхньої думки щодо обговорюваної проблеми [2, с. 51]. Викладач пропонує деяким учасникам обґрунтувати свою позицію, а наприкінці заняття запитує чи не змінив хтось свого бачення даної проблеми. Наприклад, вивчаючи тему «Інтеграція України в європейський та світовий економічний простір», можна задати дискусійне питання «Чи підтримуєте ви євроінтеграційні процеси в Україні? Свою відповідь обґрунтуйте».

– *Метод «Мозковий штурм»*. Його мета – зібрати якомога більше ідей щодо проблеми від учасників протягом обмеженого часу. Викладач повідомляє проблему, яку потрібно розв'язати і пропонує учасникам висловити свої думки [2, с. 36]. Наприклад, при вивченні теми «Передумови Другої світової війни» на початку заняття викладач може задати питання: «В чому суть політики «потурання агресора»?», «Які ознаки вона має?»

– *Метод «Мікрофон»* надає можливість кожному сказати щось швидко, по черзі, відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку чи позицію. Даний метод є ефективним на заключному етапі заняття [3, с. 46]. Наприклад, під час вивчення теми: «Революції в Туреччині та Ірані в першій половині ХХ ст.» на заключному етапі заняття студенти отримують завдання: «Вкажіть, як вплинули революційні перетворення на подальший розвиток Туреччини та Ірану».

– *Метод «Прес»*. Метою даного методу є надання можливості студентам під час заняття навчитися формулювати і аргументовано висловлювати власну думку з дискусійного питання в чіткій та стислій формі. Наприклад, при розгляді теми «Революція в Росії 1917 р.» чотири пари студентів працюють одночасно. Перед кожною стоїть завдання відповісти на задане питання виключно за поданим кліше: I пара – «Я вважаю, що революція в Росії призвела до»; II пара – «тому, що...»; III пара – «наприклад, ...»; IV пара – «Таким чином, ...».

– *Метод «Коло очікувань від заняття»*. Цей метод можна використовувати для підвищення мотивації студентів. Перед вивченням нової теми студентам надаю можливість записати на дошці, висловити або написати у чаті під час дистанційного навчання свої очікування від вивчення даної теми («Я тут, тому що...», «Я хочу дізнатися більше із даної теми, тому що...»)

– *Метод «Фишбоун»*. Даний метод передбачає розгляд проблеми, що вивчається, за схемою скелета риби, де голова – це досліджувана проблема, верхні кісточки – причини, нижні кісточки – факти або наслідки, а хвіст – висновки до даної проблеми [1, с. 86].

– *Метод «Рафт»* – це метод направлений на створення письмових текстів певної тематики. Даний метод вчить розглядати проблему з різних точок зору і діє за даною схемою: студент має обрати «Роль», «Тему», «Форму опису цієї теми», «Адресанта». Наприклад, «Тема» – Внутрішня та зовнішня політика князя Володимира Святославовича; «Роль» – літописець; «Форма» – короткий літопис, «Адресант» – імператор Візантійської імперії.

– *Метод «Лист»*. Студент пише цільового листа історичному діячу, в якому підтримує його або, навпаки, засуджує, надає пораду, висловлює своє ставлення до його дій та вчинків.

– *Метод «Турнір»*. Цей метод передбачає міжособистісне спілкування. Студент викликає до себе іншого студента і ставить йому запитання. Якщо відповідь правильна, то студент, який відповів, ставить питання іншому студенту.

– *Метод «Діалог Сократа»*. Цей метод є цікавим видом дискусії, у рамках якого студенти самостійно формулюють проблеми та пропонують альтернативні шляхи їх розв'язання. Цей метод покликаний допомогти молодим людям сформулювати своє ставлення до важливих політичних, економічних, культурних та інших проблем. Крім запитань до обговорення готується фактичний матеріал, який може використовуватись під час діалогу. Наприклад, завершивши вивчення тем щодо соціально-економічного, політичного, культурного розвитку незалежної України, на занятті з узагальнення та повторення можна використати метод «Діалог Сократа». Студенти мають сформулювати головні проблеми незалежної України і накреслити та обґрунтувати варіанти виходу із них.

– Метод «Ментальні карти» або «Інтелект-карти». Цей метод продовжує формувати вміння складати опорний конспект, виділяти головне, аналізувати. В центрі карти розміщується головна проблема або центральне поняття, яке необхідно розкрити. Від центрального поняття проводяться стрілочки до основних ідей, які розкривають центральне поняття.

– Метод «Герой. Дата. Подія». У грі бере участь вся група. Викладач, звертаючись до одного з учасників, просить назвати видатну особу, з теми, що вивчається, другого учасника – дату, пов'язану з цим героєм, а третій – визначну подію.

Таким чином, інтерактивні методи навчання активно залучають студентів до освітнього процесу. Всі інтерактивні методи мають за мету зацікавити студентів бути активними на занятті, мислити самостійно, краще засвоювати інформацію. Використання інтерактивних методів поліпшує не лише знання студентів, а також підвищує їх зацікавленість у навчанні, командний дух, розвиває системне і креативне мислення.

Використані джерела

1. Інтерактивні методи викладання. Практичні поради для суддів-викладачів. Київ : ФОП Демчинський О. В., 2017. 64 с.
2. Пометун О. І., Пироженко А. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посібник. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.
3. Софій Н. З., Кузьменко В. У. Про сто і один метод активного навчання. Київ : Крок за кроком, 2003. 116 с.

УДК 37.091.33: 004.738.5

Друшляк Тетяна

Куп'янський автотранспортних фаховий коледж

ЗАСТОСУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

Ключові слова: інтернет-ресурс, інформаційні комп'ютерні технології, дистанційне навчання.

Перехід до інформаційного суспільства вносить зміни в усі сфери життєдіяльності людини, що призводить до зміни вимог, які висуваються до сучасних фахівців. Однією з головних інновацій освіти є впровадження нових інформаційних технологій навчання, що передбачає широке застосування комп'ютерних технологій. Значне місце в інформаційному забезпеченні належить глобальній мережі Інтернет та її ресурсам.

Вдосконалення комп'ютерної техніки, розширення можливостей її застосування в процесі навчання обумовлюють появу нових інформаційних комп'ютерних технологій (ІКТ) навчання. За допомогою сучасних ІКТ стає реальним здобувати освіту не лише в денній традиційній формі навчання, але й дистанційно. Розвиток дистанційного навчання продиктований необхідністю формування гнучкої системи безперервної освіти, що дозволяє творчо активній людині упродовж усього життя вдосконалювати свої професійні знання і навички. Дистанційне навчання ґрунтується на використанні сучасних інформаційних технологій, дозволяє здійснити міждисциплінарні, освітньо-професійні програми доступними різним соціальним групам населення, що відповідно робить його невід'ємною частиною сучасного освітнього простору та відображає суспільні трансформації. Використання ІКТ при вивченні дисциплін значно підвищує якість подачі матеріалу заняття,

мотивацію й ефективність його засвоєння студентами, збагачує зміст освітнього процесу та передбачає активну навчальну діяльність викладача та студентів [1].

Інтернет-ресурс (синоніми «веб-ресурс, веб-сайт, веб-сервіс, сайт») – це сукупність інтегрованих засобів технічного і програмно-апаратного характеру, а також інформації, призначеної для публікації у Всесвітній павутині.

Існує безліч навчальних інтернет-ресурсів:

- Інтернет-ресурси для створення тестів: Google forms, QUIZLET, Proprofs, KAHOOT.
- Для викладання навчального матеріалу: ZOOM, Skype, MyOwn, Conference, GSuite.
- Для зберігання лекційного матеріалу є: Trello, Google Class, Bear, Notion, OneNote, Google keep, Ever Note, Dropbox Paper.

- Для засвоєння практичного матеріалу можна застосовувати онлайн дошки: BitPaper, IDroo, AWW board, Draw Chat, Miro, WhiteboardFox.

- Для підтримки зворотнього зв'язку між студентами та викладачами використовуються такі месенджери: Telegram, Viber, Facebook, WhatsApp, Gmail.

Існують також платформи, які об'єднують всі вище згадані платформи, та повністю створити проведення онлайн-навчання: iSpring Learn, ZenClass, Эквио, GetCourse, We Study, Etutorium, Clickmeeting.

У процесі своєї діяльності я використовую наступні інформаційні технології. Це WEB-сервіси, які зручні при використанні і не потребують завантаження.

- Google Classroom

Віртуальний клас надає можливість викладати та збирати роботи (встановлювати дедлайни). Можна налаштувати розрахунок оцінок, збирати письмові роботи, давати тести в гугл-формах, публікувати матеріали.

- Google Forms

Інструмент для створення тестів з можливістю задати кількість балів за завдання і правильні відповіді. Можна зробити перевірку автоматичною, але якщо є завдання, які вимагають додаткової перевірки, можна зробити частину перевірки вручну і тільки тоді видати результат. В такому випадку можна відправити результати на вказану адресу пошти.

Особливу увагу хочу приділити сервісу **KAHOOT**. Сервіс, який дозволяє проводити інтерактивні вікторини в аудиторії. Коли викладач проводить усне опитування студентів, він може почути відповіді в кращому випадку кількох студентів – на всіх просто не вистачає часу.

З Kahoot викладачі можуть одночасно опитати всіх студентів і відразу дізнатися їх слабкі та сильні місця. Викладач створює опитування на сайті, студенти відповідають в аудиторії за допомогою смартфонів або комп'ютерів. Викладач разом зі студентами бачить статистику відповідей і може зрозуміти, які у них є проблеми (чи ні). За допомогою Kahoot можна створювати не тільки опитування, але і проводити анкетування.

Miro – це швидка, безкоштовна та проста у використанні інтерактивна дошка, створена, щоб допомогти вам співпрацювати з іншими у будь-який час та в будь-якому місці.

- Google Meet, ZOOM

Одна з найбільш затребуваних онлайн-платформ для конференцій. Дає можливість обмінюватися повідомленнями на всіх типах пристроїв. Максимальна кількість учасників, одночасно здатних брати участь у відеоконференції – 1000 співробітників. Zoom Apps дозволяє об'єднати програми з функціоналом відеозв'язку та отримувати доступ до них безпосередньо у сервісі Zoom Meetings (**KAHOOT**, Miro). Можна вдосконалити робочий процес Zoom за допомогою різних додатків, які можуть знайти застосування у багатьох сценаріях використання – у тому числі в роботі з дошкою повідомлень, управлінні проектами, складанні нотаток, іграх і т.д.

– Telegram, Viber, Gmail

Месенджери для підтримки зворотнього зв'язку між студентами.

Чи можна побудувати навчання без використання інтернет-ресурсів? Звісно. Але це не буде цікаво студентам, це не буде актуально в сучасному світі. Інтернет-технології – частина нашого життя. І давайте чесно – цікава та важлива частина, без якої ми вже не можемо уявити своє майбутнє. Тож давайте використовувати їх із користю для себе та студентів. Тим паче, що зараз існує стільки додатків, стільки сайтів, створених якраз для навчання!

Використані джерела

1. URL: <https://lnam.edu.ua/>
2. URL: <https://mel.fm/>
3. URL: <https://miro.com/>

УДК 377.015.31:172.15(069.12)

Дуднік Світлана, Зінченко Інна

Комунальний заклад

«Ніжинський фаховий медичний коледж»

Чернігівської обласної ради

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МУЗЕЙНО-ІСТОРИЧНОГО КОМПЛЕКСУ ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Ключові слова: національно-патріотичне, виховання, музей, заходи.

Музей – дієвий засіб реалізації національно-патріотичного виховання в закладах фахової передвищої освіти.

В Україні щодня поглиблюється демографічна криза. Частина населення усе ще має труднощі з етнічною самоідентифікацією. У цей же час апетити загарбника нестримно ростуть. За таких обставин зростає значення національно-патріотичного виховання в закладах освіти. Майбутнє нашої держави у руках сучасної молоді. Важливо, що влада усвідомлює це, правильно розставляючи пріоритети і плануючи нашу роботу на роки вперед.

У поточному році з'явилися два важливі документи: Державна цільова соціальна програма національно-патріотичного виховання до 2025 року та Національна молодіжна стратегія до 2030 року.

На виконання цих програм коледжем розроблені відповідні позааудиторні та аудиторні заходи: виховні лекції, демонстрації тематичних відеороликів, конференції, засідання круглих столів... Зокрема під час вивчення професійно-орієнтованих дисциплін, наголошуємо на необхідності збереження здоров'я населення нашої країни, адже саме це є важливою національною метою. Викладачі коледжу формують у студентів громадянську ідентичність, патріотизм, допомагають зрозуміти, що означають поняття «воля», «гідність», «свобода», «соборність».

Перераховані вище форми проведення виховних годин вдало доповнюються заходами, що проходять на базі Музею історії коледжу. Музейно-історичний комплекс це потужний інструмент для формування мотивації у студентів. Знайомство із видатними

випускниками під час екскурсій, їх здобутками сприяє появі бажання наслідувати попередників, не зупинятися в особистісному розвитку, отримати вищу освіту, займати керівні посади в галузі охорони здоров'я, розробляти винаходи, які допоможуть рятувати життя і здоров'я людей.

Під час екскурсій у музеї студенти мають можливість простежити, як зростала роль української мови в освітньому процесі, як поступово змінювалася свідомість здобувачів освіти та викладачів навчального закладу, скидаючи окови правил і норм радянської тоталітарної системи.

Розуміючи важливість утвердження сімейних цінностей у нашому суспільстві, необхідність проведення роботи, яка б сприяла збільшенню народжуваності в Україні, під час екскурсій розповідаємо про години спілкування на дану тематику, які проводилися в різні періоди історії коледжу. Демонструємо світлини таких позааудиторних заходів.

Звертаємо увагу екскурсантів на національний склад учениць першого набору, етнічну приналежність засновника Фельдшерсько-акушерської школи П. А. Бушtedта. Цим самим сприяємо протидії расизму, етнічної нетерпимості, ксенофобії в сучасному світі, виховуємо гідних представників власного народу.

Серед співробітників коледжу різних років є багато постатей, які зробили помітний внесок у розвиток освіти, медицини, громадського життя міста і регіону. Студентів вражають факти біографії таких викладачів, як, наприклад, Марія Миколаївна Кашпровська, яка була першою жінкою-лікарем Чернігівщини, Лідія Олександрівна Лушнікова, яка запам'яталася, як завуч і голова міської жіночої ради, активна громадська діячка [1, с. 6].

На прикладі фактів біографії Максима Васильовича Сидорця та деяких випускників передвоєнних років, які слідом за директором пішли на фронт, популяризуємо військову та спеціальну державну службу. Військово-патріотичне виховання реалізуємо включаючи до матеріалу екскурсій інформацію про випускників-учасників АТО та ООС, про спортивні виховні заходи, про заходи на історичну тематику, які проводилися в коледжі в минулі роки.

Пишаємося ми і своїми сучасниками. Згадуємо директора Рисляєва Олександра Васильовича, який відійшов у вічність. Це – талановитий лікар і викладач, господарник, який упродовж 20 років очолював наш заклад. Його праця є прикладом умілого керівника, направленого на розвиток матеріально-технічної бази та формування професійного колективу.

Члени історико-правознавчого гуртка з зацікавленістю вивчають минуле навчального закладу, а отже, історію рідного краю, держави. Результати таких досліджень оприлюднюються на конференціях, конкурсах [2, с. 8]. А ще в стінах музею (нерідко самими студентами) створюється аудіовізуальний продукт. Наша молодь таким чином інтегрується в соціальну і культурну сфери життя країни, самореалізується, зберігає національну спадщину.

Отже, музеї при закладах освіти є серйозним інструментом реалізації національно-патріотичного виховання, який вдало доповнює інші засоби і форми проведення позааудиторних заходів. Музейно-історичний комплекс слугує засобом збереження історичної пам'яті українського народу та сприяє сталому розвитку сучасної молоді.

Використані джерела

1. Дуднік С., Зінченко І. Формування мотивації до навчання засобами музейної педагогіки (на прикладі діяльності Музею історії Ніжинського медичного коледжу). *Ніжинська старовина*. 2020. Випуск 28(31). С. 5–8.
2. Дуднік С., Зінченко І. Роль музейної справи в підготовці фахівців медичної галузі. *Освітня траєкторія*. 2020. (№6). С. 8.

УДК 37.091.33-028.22:81.111

*Івашенцева Євгенія**ВСП «Фаховий коледж транспорту
та комп'ютерних технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

ONLINE BOARDS: HELPFUL TOOLS FOR TEACHERS OF ENGLISH

Keywords: board, browser, link

It is difficult to imagine a teacher without a blackboard. But what about quarantine? Modern online boards come to the rescue, a review of which I have prepared in this article!

Interactive whiteboards are a very valuable resource specially created to facilitate the work of teachers and students, as well as to facilitate better communication and assimilation of the material by the students. Of course, services such as a platform for collaborative creativity can be excellent tools for remote communication with your students, for working in teams. Let's consider the most convenient and functional in my opinion [1].

IDroo

Quite easy to install and use, has the ability to work together, while using the Zoom program. In the free version, you can create up to 10 boards. A teacher can invite a student by sending him an invitation link [2].

AWW board

Access to the whiteboard is very simple – right from the browser and does not require any registration. You can invite other members using a dedicated link or QR code. But on the free plan, the number of guests is limited. This board has a dotted grid to help you draw and align text. Any actions can be undone in a simple way, and with an eraser, you can erase a specific area, just like a regular sponge or rag [3].

MIRO (Realttimeboard)

The service is available in a browser, via a desktop, an application for Android / iOS. It is easy to download audio and video from Youtube or Vimeo here, which greatly simplifies the teaching process, add material from the Google Drive service. The space of this whiteboard is endless, while navigating and managing the size of the workspace allows you to quickly find what you've written down somewhere [4].

Scribblar

The interactive whiteboard is excellent for online teaching. The main features of the board are: voice communication, exchange of images and documents, some of which the teacher can prepare in advance and send to students by e-mail with a link. Registration is required for a teacher who has the ability to work with the board for free with only one student. At the same time, it uses outdated Flash technology, so the browser will have to specifically give permission for it to work correctly [5].

Whiteboard fox

Whiteboard Fox is easy to set up and is immediately available via a link on the website. It looks like a piece of math notebook in a box, which helps to write and draw smoothly. Everything is very simple, and the functions are only basic – drawing, erasing, navigating and canceling what has been drawn. Share your whiteboard and invite students to participate or just observe – simply thanks to the uniquely generated link every time you start a new whiteboard.

Completely free [6]

In conclusion, it is worth noting that whiteboards offer tremendous opportunities for online educators. They not only allow you to convey the material being studied visually, but also allow you to make lessons more interesting, involve students and keep them motivated. The choice is huge and the decision is yours!

What boards and resources do you use in class?

Використані джерела

1. URL: <http://skyteach.com>
2. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=aBkTpEIL5h8>
3. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=kUeZAB2SqxU>
4. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=5sPM5dmudHk>
5. URL: https://www.youtube.com/watch?v=z_I8wFgyNFI
6. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=MDEHFHG113Y>

УДК 37.091.279.7 (477.51)

Ілєнко Юлія

*ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

**РЕЗУЛЬТАТИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДСУМКОВОЇ АТЕСТАЦІЇ
У ФОРМІ ЗОВНІШНЬОГО НЕЗАЛЕЖНОГО ОЦІНЮВАННЯ ТА ЗОВНІШНЬОГО
НЕЗАЛЕЖНОГО ОЦІНЮВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ
ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ
ЗА 2020 ТА 2021 РОКИ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І
ЛІТЕРАТУРИ, ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ТА МАТЕМАТИКИ**

З 2021 року суттєво змінилась система складання державної підсумкової атестації у формі зовнішнього незалежного оцінювання та зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) для здобувачів освіти, а саме:

1. Наказом Міністерства освіти і науки України від 09 липня 2019 року №945 «Деякі питання проведення в 2021 році зовнішнього незалежного оцінювання результатів навчання, здобутих на основі повної загальної середньої освіти» затвердився перелік навчальних предметів, із яких у 2021 році проводилось зовнішнє незалежне оцінювання результатів навчання, здобутих на основі повної загальної середньої освіти: українська мова, українська мова і література, історія України, математика, біологія, географія, фізика, хімія, англійська мова, іспанська мова, німецька мова, французька мова – 12 тестувань. Також встановлено,

що кожен зареєстрований учасник ЗНО мав право пройти тести щонайбільше з п'яти навчальних предметів;

2. Для осіб, які у 2021 році завершували здобуття повної загальної середньої освіти, обов'язковою була державна підсумкова атестація (ДПА) у формі ЗНО з чотирьох навчальних предметів:

а) **українська мова** (усі завдання сертифікаційної роботи) або **українська мова і література** (завдання з української мови (субтест «Атестаційні завдання»));

б) **математика** (перелік завдань залежав від рівня, на якому здобувач освіти вивчав цей навчальний предмет);

в) **історія України** (субтест «Період ХХ – початок ХХІ століття») або **одна з іноземних мов** (перелік завдань залежав від рівня, на якому здобувач освіти вивчав цей навчальний предмет);

г) **один з навчальних предметів** (історія України, біологія, географія, фізика, хімія, а також англійська, іспанська, німецька або французька мови) за вибором здобувача освіти;

3. Особи, які у 2021 році завершували здобуття повної загальної середньої освіти та планували вступати до закладів вищої освіти, під час реєстрації на ЗНО мали можливість самостійно обирати, яку саме роботу виконувати під час зовнішнього оцінювання: **сертифікаційну роботу з української мови або сертифікаційну роботу з української мови і літератури**;

4. ДПА (у формі ЗНО) з **математики** для осіб, які у 2021 році завершили здобуття повної загальної середньої освіти, було **обов'язковим**, а ЗНО з математики не було обов'язковим. Тому **сертифікаційна робота з математики була розділена на два тестових зошити**:

– зошит із завданнями рівня стандарту – для тих, хто вивчав математику на рівні стандарту і бажав отримати лише результат ДПА;

– зошит, де до завдань рівня стандарту додані завдання профільного рівня. Такий зошит передбачався для випускників, які вивчали математику на профільному рівні та бажали отримати результат ЗНО для вступу до закладів вищої освіти.

Зовнішнє незалежне оцінювання з української мови і літератури відбулось 30 червня 2020 року. У ньому взяли участь 915 студентів вищої та фахової передвищої освіти Чернігівської області (1,85% від загальної кількості зареєстрованих по Україні). Державну підсумкову атестацію з української мови склали 913 осіб, що становить (1,85% від загальної кількості зареєстрованих по Україні).

Таблиця 1

**Результати державної підсумкової атестації
здобувачів освіти закладів вищої та фахової передвищої освіти
Чернігівської області 2020 року з української мови**

Територія	Взяли участь	початковий (1-3 бали)	середній (4-6 балів)	достатній (7-9 балів)	високий (10-12 балів)
		%	%	%	%
Чернігівська область	913	6,90	48,96	39,10	5,04
Україна	49311	6,59	45,61	40,67	7,13

Аналіз результатів державної підсумкової атестації (Таблиця 1) засвідчив, що і цього року, студенти засвоїли навчальний матеріал з української мови переважно на середньому та достатньому рівнях – 88,06%, що є вище загальноукраїнського показника (86,28%). Високий рівень знань з української мови показали 46 студентів, що становить 5,04% від загальної кількості учасників. Початковий рівень знань показали 63 особи, що становить 6,90% від загальної кількості випускників області.

Таблиця 2

Інформація про учасників зовнішнього незалежного оцінювання закладів вищої та фахової передвищої освіти Чернігівської області 2020 року, які не подолали поріг «склав/не склав» та які отримали результат 180 - 200 балів з української мови та літератури

Територія	Взяли участь	не подолали поріг	180-200 балів
		%	%
Чернігівська область	915	9,51	2,08
Україна	49360	10,28	2,64

Під час проходження зовнішнього незалежного оцінювання з української мови та літератури в області не змогли подолати поріг 87 абітурієнтів, що становить 9,51%, по Україні цей показник – 10,28% (Таблиця 2). Пороговий бал і цього року становив 22 бали.

Високий результат у 180-200 балів з української мови та літератури (Таблиця 2) показали 19 учасник тестування, що становить 2,08%, по Україні – 2,64%. Максимальна кількість балів, яку можна було набрати, правильно виконавши всі завдання сертифікаційної роботи з української мови та літератури, – 104.

Зовнішнє незалежне оцінювання з української мови та української мови і літератури відбулось 01 червня 2021 року. У тестуванні з української мови взяли участь 1016 здобувачів освіти вищої та фахової передвищої освіти Чернігівської області (2% від загальної кількості зареєстрованих по Україні), а у тестуванні з української мови та літератури – 732 здобувачі освіти вищої та фахової передвищої освіти Чернігівської області (1,9% від загальної кількості зареєстрованих по Україні). Державну підсумкову атестацію з української мови склали 1026 осіб, що становить (2% від загальної кількості зареєстрованих по Україні).

Таблиця 3

Результати державної підсумкової атестації здобувачів освіти закладів вищої та фахової передвищої освіти Чернігівської області 2021 року з української мови

Територія	Взяли участь	початковий (1-3 бали)	середній (4-6 балів)	достатній (7-9 балів)	високий (10-12 балів)
		%	%	%	%
Чернігівська область	1026	16,2	53,3	27,0	3,5
Україна	52408	13,6	52,4	29,0	4,9

Аналіз результатів державної підсумкової атестації (Таблиця 3) засвідчив, що і цього року, студенти засвоїли навчальний матеріал з української мови переважно на середньому та достатньому рівнях – 80,3%, що є нижче загальноукраїнського показника (81,4%). Високий рівень знань з української мови показали 36 здобувачів освіти, що становить 3,5% від загальної кількості учасників. Початковий рівень знань показали 166 осіб, що становить 16,2% від загальної кількості випускників області.

Під час проходження зовнішнього незалежного оцінювання з української мови в області не змогли подолати поріг 126 абітурієнтів, що становить 12,4%, а з української мови і літератури – 89 абітурієнтів, що становить 12,2%, по Україні цей показник – 9,8% та 10,7% (Таблиця 4). Пороговий бал цього року з української мови становив 17 тестових балів, а з української мови і літератури – 27.

Високий результат у 180-200 балів з української мови (Таблиця 4) показали 24 учасника тестування, що становить 2,4%, а з української мови і літератури – 20 учасників тестування, що становить 2,7%, по Україні – 3,1 та 3,0%. Максимальна кількість балів, яку

можна було набрати, правильно виконавши всі завдання сертифікаційної роботи з української мови, – 74, а з української мови і літератури, – 116.

Таблиця 4

Інформація про учасників зовнішнього незалежного оцінювання закладів вищої та фахової передвищої освіти Чернігівської області 2021 року, які не подолали поріг «склав/не склав» та які отримали результат 180 – 200 балів з української мови та української мови і літератури

Предмет	Територія	Взяли участь	не подолали поріг	180-200 балів
			%	%
Українська мова	Чернігівська область	1016	12,4	2,4
	Україна	51838	10,7	3,1
Українська мова і література	Чернігівська область	732	12,2	2,7
	Україна	38223	9,8	3,0

Зовнішнє незалежне оцінювання з історії України відбулось 09 липня 2020 року.

У ньому взяли участь 604 студенти вищої та фахової передвищої освіти Чернігівської області, (1,82% від загальної кількості зареєстрованих по Україні). Державну підсумкову атестацію з історії України склали 582 особи, що становить (1,81% від загальної кількості зареєстрованих по Україні).

Аналіз результатів державної підсумкової атестації з історії України (Таблиця 5) засвідчив, що студенти засвоїли навчальний матеріал переважно на середньому та достатньому рівнях – 94,16%, що є вище загальноукраїнського показника (93,59%). Високий рівень знань з історії України (Таблиця 5) показали 30 студентів, що становить 5,15% від загальної кількості учасників. Початковий рівень знань показали 4 особи, що становить 0,69% від загальної кількості випускників області.

Таблиця 5

Результати державної підсумкової атестації здобувачів освіти закладів вищої та фахової передвищої освіти Чернігівської області 2020 року з історії України

Територія	Взяли участь	початковий (1-3 бали)	середній (4-6 балів)	достатній (7-9 балів)	високий (10-12 балів)
		%	%	%	%
Чернігівська область	582	0,69	54,30	39,86	5,15
Україна	32168	1,01	55,28	38,31	5,39

Під час проходження зовнішнього незалежного оцінювання з історії України в області не змогли подолати поріг 88 абітурієнтів, що становить 14,57%, по Україні цей показник – 16,40% (Таблиця 6). Пороговий бал становив 25 балів.

Таблиця 6

Інформація про учасників зовнішнього незалежного оцінювання закладів вищої та фахової передвищої освіти Чернігівської області 2020 року, які не подолали поріг «склав/не склав» та які отримали результат 180 – 200 балів з історії України

Територія	Взяли участь	не подолали поріг	180-200 балів
		%	%
Чернігівська область	604	14,57	1,49
Україна	33161	16,40	1,04

Високий результат у 180-200 балів з історії України (Таблиця 6) показали 9 учасників тестування, що становить 1,49%, по Україні – 1,04%. Максимальна кількість балів, яку можна було набрати, правильно виконавши всі завдання сертифікаційної роботи з історії України, – 94.

Зовнішнє незалежне оцінювання з історії України відбулось 04 червня 2021 року.

У ньому взяли участь 794 здобувача вищої та фахової передвищої освіти Чернігівської області, (2,0% від загальної кількості зареєстрованих по Україні). Державну підсумкову атестацію з історії України склали 811 осіб, що становить (2,0% від загальної кількості зареєстрованих по Україні).

Аналіз результатів державної підсумкової атестації з історії України (Таблиця 7) засвідчив, що студенти засвоїли навчальний матеріал переважно на середньому та достатньому рівнях – 93,5%, що є вище загальноукраїнського показника (91,9%).

Високий рівень знань з історії України (Таблиця 7) показали 44 студенти, що становить 5,4% від загальної кількості учасників. Початковий рівень знань показали 9 осіб, що становить 1,1% від загальної кількості випускників області.

Таблиця 7

**Результати державної підсумкової атестації здобувачів освіти
закладів вищої та фахової передвищої освіти
Чернігівської області 2021 року з історії України**

Територія	Взяли участь	початковий (1-3 бали)	середній (4-6 балів)	достатній (7-9 балів)	високий (10-12 балів)
		%	%	%	%
Чернігівська область	811	1,1	51,2	42,3	5,4
Україна	39360	1,1	45,1	46,8	7,0

Під час проходження зовнішнього незалежного оцінювання з історії України в області не змогли подолати поріг 197 абітурієнтів, що становить 24,8%, по Україні цей показник – 22,7% (Таблиця 8). Пороговий бал становив 27 балів.

Високий результат у 180-200 балів з історії України (Таблиця 8) показали 7 учасників тестування, що становить 0,9%, по Україні – 1,1%. Максимальна кількість балів, яку можна було набрати, правильно виконавши всі завдання сертифікаційної роботи з історії України, – 94.

Таблиця 8

**Інформація про учасників зовнішнього незалежного оцінювання
закладів вищої та фахової передвищої освіти Чернігівської області 2021 року,
які не подолали поріг «склав/не склав»
та які отримали результат 180 – 200 балів з історії України**

Територія	Взяли участь	не подолали поріг	180-200 балів
		%	%
Чернігівська область	794	24,8	0,9
Україна	39287	22,7	1,1

Зовнішнє незалежне оцінювання з математики відбулось 25 червня 2020 року.

У ньому взяли участь 423 студенти вищої та фахової передвищої освіти Чернігівської області (1,63% від загальної кількості зареєстрованих по Україні). Державну підсумкову атестацію з історії України склали 402 особи, що становить (1,68% від загальної кількості зареєстрованих по Україні).

Аналіз результатів державної підсумкової атестації з математики (Таблиця 9) засвідчив, що студенти засвоїли навчальний матеріал переважно на середньому та достатньому рівнях – 77,61%, що є нижче загальноукраїнського показника (77,63%).

Високий рівень знань з математики (Таблиця 9) показали 11 студентів, що становить 2,74% від загальної кількості учасників. Початковий рівень знань показали 79 осіб, що становить 19,65% від загальної кількості випускників області.

Таблиця 9

**Результати державної підсумкової атестації здобувачів освіти
закладів вищої та фахової передвищої освіти
Чернігівської області 2020 року з математики**

Територія	Взяли участь	початковий (1-3 бали)	середній (4-6 балів)	достатній (7-9 балів)	високий (10-12 балів)
		%	%	%	%
Чернігівська область	402	19,65	60,20	17,41	2,74
Україна	23881	20,44	60,55	17,08	1,92

Під час проходження зовнішнього незалежного оцінювання з математики в області не змогли поріг 64 абітурієнти, що становить 15,13%, по Україні цей показник – 16,11% (Таблиця 10). Пороговий бал становив 9 балів.

Високий результат у 180-200 балів з математики (Таблиця 10) показали 7 учасників тестування, що становить 1,65%, по Україні – 1,05%. Максимальна кількість балів, яку можна було набрати, правильно виконавши всі завдання сертифікаційної роботи з математики – 62.

Таблиця 10

**Інформація про учасників зовнішнього незалежного оцінювання
закладів вищої та фахової передвищої освіти Чернігівської області 2020 року,
які не подолали поріг «склав/не склав»
та які отримали результат 180 – 200 балів з математики**

Територія	Взяли участь	не подолали поріг	180-200 балів
		%	%
Чернігівська область	423	15,13	1,65
Україна	25928	16,11	1,05

Зовнішнє незалежне оцінювання з математики відбулось 28 травня 2021 року.

У ньому взяли участь 912 студентів вищої та фахової передвищої освіти Чернігівської області (2% від загальної кількості зареєстрованих по Україні). Державну підсумкову атестацію з математики склали 930 осіб, що становить (1,9% від загальної кількості зареєстрованих по Україні).

Аналіз результатів державної підсумкової атестації з математики (Таблиця 11) засвідчив, що студенти засвоїли навчальний матеріал переважно на початковому та середньому рівнях – 89,5%, по Україні цей показник 86,1%.

Високий рівень знань з математики (Таблиця 11) показали 11 студентів, що становить 1,2% від загальної кількості учасників. Початковий рівень знань показали 446 осіб, що становить 48,0% від загальної кількості випускників області.

Таблиця 11

**Результати державної підсумкової атестації здобувачів освіти
закладів вищої та фахової передвищої освіти
Чернігівської області 2021 року з математики**

Територія	Взяли участь	початковий (1-3 бали)	середній (4-6 балів)	достатній (7-9 балів)	високий (10-12 балів)
		%	%	%	%
Чернігівська область	930	48,0	41,5	9,3	1,2
Україна	48614	42,2	43,9	11,5	2,4

Під час проходження зовнішнього незалежного оцінювання з математики в області не здолали поріг 431 абітурієнти, що становить 47,3%, по Україні цей показник – 40,2% (Таблиця 12). Пороговий бал становив 10 балів.

Високий результат у 180-200 балів з математики (Таблиця 12) показали 6 учасників тестування, що становить 0,7%, по Україні – 0,9%. Максимальна кількість балів, яку можна було набрати, правильно виконавши всі завдання сертифікаційної роботи з математики, – 50.

Таблиця 12

**Інформація про учасників зовнішнього незалежного оцінювання
закладів вищої та фахової передвищої освіти Чернігівської області 2021 року,
які не подолали поріг «склав/не склав»
та які отримали результат 180 – 200 балів з математики**

Територія	Взяли участь	не подолали поріг	180-200 балів
		%	%
Чернігівська область	912	47,3	0,7
Україна	46490	40,2	0,9

Зовнішнє незалежне оцінювання результатів навчання, здобутих на основі повної загальної середньої освіти, відбулося в 2020 та 2021 роках організовано, у повній відповідності з обсягами та строками, визначеними Міністерством освіти і науки України, чітким дотриманням норм і вимог, передбачених нормативно-правовими актами та організаційно-розпорядчими документами.

Використані джерела

1. Офіційний звіт УЦОЯО. URL: <https://testportal.gov.ua/zvity-dani/>

УДК 37.02

*Ковальова Тетяна**Національний університет
«Чернігівська політехніка»
ВСП «Фаховий коледж транспорту та
комп'ютерних технологій»
Чернігівський національний
технологічний університет»*

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ГАЛУЗІ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

Ключові слова: освітні технології, ігрове навчання, гейміфікація, електронне навчання, віртуальна реальність (VR), занурена віртуальна реальність (IVR), Augmented Reality (AR).

Дивлячись на 2021 рік, можна відзначити перспективні тенденції в освітніх технологіях: пристрої з використанням HMD або віртуальну реальність (VR) та занурену віртуальну реальність (IVR); Augmented Reality (AR), електронні книги, Інтернет речей технологій та інші інтернет – цифрові інструменти.

Сьогодні використання машинного навчання та Інтернет речей технології стало частиною стратегії дистанційного навчання. Ці тенденції забезпечують більш активну участь та взаємодію, наголошують на співпраці та універсальності.

Ігрове навчання

2021 року ставлення людей до навчання змінилося. Вчитися більше не нудно. Ігрове навчання ґрунтується на понятті гейміфікації. Гейміфікація передбачає включення ігрових елементів у навчання. Існує два основних типи гейміфікації – структурна гейміфікація та гейміфікація контенту. Обидва вони корисні, але по-різному.

Понад те, гейміфікація позитивно впливає соціалізацію. Студенти дізнаються, як поводитися в конкурентному середовищі. Вони формують позитивні соціальні та поведінкові моделі. Вони навчаються самоосвіті та пристосовуються до різних форматів навчання [1].

Використання великих даних

Студенти хочуть відчувати, що їх цінують інші члени навчальної спільноти. І коли викладач проводить курс для 35 і більш студентів, як можна надати індивідуальний підхід для кожного? Відповідь – використовувати великі дані. Чим більше студентів ви ведете, тим більше інформації доведеться обробити. Якщо взяти до уваги людський фактор, ми побачимо, що керувати інформацією кожного студента практично неможливо вручну. Великі дані дозволяють опрацювати великі обсяги інформації для персоналізованого навчання.

Електронне навчання

Одна з найважливіших компетенцій у світі – цифрова компетенція. Це впевнене, критичне та відповідальне використання та взаємодія з технологіями для навчання, роботи та участі в житті суспільства. Сьогодні ми спостерігаємо зростання попиту на дистанційне навчання та навчання з очевидних причин. Сьогодні люди уникають масових заходів і

воліють керувати своїм навчанням та навчанням онлайн. Саме тому зростає тенденція до електронного навчання.

Електронне навчання – це процес надання освіти за допомогою електронних пристроїв, які можна поділити на основні типи, одним із яких є засоби теоретичного та технологічного навчання: електронні підручники, комп’ютерна програма навчання та комп’ютерна система контролю знань. Наступне – це системи електронного навчання: Moodle, Web tutor, Ilias, Elearning 3000, IBM Learning Space та інші. Електронне навчання дає набір інструментів обробки інформації. Анімація, 3D-слайди, відео, зображення, подкасти, багатофункціональні дошки та багато іншого [3].

Навчання на основі VR та AR

VR (віртуальна реальність) та AR (доповнена реальність) також є актуальними тенденціями в освітніх технологіях. Вони формують основу для експериментального навчання.

VR – один із найперспективніших напрямків в освітніх технологіях. Оскільки віртуальна реальність забезпечує особисту перспективу та дає відчуття занурення під час навчання, її також називають іммерсивною віртуальною реальністю (IVR). Віртуальна реальність дозволяє користувачам поринути у умови штучно сконструйованої реальності. Доповнена реальність надає студентам спрощений огляд об’єкта. Вони дають студентам можливість розуміти абстрактні поняття. Згідно з прогнозами, до 2025 року VR в освіті зросте в галузь із оборотом 700 мільйонів доларів. Очікується, що до 2025 року освіта стане четвертим за величиною сектором інвестицій у VR. (Джерело: VRARA, Abi, ET&S, BJET) [2].

Освіта з використанням штучного інтелекту

Штучний інтелект автоматизує процеси, робить навчання приємнішим і менш трудомістким. Штучний інтелект може допомогти студентам, коли викладачі зайняті. Вони можуть ставити запитання та отримувати відповіді, не турбуючи нікого. Вони можуть уточнити інструкції та переглянути свої показники у вигляді графіків або таблиць. За допомогою штучного інтелекту студенти отримують доступ до величезних обсягів даних.

Для викладачів штучний інтелект схожий на помічника, який перебирає додаткові завдання. Це зменшує зусилля, які можна приємно присвятити живому спілкуванню між викладачами та студентами.

Висновки

Використання електронного навчання дає всі можливості для оволодіння будь-яким предметом загалом. Всі люди в сучасному суспільстві повинні мати високий рівень комп’ютерної грамотності, вміти систематизувати та відбирати інформаційні електронні освітні ресурси з використанням електронного навчання та безперервного навчання на практиці.

Одна з найважливіших проблем формування системи безперервної освіти – подолання стереотипу відношення до неформальної освіти як до неповноцінної.

Використані джерела

1. Сайт elearning [Електронний ресурс]. *6 головних тенденцій у галузі освітніх технологій*. URL: <https://elearningindustry.com/educational-technology-trends-top-right-now>.
2. Сайт markinstyle. *Транспортна техніка. Що таке транспортні технології? Яке майбутнє у транспорту?* URL: <https://markinstyle.co.uk/trends-in-educational-technology/>
3. Сайт електронний ресурс з комерційного права [Електронний ресурс]. *Безперервне навчання та цифрова освіта в Україні*. URL: <https://www.businesslaw.org.ua/lifelong-learning-and-digital-education-in-ukraine/>

УДК 378.147

*Коновалова Ольга**ВСП «Фаховий коледж харчових технологій та підприємництва Дніпровського державного технічного університету»*

ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІКА ТОРГІВЛІ»

Ключові слова: ділова гра, компетентність, результати навчання.

Компетентність – динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [3].

До основних груп компетентностей товаровознавця-комерсанта, яких потребує сучасна організація торговельних процесів, відносять інтегральні, загальні та спеціальні (фахові).

Навчальна дисципліна «Економіка торгівлі» є професійно-орієнтованою дисципліною, при вивченні якої студенти спеціальності «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» отримують теоретичні знання і практичні навички, що повинні забезпечити ефективну роботу торговельного підприємства.

Взагалі гра, як вид навчальної діяльності в умовах конкретної ситуації, спрямована на засвоєння соціального досвіду, у якому формуються й удосконалюються вміння і навички студентського самоуправління. Структура гри як діяльності включає: вміння поставити мету і завдання; навички передбачити розвиток подій, дійових процесів та операцій; здатність реалізувати ігровий задум; проаналізувати набутий ігровий досвід і сформулювати висновки.

Ігрові технології можуть реалізуватися в початковий процес за схемами Д. Ельконіна, Б. Нікітіна, П. Підкасистого, М. Строніна, М. Шуть та інших. Основна мотиваційна складова ігрової діяльності забезпечується зацікавленістю в результатах, що сприяє задоволенню потреб у самоствердженні та самореалізації студентів [2].

Створення ігрових форм навчання – надто складний і трудомісткий процес. Адаптація гри – справа простіша, але вона потребує від викладача великої педагогічної майстерності, творчого підходу і справжнього професіоналізму.

При викладанні дисципліни «Економіка торгівлі» використовуються різні варіанти ділових ігор: імітаційні, операційні, рольові. Основні функції імітаційних ігор: освоєння нового виду діяльності, ознайомлення з елементами реальності, розвиток будь-яких здібностей. Планую проведення такої гри при вивченні теми «Економічна ефективність господарської діяльності торговельного підприємства». Операційна гра – це спільна робота об'єднаних у групи експертів, які розподіляють між собою ролі, що відповідають діям учасників реальних процесів та приймають рішення у відповідь на конкретні дії супротивників чи союзників за грою [1].

Рольова гра – це особливий вид навчання за допомогою кейсів, що полягає у моделюванні конкретної ситуації, у якій кожен зі студентів виконує певну роль, спонтанно поводячись чи висловлюючись таким чином, як, на їхню думку, у цій ситуації повелася би «дійова особа», яку вони «грають». Найцікавіша в моїй практиці викладання дисципліни «Економіка торгівлі» рольова гра проводилася під час вивчення теми «Управління інвестиційною діяльністю торговельного підприємства».

Для успішного проведення ділової гри викладач попередньо її готує: розробляє сценарій, складає план, формує матеріально-інформаційне забезпечення заняття. Наступним етапом є вхід у гру: постановка проблеми, інструктування студентів, регламент, правила роботи, розподіл ролей, формування робочих груп. Етап проведення гри включає елементи: групова робота над завданням, виступи, формулювання запитань студентами, захист результатів. На етапі аналізу та узагальнення викладач представляє висновки і надає оцінку групової роботи.

Освітній процес потребує систематичного вдосконалення, що можливе лише шляхом впровадження новітніх технологій навчання, а саме – використання інтерактивних методів навчання. Застосування ділової гри позитивно впливає на процес підвищення рівня професійної підготовки майбутніх фахівців. Ефективному використанню ділової гри сприяє теоретично розроблена та експериментально перевірена методика її організації та проведення. Результати педагогічного досвіду викладача в сучасних умовах не вичерпують усіх можливостей використання ігрових форм при підготовці майбутніх товарознавців-комерсантів, а сприяють їх подальшому вдосконаленню та пошуку нових.

Використані джерела

1. Вовк В. М., Зомчак Л. М. Оптимізаційні моделі економіки: навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. 318 с.
2. Головка Н. Ігрові технології як засіб активізації пізнавальної діяльності студентів. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогіка*. 2015. Вип. 1. С. 17–20.
3. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посібник. Київ: Академвидав, 2009. 516 с.

УДК 378.147

Петренко Людмила, Вольська Лариса

*ВСП «Новокаховський політехнічний
фаховий коледж
Державного університету
«Одеська політехніка»*

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ

Ключові слова: *проблемне навчання, ситуації, завдання.*

Постановка проблеми. Актуальність проблемного навчання полягає в тому, що воно на відміну від традиційного доставляє студенту радість самостійного пошуку і відкриття та забезпечує розвиток його пізнавальної самостійності, творчої активності. Воно направлене на те, щоб сформувати у студента необхідну систему знань, умінь та навичок, щоб досягти високого рівня розвитку студентів, розвитку здатності до самонавчання, самоосвіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблемне навчання – це така організація освітнього процесу, сутність якого полягає в утворенні проблемних ситуацій, виокремленні та вирішенні студентами проблем.

Головним завданням сучасної фахової передвищої освіти є «озброєння» майбутніх фахівців методами творчого перетворення світу. Процес творчості охоплює насамперед відкриття нового: нових об'єктів, знань, проблем і методів розв'язання цих проблем. У

зв'язку з цим проблемне навчання як творчий процес є процесом розв'язання нестандартних науково-навчальних завдань нестандартними методами.

Проблемна ситуація в навчанні – це пізнавальна трудність, для подолання якої студенти мають здобути нові знання або докласти інтелектуальних зусиль. Проблемна ситуація, що усвідомлюється та приймається студентами до розв'язання, перетворюється у проблему. Проблема, в якій зазначені параметри та умови розв'язання, переходить у проблемну задачу чи проблемне завдання.

Проблемні завдання принципово відрізняються від тренувальних. Мета останніх – не пошук нового способу розв'язання, а закріплення відомого студентам методу. Тому, проблемним можна назвати навчання розв'язання нестандартних завдань, у ході якого студенти засвоюють нові знання, здобувають нові уміння та навички.

Проблемна ситуація, на відміну від завдання, включає компоненти:

- необхідність виконання такої дії, при якому виникає пізнавальна потреба в новому невідомому відношенні, способі або умови дії;
- невідоме, яке має бути розкритим в проблемній ситуації;
- можливості студентів у виконанні поставленого завдання, в аналізі умов і відкритті невідомого. Ні занадто важке, ні занадто легке завдання не викличе проблемної ситуації [2, анотація].

Типи проблемних ситуацій, що найбільш часто виникають у навчанні:

- створюються тоді, коли виникає невідповідність між наявними системами знань і новими вимогами;
- виникають при необхідності різного вибору із системи наявних знань та запропонованої проблемної задачі;
- виникають тоді, коли студенти стикаються з новими практичними умовами використання наявних знань, коли має місце пошуку шляхів застосування знань на практиці;
- виникає ще тоді, коли є протиріччя між теоретичними завданнями і практичною недоцільністю обраного способу, між досягнутим практичним результатом і відсутністю теоретичного обґрунтування;
- при вирішенні технічних завдань, коли між схематичним зображенням і конструктивним оформленням відсутня пряма відповідність [1, с. 264-268].

Виниклу проблемну ситуацію повинен сформулювати викладач показуючи студенту на причини невиконання практичного навчального завдання або пояснити ті чи інші факти [2, с. 181-183].

Проблемне навчання спрямоване на самостійний пошук студентом нових знань і способів дії, передбачає послідовне і цілеспрямоване висунення пізнавальних проблем, які під керівництвом викладача можливо засвоїти. Отже, проблемне навчання забезпечує особливий тип мислення, глибину переконань, міцність засвоєння знань і творче їх застосування у практичній діяльності. Крім того, воно сприяє формуванню мотивації досягнення успіху, розвиває розумові здібності учнів [3, анотація].

Проблемне навчання застосовується рідко, при формуванні практичних умінь і навичок, бо вимагає великих витрат часу для засвоєння знань, у порівнянні з іншими типами навчання.

Незважаючи на виділені недоліки, на сьогоднішній день, проблемне навчання є найбільш перспективним. Справа в тому, що з розвитком ринкових відносин всі структури суспільства переходять з режиму функціонування (що було характерним для радянського періоду розвитку країни) на режим розвитку. Рушійною силою будь-якого розвитку є подолання відповідних протиріч. А подолання протиріч завжди пов'язане з певними здібностями, які в психології прийнято називати рефлексивними здібностями. Вони припускають уміння адекватно оцінити ситуацію, виявити причини виникнення труднощів і проблем у діяльності (професійної, особистісної), а також спланувати і здійснити спеціальну діяльність щодо подолання цих труднощів (протиріч). Ці здібності є одними з базових для сучасного фахівця. Вони лекціями і розповідями не передаються. Вони «вирощуються». Бо навчальний процес потрібно організувати таким чином, щоб «вирощувати» ці здібності у майбутніх фахівців. І тоді навчальний процес повинен змодельовати процес виникнення і

подолання суперечностей, але на навчальному змісті. Цим вимогам, на нашу думку, найбільшою мірою відповідає сьогодні проблемне навчання. Ідеї проблемного навчання отримали реалізацію в системах розвивального навчання.

Висновок. Проблемне навчання – це тип навчання, в якому поєднуються систематична самостійна пошукова діяльність учнів із засвоєнням або готових висновків науки, а система методів побудована з урахуванням визначення мети й принципу проблемності.

Переваги: забезпечує особливий тип мислення, глибину переконань, міцність засвоєння знань і творче їх застосування у практичній діяльності. Крім того, сприяє формуванню мотивації досягнення успіху, розвиває розумові здібності.

Недоліки: застосовується при формуванні практичних умінь і навичок меншою мірою ніж інші типи навчання, бо вимагає великих витрат часу для засвоєння одного і того ж обсягу знань у порівнянні з іншими типами навчання

Використані джерела

1. Кудрявцев Т. В. Психологія творчого мислення. Москва, 1975. 275 с.
2. Матюшкін О. М. Проблемні ситуації в мисленні та навчанні. Москва, 1972. 524 с.
3. Хекхаузен Х. Мотивація і діяльність: в 2 т. Москва, 1986. 835 с.

УДК 37.091.12:374

Ренська Ірина

*ВСП «Чернігівський фаховий коледж
інженерії та дизайну
Київського національного університету
технологій та дизайну»*

САМООСВІТА ВИКЛАДАЧА: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Ключові слова: самоосвіта, змішане навчання, професійні компетенції.

Самоосвіта викладача в умовах змішаного навчання повинна бути добровільною, усвідомленою, мотивованою діяльністю. Вона повинна забезпечити отримання професійної інформації, яка допоможе адаптуватись в сучасному середовищі для підвищення конкурентоздатності викладача на ринку надання освітніх послуг.

Самоосвіта – це усвідомлений шлях до підвищення рівня професійної компетенції, розвитку особистості.

Особливої актуальності в Україні набула наразі самоосвіта в умовах змішаного навчання.

Змішане навчання повністю відходить від традиційних технологій. Таке навчання стає персоналізованим та орієнтованим на студентів.

Цей вид навчання вирішує такі завдання: розширює освітні можливості студентів за рахунок доступності та гнучкості, урахування їхніх індивідуальних освітніх потреб, а також

темпу й ритму оволодіння навчальним матеріалом; стимулює підвищення мотивації студента, самостійності, соціальної активності, рефлексії та самоаналізу, що підвищує ефективність освітнього процесу в цілому; забезпечує перехід від трансляції знань до інтерактивної взаємодії зі студентом, що сприяє формуванню процесу конструювання власних знань; студент самостійно визначає свої навчальні цілі, способи їх досягнення, урахувавши власні освітні потреби, інтереси та здібності; викладач у цій ситуації є помічником студента [2].

В умовах же дистанційної освіти відбувається перехід перелаштувався на онлайн-формат, що є дуже зручним і не менш інформаційним. Можна отримати доступ до відкритих освітніх ресурсів: програмного забезпечення, підручників, відео матеріалів, курсів, вебінарів та іншого.

Мотиваційними елементами для самоосвіти можуть стати: бажання самореалізації та самоствердження; творча атмосфера у колективі; своєчасна позитивна оцінка діяльності викладача, матеріальне стимулювання; необхідність у пошуку і аналізі нової інформації; стрімкий розвиток сучасної науки, зміна законодавчої бази.

Викладач повинен бути готовим застосування нових освітніх ідей, постійно навчатися, бути у постійному творчому пошуку.

На організацію самоосвіти впливають такі чинники: реформування освіти, пандемія, зміна звичного ритму життя. Сьогодні треба розуміти, що сучасний викладач має знати більше ніж його студенти, та його знання не повинні обмежуватися предметом і методикою його викладання.

Він має бути в курсі передових технологій, орієнтуватися в сучасному світі, мати знання в різних сферах суспільного життя тощо. Викладач повинен постійно самовдосконалюватися, тому що його робота пов'язана з постійним оновленням. Щороку до викладача приходять нові студенти, що несуть із собою новий етап розвитку суспільства [1].

Напрямки роботи повинні визначати напрями самоосвітньої діяльності: професійний, психолого-педагогічний, психологічний, методичний, інтелектуальний, інформаційно-комп'ютерні технології, духовний. Сучасний викладач має бути готовим до змін. Викладач повинен постійно оновлюватися, розвиватися індивідуально. Самоосвіта визнається одним із найефективніших шляхів розвитку професійної компетентності, який зумовлює наступність, послідовність післядипломної освіти. Добитися успіху може лише той, хто постійно знаходиться на сучасному рівні знань, вільно адаптується до нових тенденцій життя.

Використані джерела

1. Гринчак І. М. Самоосвіта викладача – це необхідність часу. *Всеосвіта*. URL: <https://vseosvita.ua/library/samoosvita-vikladaca-ce-neobhidnist-casu-459894.html>
2. Фандеєва А. Є. Змішане навчання як технологія змін і трансформації. *Народна освіта*. Електронне наукове фахове видання. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=4544

УДК 334.021:329.78

*Савенко Ангеліна**ВСП «Чернігівський фаховий коледж
інженерії та дизайну
Київського національного університету
технологій та дизайну»*

МОЛОДІЖНА СТАРТАП-КУЛЬТУРА: ПРОБЛЕМИ ТА СТАН РОЗВИТКУ

Ключові слова: стартап-культура; стартап; інвестиції, інновації.

Розвиток поняття «стартап» досить суттєво вплинув не тільки на економіку, але і на загальну історію всього світу. Іншими словами, все нові і нові проекти вдосконалюють наше буття та світ довкола. За останні 10 років, можна помітити значні зміни в плані розвитку технологій, медицини, освіти та інших сфер. Завдяки людям, котрі мають геніальні ідеї та втілюють їх в життя, наш світ змінюється. Зазвичай, такі люди мають ідеї, але позбавлені ресурсів для їх втілення. Тому вони мають за пріоритет залучення коштів, пошук інвесторів для втілення та розповсюдження своїх ідей. Їх прийнято називати стартаперами. Відмінність між стартапером та підприємцем в тому, що перший тип бачить пріоритет власну ідею, а інший – бізнес.

Критерії «правильного» стартапу: є дуже хороша та унікальна ідея (продукту чи послуги); продуманий та описаний план розвитку компанії; сильна команда, котра зможе розробити та втілити інноваційну ідею в продукті чи послугі; стратегія виходу інвестора з проекту; можливість заробити.

Як і у будь-якій іншій діяльності, стартап має свої стадії розвитку. Найчастіше згадується скорочена класифікація стадій розвитку стартапів, згідно з якою він проходить 5 стадій: посівна стадія (seed stage), стадія запуску (startup stage), стадія зростання (growth stage), стадія розширення (expansion stage) та стадія «виходу» (exit stage).

Головною проблемою всіх, хто має власний стартап - це пошук фінансових ресурсів. Виділяють основні джерела фінансування: власні кошти, кредити, краудфандинг, конкурси, кошти інвесторів, венчурне фінансування, бізнес – інкубатори, програми акселерації.

Основною проблемою розвитку стартапу в Україні полягає у відсутності підтримки з боку держави та недостатності фінансування.

Основні ризики розвитку інноваційних проектів: ризик, пов'язаний з нестабільністю економічної ситуації і законодавства; зовнішньоекономічний ризик; ризик несприятливих соціально-політичних змін у країні; ринковий ризик, пов'язаний з коливаннями ринкової кон'юнктури, цін, валютних курсів; виробничо-технічний ризик (аварії і відмови устаткування, виробничий брак); ризик невизначеності цілей, інтересів і поведінки учасників (можливість не платежів, банкрутств, зривів договірних зобов'язань).

У цьому році було обрано 8 стартапів, які поїдуть на виставку електроніки CES (в Лас-Вегасі Consumer Electronic Show 2022, яка відбудеться в січні): Esper Bionics (розробка біонічного протезу руки); Neverdark (біокаміни, що працюють на рідкому рослинному паливі); Cardiomo (рішення на основі штучного інтелекту для віддаленого моніторингу та діагностики аритмії); Qudi (маска, яка дозволяє проявляти будь-які емоції на обличчі без розкриття особи); Manna (інтерактивна медіа-платформа для створення авторського 3D-анімаційного контенту, стрімінгу та соціальної взаємодії у VR (віртуальна реальність); Comeback Mobility (розумні сенсори для милиць з метою контролю навантаження після

захворювань та ушкоджень ніг); Effa (одноразові зубні щітки); Sorra (виробник акустичних систем та підсилювачів преміального класу).

Стартапи створюють завдяки новому світогляду. Це нова культура, де філософія творення та змін забирає в талановитій молоді сон і раціоналізує найбільш божевільні ідеї. Для втілення ідей потрібні умови, у яких ці ідеї розвиваються. Насамперед необхідна відповідна інфраструктура для розвитку стартапів. Місце, де люди можуть обмінюватися досвідом, завжди цінується в розвиненій культурі. Так відбувається зміна світогляду, так об'єднуються в сильні команди. Друге – це освіта.

Молодих ідейних людей потрібно навчати бути успішними в новому світі. Молодь повинна мати можливість спілкуватися з інвесторами та успішними стартаперами, повинна мати менторів, які навчають, як рухатися далі.

Використані джерела

1. Баб'ячок Р. І., Кульчицький І. І. Основні тенденції розвитку стартапів в Україні – проблеми, перешкоди і можливості. URL: <https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Osnovni-tendentsiyi-rozvytku-startapiv-v-Ukrayini-1-1.pdf>
2. Некрасов Всеволод Вісім найкращих стартапів України їдуть на найбільшу у світі виставку електроніки CES: хто вони і що розробляють. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2021/09/24/678118/>
3. Подольчак Н. Ю., Карковська В. Я., Левицька Я. В. Екосистеми розвитку стартапів як принцип здійснення державної інноваційної політики. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=7423&i=13>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

- Алфімова Вероніка Вікторівна* – викладач, ВСП «Маріупольський фаховий коледж ДВНЗ «Приазовський Державний технічний університет»
- Антонюк Валентина Петрівна* – викладач, Відкритий структурний підрозділ «Рівненський автотранспортний фаховий коледж» Національного університету водного господарства та природокористування, м. Рівне
- Белаш Єгор Денисович* – викладач, ВСП «Маріупольський фаховий коледж ДВНЗ «Приазовський Державний технічний університет»
- Богдан Анатолій Петрович* – викладач, ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»
- Бородич Кирило Дмитрович*, ВСП «Маріупольський фаховий коледж ДВНЗ «Приазовський Державний технічний університет»
- Вихор Ірина Сергіївна* – викладач, ВСП «Козелецький фаховий коледж ветеринарної медицини Білоцерківського національного аграрного університету»
- Владарчик Юлія Анатоліївна* – викладач, ВСП «Фаховий коледж харчових технологій та підприємництва ДДТУ», м. Кам'янське, Дніпропетровська область
- Волосна Кристина Олександрівна*, ВСП «Маріупольський фаховий коледж ДВНЗ «Приазовський Державний технічний університет»
- Вольська Лариса Вікторівна* – викладач, Відокремлений структурний підрозділ «Новокаховський політехнічний фаховий коледж Державного університету «Одеська політехніка»
- Гринчук Олена Дмитрівна* – викладач, Вінницький технічний коледж
- Гулак Інна Василівна* – викладач, Комунальний заклад «Ніжинський фаховий медичний коледж» Чернігівської обласної ради
- Данилович Владислав Володимирович* – аспірант, Національний університет «Чернігівська політехніка»
- Деркач Микита* – студент, ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»
- Друшляк Тетяна Петрівна* – викладач, Куп'янський автотранспортний фаховий коледж
- Дубина Максим Вікторович* – завідувач кафедрою фінансів, банківської справи та страхування, доктор економічних наук, професор, Національний університет «Чернігівська політехніка»
- Дуднік Світлана Олександрівна* – викладач, Комунальний заклад «Ніжинський фаховий медичний коледж» Чернігівської обласної ради
- Зайко Сергій Юрійович*, Борзнянський аграрний фаховий коледж
- Зінченко Григорій Дмитрович*, Відокремлений структурний підрозділ «Новокаховський політехнічний фаховий коледж Державного університету «Одеська політехніка»
- Зінченко Інна Володимирівна* – викладач, Комунальний заклад «Ніжинський фаховий медичний коледж» Чернігівської обласної ради
- Змійок Галина Володимирівна* – викладач, ВСП «Фаховий коледж економіки і технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»

- Зуйкова Олена Вікторівна* – викладач, ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»
- Іванова Валентина Іванівна* – викладач економічних дисциплін,
Відокремлений структурний підрозділ «Марганецький фаховий коледж
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»
- Івах Світлана Сергіївна* – викладач, Харківський державний автомобільно-дорожній коледж
- Івашенцева Євгенія Геннадіївна* – викладач, ВСП «Фаховий коледж транспорту та
комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»
- Ілєнко Юлія Миколаївна* – викладач, ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних
технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»
- Кальченко Ольга Миколаївна* – кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет «Чернігівська політехніка»
- Кірічок Олександр Георгійович* – кандидат технічних наук, доцент,
Відкритий структурний підрозділ «Рівненський автотранспортний фаховий коледж»
Національного університету водного господарства та природокористування, м. Рівне
- Кішман Валентина Володимирівна* – викладач, Борзнянський аграрний фаховий коледж
- Клязника Тетяна Олександрівна* – викладач, Прилуцький агротехнічний коледж
- Кобзар Катерина Миколаївна*, Національний університет «Чернігівська політехніка»
- Ковальова Тетяна Іванівна* – викладач, ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних
технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»
- Ковган Анна* – студентка, ВСП «Фаховий коледж економіки і технологій
Національного університету «Чернігівська політехніка»
- Колейко Вікторія Юріївна* – викладач, Прилуцький агротехнічний коледж
- Колоток Марія Олегівна*, Національний університет «Чернігівська політехніка»
- Коновалова Ольга Борисівна* – викладач, ВСП «Фаховий коледж харчових технологій та
підприємництва ДДТУ», м. Кам'янське, Дніпропетровська обл.
- Кошова Анастасія Сергіївна* – студентка ВСП «Фаховий коледж економіки і технологій
Національного університету «Чернігівська політехніка»
- Купрієнко Ірина Анатоліївна* – викладач, Дніпровський коледж залізничного транспорту та
транспортної інфраструктури
- Кухаренко Ганна Миколаївна*, ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій»
Національного університету «Чернігівська політехніка»
- Лісова Марина Анатоліївна* – викладач, ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних
технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»
- Лісовий Єгор Вячеславович* – студент, ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних
технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»
- Лоза Катерина* – студентка, ВСП «Фаховий коледж економіки і технологій
Національного університету «Чернігівська політехніка»
- Лось Оксана* – студентка, Національний університет біоресурсів і природокористування
України

-
- Лотоцька Вікторія* – викладач, ВСП «Тернопільський фаховий коледж ТНТУ імені Івана Пулюя»
- Ляшиченко Лариса Іванівна* – викладач, Борзнянський аграрний фаховий коледж
- Мазурова Наталія Олександрівна* – викладач, Відокремлений структурний підрозділ «Марганецький фаховий коледж Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»
- Майданюк Оксана Володимирівна* – викладач, ВСП «Бобровицький фаховий коледж імені О. Майнової НУБіП України»
- Марухленко Лілія Романівна*, ВСП «Чернігівський фаховий коледж економіки і технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»
- Міненко Дмитро Володимирович* – викладач, Лозівська філія Харківського державного автомобільно-дорожнього коледжу
- Мірошніченко Катерина Максимівна* – курсантка, Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів
- Міщенко Еліна Олегівна* – студентка, ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»
- Мовчун Леся Олександрівна* – викладач, ВСП «Бобровицький фаховий коледж ім. О. Майнової НУБіП України»
- Морозова Юлія Михайлівна* – викладач, Відокремлений структурний підрозділ «Новокаховський політехнічний фаховий коледж Державного університету «Одеська політехніка»
- Науменко Володимир Миколайович* – студент, Сумський державний університет
- Науменко Ольга Миколаївна* – викладач, ВСП «Бобровицький фаховий коледж імені О. Майнової НУБіП України»
- Наумова Анастасія Володимирівна* – студентка, Лозівська філія Харківського державного автомобільно-дорожнього коледжу
- Пальоха Ольга Вадимівна* – викладач, кандидат економічних наук, Прилуцький агротехнічний коледж
- Парубець Олена Миколаївна* – доктор економічних наук, професор Національний університет «Чернігівська політехніка»
- Петренко Людмила Василівна* – викладач, Відокремлений структурний підрозділ «Новокаховський політехнічний фаховий коледж Державного університету «Одеська політехніка»
- Піщолка Ірина Анатоліївна* – викладач, ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»
- Поцелуйко Ігор Володимирович* – аспірант, Національний університет «Чернігівська політехніка»
- Поцелуйко Ірина Володимирівна* – викладач, ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»
- Пристапчук Олеся Юрійівна* – курсантка, Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів
- Ренська Ірина Володимирівна* – викладач, ВСП «Чернігівський фаховий коледж інженерії та дизайну Київського національного університету технологій та дизайну»

- Савчук Анжеліка Миколаївна* – студентка ВСП «Чернігівський фаховий коледж інженерії та дизайну Київського національного університету технологій та дизайну»
- Садчикова Ірина Володимирівна* – кандидат економічних наук, доцент, Національний університет «Чернігівська політехніка»
- Смоліговець Марія Леонідівна* – студентка, ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»
- Стельмах Марія Олександрівна* – студентка, ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»
- Ступаченко Максим Станіславович* – студент, Борзнянський аграрний фаховий коледж
- Ступаченко Ольга Михайлівна* – викладач, Борзнянський аграрний фаховий коледж
- Ткаченко Дмитро Миколайович* – курсант, Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігов
- Томіліна Олена Валентинівна* – викладач, Дніпровський коледж залізничного транспорту та транспортної інфраструктури
- Трусевич Олена Вячеславівна* – викладач, ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»
- Турчин Ірина Миколаївна* – викладач, Відокремлений структурний підрозділ «Бобровицький фаховий коледж імені О. Майнової НУБіП України»
- Хитрик Алевтина Вікторівна* – студентка, ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»
- Ходзинська Олена Олександрівна* – викладач, ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж Державного університету «Одеська політехніка»
- Хуртена Ольга Сергіївна* – викладач, Відокремлений структурний підрозділ «Бобровицький фаховий коледж імені О. Майнової НУБіП України»
- Шара Марія Андріївна* – студентка, Національний університет «Чернігівська політехніка»
- Шевченко Оксана Володимирівна* – викладач, Відкритий структурний підрозділ «Рівненський автотранспортний фаховий коледж» Національного університету водного господарства та природокористування, м. Рівне
- Шепель Любов Анатоліївна* – студентка, ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»
- Шишкіна Олена Вікторівна* – доктор економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Національний університет «Чернігівська політехніка»
- Шулінок Марія Георгіївна* – студентка, ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»
- Яловець Анна Олегівна* – студентка, ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»
- Яноха Вадим Вадимович*, ВСП «Маріупольський фаховий коледж ДВНЗ «Приазовський Державний технічний університет»

*У збірнику тез доповідей представлено матеріали учасників
Всеукраїнської науково-практичної конференції
«НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ УКРАЇНИ
В УМОВАХ КОНКУРЕНЦІЇ»
з навчальних закладів*

ВСП «Бобровицький фаховий коледж імені О. Майнової НУБіП України»

Комунальний заклад «Ніжинський фаховий медичний коледж»
Чернігівської обласної ради

Академія Державної пенітенціарної служби м. Чернігів

Лозівська філія Харківського державного автомобільно-дорожнього коледжу

ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій»
Національного університету «Чернігівська політехніка»

Прилуцький агротехнічний коледж

Куп'янський автотранспортний фаховий коледж

ВСП «Маріупольський фаховий коледж державного вищого навчального закладу
«Приазовський державний технічний університет»

Національний університет «Чернігівська політехніка»

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Сумський державний університет

Відокремлений структурний підрозділ
«Марганецький фаховий коледж
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»

ВСП «Фаховий коледж економіки і технологій
Національного університету «Чернігівська політехніка»

ВСП «Чернігівський фаховий коледж економіки і технологій
Національного університету «Чернігівська політехніка»

Вінницький технічний коледж

ВСП «Козелецький фаховий коледж ветеринарної медицини
Білоцерківського національного аграрного університету»

Відокремлений структурний підрозділ
«Чернігівський фаховий коледж інженерії та дизайну
Київського національного університету технологій та дизайну»

ВСП «Фаховий коледж харчових технологій та підприємництва ДДТУ»

Борзнянський аграрний фаховий коледж

ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж
Державного університету «Одеська політехніка»

Дніпровський коледж залізничного транспорту та транспортної інфраструктури

Комунальний заклад «Ніжинський фаховий медичний коледж»
Чернігівської обласної ради

ВСП «Тернопільський фаховий коледж ТНТУ ім. І. Пулюя»

Київський національний економічний університет ім. В. Гутьмана

Харківський державний автомобільно-дорожній коледж

Відокремлений структурний підрозділ
«Новокаховський політехнічний фаховий коледж
Державного університету «Одеська політехніка»

Відкритий структурний підрозділ
«Рівненський автотранспортний фаховий коледж
Національного університету водного господарства
та природокористування»

**Всеукраїнська науково-практична
конференція**

**МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ
В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ
СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН**

ЗБІРНИК ТЕЗ

м. Чернігів, 20 листопада 2020 р.

Н 27 **Напрями розвитку внутрішнього ринку України в умовах конкуренції:**
матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Чернігів, 9 грудня
2021 року) / [редкол. : Янченко Т., Радченко В., Дубина М., Кальченко О., Ревко Л.,
Поцелуйко І., Лісова М., Піщолка І.] ; Коледж транспорту та комп'ютерних
технологій ЧНТУ. – Чернігів, 2021. – 144 с.

УДК 33

Збірник тез друкується за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції «Напрями розвитку внутрішнього ринку України в умовах конкуренції». До збірника увійшли публікації тез виступів вчених, викладачів, докторантів, аспірантів, здобувачів, магістрантів, студентів, представників державних органів влади та місцевого самоврядування присвячених методам управління в Україні, їх особливостям становлення і перспективам розвитку.

*ВСП «Фаховий Коледж транспорту та комп'ютерних технологій»
НУ «Чернігівська політехніка»*

Підписано до друку 20.12.2021 р. Формат 60 x 84 1/8.

Папір офсетний. Друк на різнографі.

Ум. друк. арк. 16,74. Обл.-вид. арк. 9,66.

Наклад 50 прим. Зам. № 078/1.

Віддруковано ТОВ «Видавництво «Десна Поліграф»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції.

Серія ДК № 4079 від 1 червня 2011 року
14035, м. Чернігів, вул. Станіславського, 40.

Тел. (0462) 972-664